

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
ДРЖАВНА РЕГУЛАТОРНА КОМИСИЈА
ЗА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГИЈУ

ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ 2019

Босна и Херцеговина
**ДРЖАВНА РЕГУЛАТОРНА КОМИСИЈА
ЗА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГИЈУ**

**ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ
ДРЖАВНЕ РЕГУЛАТОРНЕ КОМИСИЈЕ ЗА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГИЈУ
У 2019. ГОДИНИ**

Тузла, децембар 2019. године

Извјештај о раду Државне регулаторне комисије за електричну енергију слиједи приступ извјештавања регулаторних тијела у Европској унији и захтјеве Енергетске заједнице, са прилагођавањима која изражавају специфичности регулаторног оквира у Босни и Херцеговини.

Моле се корисници Извјештаја да приликом употребе података обавезно наведу извор.

Садржај

1.	УВОД.....	1
2.	САСТАВ И ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА ДРЖАВНЕ РЕГУЛАТОРНЕ КОМИСИЈЕ	3
3.	КЉУЧНЕ АКТИВНОСТИ.....	7
3.1	Правила и документи ДЕРК-а	7
3.2	Документи које одобрава ДЕРК.....	14
3.3	Поступци лиценцирања	20
3.4	Праћење активности лиценцираних субјеката.....	22
3.5	Рјешавање спорова.....	25
3.6	Технички аспект рада електроенергетског система.....	26
3.7	Поступци одређивања тарифа	30
3.8	Тржиште електричне енергије.....	34
3.9	Енергетска статистика.....	44
3.10	Остале кључне активности	47
4.	АКТИВНОСТИ У МЕЂУНАРОДНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА	55
4.1	Енергетска заједница.....	55
4.2	Регионална асоцијација енергетских регулатора – ERRA.....	59
4.3	Асоцијација медитеранских енергетских регулатора – MEDREG	60
4.4	Савјет европских енергетских регулатора – CEER	62
4.5	Међународна конфедерација енергетских регулатора – ICER.....	62
4.6	Међурегионална сарадња.....	64
5.	РЕВИЗОРСКИ ИЗВЈЕШТАЈ	65
6.	ОСНОВНИ ПРАВЦИ АКТИВНОСТИ У 2020. ГОДИНИ.....	67
ПРИЛОЗИ		
A:	Основни подаци о електроенергетском систему Босне и Херцеговине.....	71
B:	Карта електроенергетског система Босне и Херцеговине.....	73
Ц:	Билансне величине електроенергетског сектора Босне и Херцеговине.....	75
Д:	Електроенергетски показатељи Босне и Херцеговине	77
Е:	<i>Acquis</i> Енергетске заједнице.....	79

1. УВОД

Енергетски сектор на глобалном и локалном плану пролази кроз период значајних промјена осмишљених да промовишу његов одрживи развој. Одлуке које и на националном и на европском нивоу доносе креатори политика, регулатори, компаније и купци утичу једне на друге и одређују како задовољавати потребе за енергијом, по којој економској цијени и са кавим утицајем на животну средину. Промјене дјелују на начин производње, транспорта и потрошње енергије и имају утицај на садашњи тренутак али и на будуће генерације. Енергетска транзиција јесте изазов, али и прилика за нови замах у развоју сектора енергије, привреде и друштва у цјелини.

Државна регулаторна комисија за електричну енергију (ДЕРК) је независна институција Босне и Херцеговине, која дјелује у складу са принципима објективности, транспарентности и равноправности, и има јурисдикције и одговорности над преносом електричне енергије, операцијама преносног система и међународном трговином електричном енергијом, као и над производњом, дистрибуцијом и снабдијевањем електричном енергијом купаца у Брчко Дистрикту БиХ.

ДЕРК је непрофитна институција и финансира се из регулаторних накнада које плаћају лиценцирани субјекти.

У Босни и Херцеговини (БиХ) на свим административним нивоима, а према уставним надлежностима, у наредном периоду слиједи наставак усклађивања законодавства о енергији с правном тековином Европске уније (ЕУ), интегрисани развој енергетских и климатских политика, те спровођење реформе сектора енергије.

Државна регулаторна комисија за електричну енергију (ДЕРК) је током 2019. године наставила мисију регулатора у сектору, креирајући услове за слободну трговину и поуздано снабдијевање електричном енергијом, уз континуисани надзор лиценцираних субјеката. Заједно са регулаторима из регије, ДЕРК је учествовао у реализацији конкретних мјера за развој регионалног тржишта електричне енергије и његову интеграцију са тржиштем ЕУ.

Тржишни принципи у сегменту помоћних услуга и балансирања електроенергетског система су потпуно заживјели у БиХ и служе као примјер успјешног модела у југоисточној Европи. Велепродајно тржиште, мада и даље није институционализовано, показује импресиван обим трговине. На малопродајном тржишту купци за које цијене нису регулисане набавили су 39,97% од укупне крајње потрошње електричне енергије. У претходном периоду десетине хиљада купаца промијенило је снабдјевача или услове снабдијевања промјеном уговора са својим ранијим традиционалним снабдјевачима, чиме су на отвореном тржишту изабрали понуду за снабдијевање која им најбоље одговара.

Електроенергетски систем БиХ је у току 2019. године радио стабилно и без већих проблема. Свим корисницима система је омогућен функционалан рад према дефинисаним стандардима квалитета. У електропреносни систем 20. септембра 2019. године укључен је нови далековод ДВ 110 киловолти (kV) Гацко – Невесиње, чиме је по први пут је осигурано двострано напајање трафостаница ТС 110/x kV Гацко и ТС 110/x kV Невесиње, те је на тај начин значајно побољшан квалитет снабдијевања у овом дијелу Босне и Херцеговине. Нови прекогранични далековод ДВ 400 kV Требиње – Ластва (Црна Гора) у пробни погон укључен је 2. априла 2019. године. Тиме је нова трафостаница Ластва прикључена на преносну мрежу по систему улаз – излаз на постојећи далековод ДВ 400 kV

Требиње – Подгорица 2. Изградња ове трафостанице у функцији је прикључења подморског кабла за пренос истосмјерном струјом високог напона (HVDC) између Црне Горе и Италије.

Почетком јануара 2019. године у вјетроелектрани Јеловача инсталисане снаге 36 мегавата (MW) извршена је прва синхронизација генератора на електроенергетски систем, чиме је почео њен пробни рад. Након што су крајем 2019. године комплетирана сва функционална испитивања, ова електрана, која је на преносну мрежу прикључена преко трафостанице TC 110/33 kV Јеловача, добила је сагласност Независног оператора система у Босни и Херцеговини за трајни погон.

У протеклој години произведено је 16.074 гигаватсати (GWh) електричне енергије, што је 1.799 GWh, односно 10,1% мање од производње у 2018. години. Хидролошки просјечна година резултирала је производњом од 5.650 GWh у хидроелектранама, што је 10,3% мање у односу на претходну годину. Производња у термоелектранама је такође забиљежила смањени обим, достижући износ од 9.613 GWh и 10,2% је мања него у 2018. години. Прве двије вјетроелектране прикључене на преносни систем – Месиховина и Јеловача, током 2019. године у мрежу су ињектирале 254 GWh. Производња у мањим обновљивим изворима (мале хидроелектране, вјетроелектране прикључене на дистрибутивни систем, соларне и електране на биогорива) забиљежила је повећање од 7,8% и износила је 536,94 GWh. У електранама индустријских произвођача произведено је 20,82 GWh.

Укупна потрошња електричне енергије износила је 12.330 GWh, што је 7,3% мање него претходне године. Потрошња купаца прикључених на преносни систем смањена је 32,8% и износила је 1.751 GWh, док је дистрибутивна потрошња незнатно повећана и износила је 10.143 GWh.

Максимално оптерећење електроенергетског система у протеклој години од 1.945 MW забиљежено је 5. јануара 2019. године у осамнаестом сату, што је мање од историјског максимума од 2.207 MW из истог сата 31. децембра 2014. године.

Укупна електрична енергија на преносној мрежи износила је 18.258,9 GWh, што је 10,17% мање него у 2018. години. Преносни губици износили су 323,9 GWh, односно 1,77% од укупне енергије у преносном систему. Дистрибутивни губици настављају тренд смањења и износили су 933,3 GWh или 9,2% у односу на бруто дистрибутивну потрошњу, што је најнижи ниво у историји електроенергетског сектора БиХ.

У 2019. години извезено је 5.879 GWh, што је 9,2% мање него у претходној години, док је увоз електричне енергије износио 2.133 GWh и 14,4% је већи него претходне године.

2. САСТАВ И ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА ДРЖАВНЕ РЕГУЛАТОРНЕ КОМИСИЈЕ

Државну регулаторну комисију за електричну енергију је основала Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине доношењем Закона о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ и именовањем чланова Комисије.

Чланови Комисије из Федерације Босне и Херцеговине су:

- Суад Зељковић, са мандатом од пет година (од 11. јуна 2016. године), и
- Никола Пејић, са другим мандатом од пет година (од 11. јуна 2016. године).

Члан Комисије из Републике Српске је

- Милорад Тушевљак, са мандатом од пет година (од 10. августа 2011. године).

Уочљиво је да је истекао први петогодишњи мандат члану Комисије из Републике Српске. Имајући у виду да је *Законом о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ* дефинисано да Комисија ради у пуном саставу и да одлуке доноси консензусом, Милорад Тушевљак обавља функцију члана Комисије до завршетка процедуре за именовање члана Комисије из Републике Српске у новом мандату.¹

Од оснивања Државне регулаторне комисије за електричну енергију њени чланови се на равноправном основу ротирају на функцији председавајућег сваке године. Ову функцију до 30. јуна 2019. године је обављао Милорад Тушевљак. Суад Зељковић актуелни је председавајући Комисије до 30. јуна 2020. године.

ДЕРК је Законом успостављен као независна и непрофитна институција Босне и Херцеговине, уз обавезу дјеловања у складу са принципима објективности, транспарентности и равноправности. Наведени принципи уграђени су у сва акта ДЕРК-а и спроводе се у свим поступцима. Такав начин рада уважава међународне примјере добре праксе и у највећој могућој мјери је усаглашен са *Смјерницама Секретаријата Енергетске заједнице о независности националних регулаторних тијела*. Уграђена у правила и перманентно практично примјењивана независност Државне регулаторне комисије показује се и доказује у свим сферама, укључујући политичку, правну, социолошку и финансијску димензију.

Енергетски прописи Европске уније (ЕУ), који путем механизма успостављених према Уговору о оснивању Енергетске заједнице постају обавезујући и за Босну и Херцеговину, посебно наглашавају корелацију регулаторне независности и спровођења реформи, те уводе повећана

¹ У вријеме израде овог Извјештаја поступак избора члана Комисије из Републике Српске налази се у процедури у Савјету министара БиХ. Претходно је Влада Републике Српске утврдила свој приједлог који је потврдила Народна скупштина Републике Српске. Савјет министара Босне и Херцеговине предлаже именовање члана Комисије Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине.

овлашћења и појачавају независност регулатора, нарочито у надзору тржишта и санкционисању нетржишног дјеловања.

У складу са Законом, основне одредбе о надлежности, организацији и начину рада, финансирању, транспарентности рада и заштити повјерљивих информација регулише *Статут Државне регулаторне комисије за електричну енергију*, донесен 2003. године, непосредно по оснивању ДЕРК-а, уз измјене из 2004. и 2009. године. У децембру 2017. године донесена је *Одлука о измјени Статута* којом се децидирано прописује искључива организациона и протоколarna функција предсједавајућег Комисије, без икаквих додатних овлашћења у представљању, заступању или доношењу одлука ДЕРК-а у односу на друга два члана Комисије. Консеквентно томе се избјегава прекомјерни формализам даљње пријаве измјене података у статистичким, порезним и другим регистрима приликом ротирања чланова Комисије на положају предсједавајућег сваке године.

Рад Државне регулаторне комисије за електричну енергију организован је у четири сектора:

- Сектор за тарифе и тржишта,
- Сектор за лиценце и техничке послове,
- Сектор за правне послове,
- Сектор за финансијско-административне послове.

У функцији ефикаснијег обављања послова у ДЕРК-у се по потреби успостављају тематски радни тимови, у чијем раду учествују запосленици из различитих сектора.

Коришћењем разноврсних облика надградње знања и искуства, односно јачањем својих стручних капацитета ДЕРК прати захтјеве регулаторне праксе. Нова знања стичу се на различитим струковним савјетовањима, конференцијама и тематским семинарима, у земљи и иностранству, као и учењем на даљину. Систематичност обуке ради континуисаног усклађивања знања, вјештина и праксе са потребама и очекивањима институције остварује се и кроз стручне радионице Секретаријата Енергетске заједнице, образовне програме Регионалне асоцијације енергетских регулатора (ERRA), Асоцијације медитеранских енергетских регулатора (MEDREG) и Савјета европских енергетских регулатора (CEER), те семинаре Дирекције за европске интеграције, који су у функцији приступања и интеграције Босне и Херцеговине у Европску унију.

Посебан допринос стручном усавршавању у 2019. години дали су Америчка агенција за међународни развој (енгл. *United States Agency for International Development – USAID*) кроз регионалне иницијативе и пројект *Инвестирање у сектор енергије* (енгл. *Energy Investment Activity – EIA*), као и Њемачко друштво за међународну сарадњу (њем. *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH – GIZ*) кроз пројект *Подстицање обновљивих извора енергије у БиХ*, у оквиру којих

Извјештај о раду Државне регулаторне комисије за електричну енергију у 2018. години достављен је Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине и Министарству спољне трговине и економских односа БиХ 4. априла 2019. године.

је организовано више едукацијских радионица различитог тематског садржаја.

ДЕРК ће и даље бити посвећен осигурању континуисаног професионализма особља кроз већ афирмисане али и кроз нове методе обуке, те употребу савремене техничке опреме. Оправданост оваквог одређења потврђује и информатичка, комуникациона и презентациона компетенција већег броја појединаца да своја знања и искуства успјешно излажу на домаћим и међународним стручним скуповима.

Поред стручног усавршавања својих запосленика, Државна регулаторна комисија за електричну енергију је на адекватан начин информисала и преносила искуства из регулаторне праксе запосленицима регулисаних компанија, а учествовала је и у стручном усавршавању особља других регулаторних тијела у регији. ДЕРК је, такође, пружао квалитетне стручне информације о енергетском сектору и његовој реформи, не само специјалистима из сектора него и широј јавности, уз посебно организовану едукацију представника средстава јавног информисања.

У раду Државне регулаторне комисије за електричну енергију настају велике количине разноврсне документације. Број докумената и информација је у сталном порасту. Чување, вредновање, излучивање и заштиту регистратурске грађе ДЕРК као њен стваралац организује под стручним надзором Архива Босне и Херцеговине. Оваква кооперација омогућава да се ови процеси одвијају по стручним принципима, знањима и препорукама и кроз међусобно упознавање двију институција.

У извјештајном периоду ДЕРК је користио могућност да у свом раду примијени савремени начин организације канцеларијског пословања, те је, уз поштовање прописаних стандарда и правила Савјета министара БиХ, наставио вођење електронског протокола. Поред ефикасног уноса и претраживања, као и похрањивања великог броја докумената у дигиталном облику, уведени систем је створио претпоставке за савремено управљање пословним процесима, као и за интеграцију са другим пословним системима. При томе се води рачуна о доброј пракси коју у извјештајима о ревизији учинка препоручује Канцеларија за ревизију институција БиХ.

Препознајући важност слободног приступа информацијама, као суштинског обиљежја транспарентног и одговорног рада било којег јавног органа, и остајући одређен да трајно дјелује у том правцу, ДЕРК омогућава широј јавности пуни увид у рад и процесе одлучивања, не задржавајући се само у оквирима обавеза на овом пољу које стипулише *Закон о слободи приступа информацијама у Босни и Херцеговини*. Ова своја настојања ДЕРК реализује правовременим објављивањем свих релевантних информација на званичној интернет презентацији, али и у писаним медијима, кроз презентације нацрта својих аката, те обавјештења и позиве јавности да учествује у њиховом креирању.

Поред проактивног дјеловања као општеприхваћеног стандарда у раду, ДЕРК дјелује и реактивно, поступајући у законом

предвиђеним роковима по поднијетим захтјевима за приступ информацијама, полазећи од става да јавни интерес у сваком конкретном случају мора имати превагу у односу на ограничења која предвиђа наведени Закон и приватне интересе било које врсте. Током 2019. године, ДЕРК-у су упућена два захтјева ове врсте. Првим захтјевом су тражене информације о просјечним платама и накнадама у 2018. години у ДЕРК-у, Електропреносу БиХ и НОС-у БиХ. Након што су подносиоцима захтјева уз одговарајуће рјешење уступљене оне информације са којима ДЕРК располаже, исто није побијано жалбом, нити је било поновног обраћања подносиоца захтјева по истом питању. Другим поднијетим захтјевом тражено је уступање ДЕРК-овог Правилника о платама и накнадама, као и одговори на одређена питања са којима ДЕРК не располаже као готовом и постојећом информацијом. Поступајући по овом захтјеву, одобрено је уступање Правилника о платама и накнадама, док је у преосталом дијелу захтјев одбијен, јер захтјевом нису тражене информације у смислу њихове законске дефиниције, односно тражене податке ДЕРК не посједује у материјализованом облику или било којем облику записа података. Без обзира што је у овом дијелу захтјев одбијен, подносиоци су, независно од поступка одлучивања по захтјеву за приступ информацијама, достављени одговори и ставови ДЕРК-а по постављеним питањима. На ово рјешење је уложена жалба, која је у другостепеном поступку одбијена.

ДЕРК испуњава и остале обавезе које налаже *Закон о слободи приступа информацијама у БиХ*, те Институцији Омбудсмена за људска права БиХ доставља потребне извјештаје.

Комуникација с јавношћу има значајну улогу у креирању перцепције друштва, односно начина разумијевања дјеловања свих институција од стране јавности. Посебан значај начин комуницирања има у времену реформских процеса и структуралних промјена. Процес либерализације сектора, дерегулисања и отварања тржишта електричне енергије нужно захтјева како правремено информисање јавности о кључним фазама тако и континуисану комуникацију и едукацију свих кључних актера о реформи и начину функционисања сектора у цјелини.

Добра је пракса регулаторних комисија у сектору енергије да спроводе активности комуникације с јавношћу како би објасниле и појасниле промјене које доноси либерализација сектора и отварање тржишта. Сходно томе и у Босни и Херцеговини регулаторне комисије, као непристрасне организације које регулишући односе у сектору и на тржишту енергије штите интересе купаца, имају једну од кључних улога у подизању свијести јавности о промјенама у сектору и активностима регулатора у процесу либерализације.

У том смислу, Државна регулаторна комисија за електричну планира израдити кохерентни *План комуникација и јавног информисања*, и тиме учинити додатни искорак како би се на једноставан и разумљив начин свим заинтересованим странама објасниле врло комплексне теме енергетског сектора.

3. КЉУЧНЕ АКТИВНОСТИ

Током 2019. године Државна регулаторна комисија за електричну енергију одржала је 19 редовних сједница, 30 интерних састанака и организовала осам јавних расправа, од чега је пет имало општи, а три формални карактер.

У извјештајном периоду, на транспарентан начин и уз вођење адекватних јавних расправа, у којима су поред субјеката из електроенергетског сектора своје коментаре могли давати и заинтересовани чланови јавности, Комисија је спроводила активности на усвајању и одобравању низа докумената, одређивању тарифа, издавању лиценци, и реализовала друге активности од којих су најзначајније груписане у подручја наведена у наставку.

Отвореност према јавности кроз консултације и комуникацију са свим заинтересованим члановима стручне али и шире јавности је темељна оријентација Комисије која помаже провјери исправности предложених рјешења прије њиховог коначног усвајања. Практику међусобне размјене прибављених коментара јавности, у истим или сличним поступцима, примјењују сва три регулаторна тијела која дјелују у енергетском сектору БиХ.

3.1 Правила и документи ДЕРК-а

Правила за рад мрежа у вези прикључивања

Хармонизација, односно једнозначно уређење цијелог скупа правила за рад мрежа препознато је у Трећем енергетском пакету ЕУ.² Сходно томе, земље чланице ЕУ, кроз пуно ангажовање Европске мреже оператора преносног система за електричну енергију (енгл. *European Network of Transmission System Operators for Electricity – ENTSO-E*), Европске мреже оператора преносног система за гас (енгл. *European Network of Transmission System Operators for Gas – ENTSO-G*) и Агенције за сарадњу енергетских регулатора (енгл. *Agency for the Cooperation of Energy Regulators – ACER*), спровеле су комплексну активност доношења правила и смјерница за рад мрежа (енгл. *Network codes and guidelines*). Скуп ових правила у домену електричне енергије укључује правила о тржишту, раду система и прикључивању:

Правила о тржишту

- Уредба Комисије (ЕУ) 2015/1222 од 24. јула 2015. о успостављању смјерница за додјелу капацитета и управљање загушењима (CACM),
- Уредба Комисије (ЕУ) 2016/1719 од 26. септембра 2016. о успостављању смјерница за дугорочну додјелу капацитета (FCA), и

На редовним сједницама разматрају се и утврђују акти из регулаторне надлежности у складу са законом прописаним овлашћењима, а на интерним састанцима се разматрају питања и усвајају акти организационо-административне природе.

У циљу прибављања коментара заинтересованих лица и јавности на правила и прописе, или било који други документ, ДЕРК организује општу јавну расправу. У циљу рјешавања техничких питања у току поступка и обраде процедуралних или суштинских питања, одржава се техничка јавна расправа. У циљу утврђивања одлучујућих чињеница на основу којих би ДЕРК могао ријешити спор или одређене захтјеве, одржава се формална јавна расправа.

Редовне сједнице и све врсте јавних расправа су отворене за јавност.

² Успостављање правила и смјерница за рад мрежа дефинисано је чланом 6. Уредбе (ЕЗ) бр. 714/2009, односно Уредбе (ЕЗ) бр. 715/2009.

- Уредба Комисије (ЕУ) 2017/2195 од 23. новембра 2017. о успостављању смјерница за електричну енергију балансирања (ЕВ).

Правила о раду система

- Уредба Комисије (ЕУ) 2017/1485 од 2. августа 2017. о успостављању смјерница за погон електроенергетског преносног система (SO), и
- Уредба Комисије (ЕУ) 2017/2196 од 24. новембра 2017. о успостављању мрежног кодекса за поремећени погон и поновно успостављање електроенергетских система (ER).

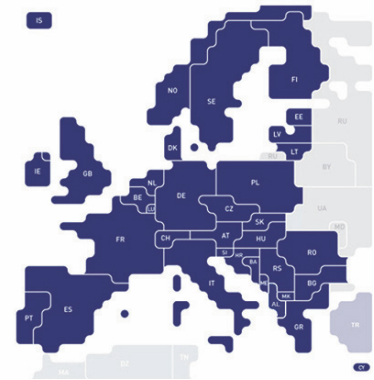
Правила о прикључивању

- Уредба Комисије (ЕУ) 2016/631 од 14. априла 2016. о успостављању мрежних правила за захтјеве за прикључивање произвођача електричне енергије на мрежу (RfG),
- Уредба Комисије (ЕУ) 2016/1388 од 17. августа 2016. о успостављању мрежних правила за прикључак купца (DCC), и
- Уредба Комисије (ЕУ) 2016/1447 од 26. августа 2016. о успостављању мрежних правила за захтјеве за прикључивање на мрежу система за пренос истосмјерном струјом високог напона и истосмјерно прикључених модула електроенергетског парка (HVDC).

Правила и смјернице за рад мрежа су технички прописи донијети у циљу утврђивања заједничких правила за сигуран рад система, те функционисање и интеграцију тржишта. Ови правни акти допуњују постојећи *acquis* Европске уније о електричној енергији и директно се примјењују у њеним чланицама. Они представљају кључни елемент за ефикасно функционисање паневропског тржишта, које у први план ставља купце енергије.

У Енергетској заједници током претходних година вођене су активности на доношењу одлука Сталне групе на високом нивоу (енгл. *Permanent High Level Group – PHLG*) према којима ова правила постају дио *acquis*-а. PHLG је 12. јануара 2018. године донио одлуке којима су у *acquis* Енергетске заједнице у сектору електричне енергије укључена правила о прикључивању, односно Уредба Комисије (ЕУ) 2016/631, Уредба Комисије (ЕУ) 2016/1388 и Уредба Комисије (ЕУ) 2016/1447. Стога се проблематика транспозиције и спровођења правила и смјерница за рад мрежа наметнула као једна од кључних активности у раду надлежних институција у БиХ, укључујући ДЕРК и НОС БиХ.

У том смислу, Државна регулаторна комисија је у јуну 2018. године донијела *Одлуку о транспозицији правила за рад мрежа у вези прикључивања*, којом су за сектор електричне енергије у БиХ дефинисани начини и рокови транспозиције три наведене уредбе Европске комисије, које су одлукама PHLG-а прилагођене правном оквиру Енергетске заједнице. Том приликом ове уредбе објављене су на језицима у службеној употреби у Босни и Херцеговини у оквиру интернет презентације Државне регулаторне комисије за електричну енергију (www.derk.ba).

Наведеном Одлуком Независни оператор система у Босни и Херцеговини позван је да без одлагања достави Мрежни кодекс и иновира правила којима се осигурава примјена дијелова који имају скраћени рок за спровођење, те да у наредном периоду осигура усклађеност својих правила са свим захтјевима садржаним у предметним уредбама. ДЕРК је својом одлуком позвао Регулаторну комисију за енергију у Федерацији Босне и Херцеговине, Регулаторну комисију за енергетику Републике Српске и друга надлежна тијела да осигурају усклађеност својих релевантних аката са захтјевима садржаним у уредбама о прикључењу.

Поштујући захтјеве Енергетске заједнице у погледу рокова за транспозицију и спровођење одредаба уредби којима је одлукама Сталне групе на високом нивоу дат приоритет и одређена хитност у спроведби, ДЕРК је, координишући своје дјеловање са НОС-ом БиХ, након спровођења опште јавне расправе, у фебруару 2019. године донио *Правилник о раду мрежа у вези прикључивања*. Овим Правилником је у правни систем Босне и Херцеговине преузет дио правила за рад мрежа Енергетске заједнице, сходно надлежностима ДЕРК-а утврђеним у члану 4.2. Закона о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у Босни и Херцеговини. У питању су одредбе које се, према релевантним одлукама Сталне групе на високом нивоу, морају спровести без одлагања. На истој сједници одобрен је нови *Мрежни кодекс*, којим је извршена транспозиција дијела правила о прикључењу која су у надлежности НОС-а БиХ.

Међу одредбама за које је одређена хитност у спроведби су и чланови 61(1) Уредбе Комисије (ЕУ) 2016/631, 51(1) Уредбе Комисије (ЕУ) 2016/1388 и 78(1) Уредбе Комисије (ЕУ) 2016/1447. Према наведеним члановима прилагођених уредби, свако регулаторно тијело, након савјетовања са надлежним операторима система, произвођачима, власницима постројења купца и другим заинтересованим тијелима, одређује критеријуме за одобравање одступања у складу с релевантним одредбама уредби. Слиједом тога, у складу са *Правилником о раду мрежа у вези прикључивања*, на сједници ДЕРК-а која је одржана 27. марта 2019. године, донијете су:

- *Одлука о Критеријумима за одобравање одступања за производне модуле,*
- *Одлука о Критеријумима за одобравање одступања за постројења купца, и*
- *Одлука о Критеријумима за одобравање одступања за високонапонске истосмјерне системе и истосмјерно прикључене модуле електроенергетског парка.*

Утврђене критеријуме ДЕРК је објавио на својој званичној интернет презентацији и о њима обавијестио Министарство спољне трговине и економских односа БиХ и Секретаријат Енергетске заједнице 10. априла 2019. године, као једини регулатор у регији који је свој дио обавеза завршио у дефинисаном року. Тиме је завршена транспозиција одредби

које су надлежности ДЕРК-а, а чије се спровођење мора вршити без одлагања.

Уважавајући да се предметним правилима нормира материја која је у надлежности и других тијела, у наставку транспозиције правила о раду мрежа у вези прикључивања потребно је осигурати усклађеност дјеловања свих надлежних институција, укључујући ентитетске регулаторне комисије и све операторе дистрибутивног система, поред НОС-а БиХ и Електропреноса БиХ. Додатно, комплексност садржаја правила о раду мрежа у вези прикључивања, као и сложена административна структура у енергетском сектору БиХ намећу потребу активне улоге и конкретне помоћи ресорног државног и ентитетских министарстава, као и Дирекције за европске интеграције Савјета министара БиХ током даљњих активности на потпуном и ефикасном спровођењу обавеза Босне и Херцеговине прије 12. јула 2021. године, односно датума до којег се мора осигурати потпуна примјена правила о прикључивању.

Интегритет и транспарентност велепродајног тржишта

Електрична енергија, произведена у електранама, прије него што буде испоручена крајњем купцу, често се купује и продаје више пута на велепродајном тржишту. Те трансакције електричне енергије се уобичајено одвијају у великим количинама и укључују произвођаче енергије, трговце, снабдјеваче, велике купце енергије, па чак и инвестиционе банке. На сличан начин се тргује и природним гасом. У Европи је неколико стотина компанија укључено у трговину на велико електричном енергијом и гасом, које на тржишту свакодневно обављају преко десет хиљада трансакција.

Велепродајне цијене су врло осјетљиве на расположиве могућности производње и преноса, јер се енергија мора произвести кад је то потребно. На цијене може утицати ширење лажних података о расположивости тих могућности или смањење производње.

Будући да се великим количинама енергије тргује и преко граница, традиционално је тешко открити евентуалне манипулације цијенама ове врсте, јер национални регулатори нису имали приступ прекограничним подацима. Као одговор на ове чињенице, у Европској унији донешена је *Уредба (ЕУ) бр. 1227/2011 Европског парламента и Савјета од 25. октобра 2011. о интегритету и транспарентности велепродајног тржишта енергије (REMIT)*. Ова уредба уводи јединствени европски оквир на велепродајним тржиштима за:

- Дефинисање злоупотребе тржишта у погледу манипулације тржиштем, покушаја манипулације тржиштем и трговања на основу повлашћених информација,
- Увођење експлицитне забране злоупотребе тржишта,
- Оснивање новог оквира за надзор велепродајних тржишта у циљу откривања и спречавања манипулације тржиштем и трговања на основу повлашћених информација, и

“ДЕРК се сврстао међу оне регулаторе који су дјелимично транспоновали правила и смјернице за рад мрежа, у границама својих надлежности, и једини је регулатор који је усвојио критеријуме за одступања, у складу са овим правилима.”

Из Годишњег извјештаја о имплементацији Секретаријата Енергетске заједнице, Беч, 1. новембар 2019.

- Дефинисање забрана и спровођења кажњавања на националном нивоу у случају откривања злоупотребе тржишта.

РЕМИТ се односи на све тржишне учеснике чије активности утичу на veleпродајна тржишта енергије, односно на сва физичка или правна лица (укључујући и операторе преносних система) која обављају или спроводе трговачке трансакције на једном или више veleпродајних тржишта енергије. Овој Уредби подлијежу сви учесници на тржишту који имају сједиште у било којој земљи Европске уније, као и учесници који имају сједиште у земљама изван ЕУ, уколико тргују или дају налоге за трговину на једном или више тржишта унутар ЕУ.

Одлуком Министарског савјета 29. новембра 2018. године, у *acquis* Енергетске заједнице је укључена Уредба (ЕУ) о интегритету и транспарентности veleпродајног тржишта енергије, уз потребна прилагођавања правном оквиру Енергетске заједнице и дефинисање обавезе да иста буде спроведена до 29. маја 2020. године.

Поводом обавеза које за национална регулаторна тијела дефинише РЕМИТ, истиче се да надлежности ДЕРК-а укључују стварање и одржавање конкурентних тржишта, те превенцију и кажњавање похлепног, односно противконкурентног понашања. Полазећи од обавеза националних регулаторних тијела статуираних овом Уредбом, а на основу наведених законских овлашћења, ДЕРК је током 2019. године покренуо активности на транспозицији и спровођењу РЕМИТ-а у области електричне енергије. У том смислу припремљен је и објављен превод прилагођене Уредбе на језике који су у службеној употреби у Босни и Херцеговини. 18. децембра 2019. године усвојен је *Нацрт одлуке о транспозицији Уредбе о интегритету и транспарентности veleпродајног тржишта енергије*, којом се нормирају начин и рокови транспозиције и спровођења дијела наведене Уредбе које су у надлежности ДЕРК-а.

Цијенећи надлежности Министарства спољне трговине и економских односа БиХ, те нарочито потребу координације активности између Конкурентијског савјета БиХ и ДЕРК-а због комплементарних надлежности у области тржишта електричне енергије, Државна регулаторна комисија је позвала наведене институције да до краја јануара 2020. године доставе коментаре и сугестије на *Нацрт одлуке*.

ДЕРК планира да, по усвајању ове Одлуке, спроведбеним прописом транспонује дио одредаба Уредбе искључиво за област електричне енергије и то само оних које могу бити предметом регулисања подзаконског акта.

Правила о помоћним и системским услугама и балансирању електроенергетског система БиХ

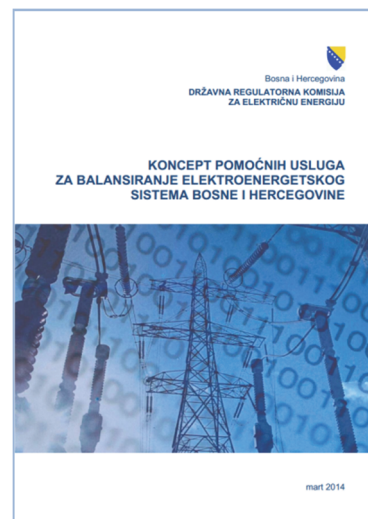
Током протеклих неколико година, свјесна важности помоћних услуга и балансирања (уравнотежења) електроенергетског система, Државна регулаторна комисија за електричну енергију је у сарадњи са Независним оператором система у БиХ и другим електропривредним компанијама, спровела низ активности којима је установљен тржишни начин пружања помоћних услуга и балансирања електроенергетског система Босне и Херцеговине.

Концепт помоћних услуга за балансирање електроенергетског система Босне и Херцеговине, утврђен у марту 2014. године, дефинисао је основна рјешења, илустровао значајан број процедура које је требало израдити, те стратешки трасирао даљње правце употпуњавања постојећег регулаторног оквира пружања помоћних услуга за балансирање електроенергетског система. Концепт укључује рјешења за енергетски и финансијски обрачун дебаланса, односно одступања од дневног распореда балансно одговорних страна, а увођењем тарифе за системску услугу омогућено је финансијско поравнање између НОС-а БиХ као оператора балансног тржишта и тржишних учесника који на том тржишту пружају своје услуге.

Бројне активности ДЕРК-а и НОС-а БиХ, детаљно описане у претходним извјештајима о раду регулаторне комисије, резултирале су скупом правила и одлука којим су тржишни принципи од 1. јануара 2016. године уведени у раније потпуно регулисани начин пружања помоћних услуга и балансирања електроенергетског система БиХ. Тиме је повећана сврсисходност отвореног veleпродајног и малопродајног тржишта електричне енергије у БиХ (видјети дио 3.8).

Током протекле четири године, балансно тржиште електричне енергије у Босни и Херцеговини је успјешно функционисало и примјер је успјешног модела у југоисточној Европи. Ипак, уважавајући динамичност природе овог тржишта, ДЕРК је континуисано пажљиво пратио његово функционисање, а по потреби мијењани су акти који уређују његово дјеловање.

У том смислу је и НОС БиХ у више наврата дорађивао пратеће документе Тржишних правила (*Процедуре за помоћне услуге и Правилник о раду дневног тржишта балансне енергије*). Током 2019. године извршене су дораде *Правилника о раду дневног тржишта балансне енергије* у дијеловима који се односе на достављање понуда у унутардневним активностима. Иновирани Правилник, који је у примјени од септембра 2019. године, додатно анимира пружаоце помоћних услуга у номиновању понуда балансне енергије (уведене су различите врсте понуда, минимално вријеме ангажовања понуда скраћено је на 30 минута, извршене су измјене у унутардневним активностима итд).

У циљу даљњег развоја тржишта израђена је Студија за унапређење балансног механизма, балансног тржишта електричне енергије и припрему ревизије Тржишних правила у електроенергетском систему БиХ. Студија је резултат заједничког дјеловања ДЕРК-а и НОС-а БиХ, које је током 2018. и 2019. године активно подржавао USAID кроз пројект *Инвестирање у сектор енергије*. Детаљна анализа примјене балансног механизма и функционисања балансног тржишта електричне енергије у БиХ посебно се фокусира на правно-регулаторне, организационе, техничке и финансијске аспекте, у циљу припреме приједлога за побољшање постојећих рјешења. Уважавајући одређење да континуирано ради на побољшању прописа и процедура из својих надлежности, ДЕРК наставља активности у развоју организације функционисања балансног тржишта и даљем повећању, ефикасности, економичности и стабилности рада електроенергетског система БиХ. У реализацији препорука и закључака наведене Студије ДЕРК ће тијесно сарађивати са НОС-ом БиХ, како би хармонизовано биле извршене потребне измјене аката из надлежности једне и друге институције који дефинишу балансни механизам.

Успјешним развојем балансног тржишта значајно је повећана понуда услуга, те су већ на годишњим тендерима које је крајем 2019. године организовао НОС БиХ, потребе за помоћним услугама у 2020. години у значајној мјери обезбјеђене (електрична енергија за покривање губитака у преносном систему, као и резервни капацитети за терцијарну регулацију ‘нагоре’ и ‘надоље’ у потпуности су обезбјеђени, док је секундарна регулација у вршном периоду обезбјеђена у потпуности, а у невршном 67,6%). Недостајуће количине резерви капацитета секундарне регулације у невршном периоду ће бити набављене на мјесечној основи.

Резултати набавке помоћних услуга за 2020. годину показују да је раст цијена заустављен, а код неких помоћних услуга евидентирано је и одређено смањење набавних цијена. Просјечна цијена енергије за покривање губитака у преносном систему која је постигнута на тендеру за 2020. годину износи 125,84 КМ/МWh, што је 7,44% мање од исте вриједности за 2019. годину. Такође, цијене капацитета у секундарној и терцијарној регулацији стагнирају или су смањене, па је нпр. Терцијарна резерва набављена по просјечној цијени од 3,52 КМ/МWh, што је за 0,74% мање него у претходној години.

Интеграција неуправљивих извора електричне енергије

Интеграција обновљивих извора енергије са аспекта могућности регулације система, као и њихова максимална снага прихвата је већ дужи низ година у фокусу рада Државне регулаторне комисије за електричну енергију.

На захтјев ДЕРК-а, Независни оператор система у БиХ је израдио студију *Интеграција вјетро и соларних извора*

електричне енергије у електроенергетски систем Босне и Херцеговине. Након прегледа и анализе ове студије ДЕРК је позвао НОС БиХ да конкретизује њене приједлоге у смислу дефинисања максимално могуће снаге прихвата из обновљивих извора, те да о овим активностима упозна заинтересовану стручну јавност. У том смислу, 16. јануара 2019. године одржана је јавна презентација Студије, на којој је стручна јавност имала прилику да се упозна са реализованим приступом у изради овог документа, начином и методологијом и улазним подацима.

Крајем фебруара 2019. године НОС БиХ је предложио максималне износе снага прихвата из неуправљивих извора енергије, уважавајући могућности регулације у преносном систему БиХ.

Одлуку о одобрењу максимално могуће снаге прихвата из неуправљивих извора електричне енергије ДЕРК је донио 14. марта 2019. године, одобравајући достављени приједлог према којем ове величине износе:

- 460 MW за вјетроелектране, и
- 400 MW за фотонапонске електране.

ДЕРК је позвао надлежна тијела Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске да, у складу са досадашњом праксом, усагласе међусобну расподелу, уз могућност уступања једне технологије у корист друге, али уз поштовање величина дефинисаних Одлуком.

Независни оператор система у Босни и Херцеговини остаје у обавези да, у складу са развојем сектора и тржишта електричне енергије у БиХ и регији, континуисано врши потребне анализе и ДЕРК-у доставља иновираних утемељених приједлога максималне могуће снаге прихвата из неуправљивих извора електричне енергије.

3.2 Документи које одобрава ДЕРК

Индикативни план развоја производње

Индикативни план развоја производње се израђује сваке године за десетогодишњи период. Сврха плана је да информише садашње и будуће кориснике електроенергетског система о потребама и постојећим пројектима изградње нових производних капацитета. Истовремено, овај план се користи и као један од основа за израду *Дугорочног плана развоја преносне мреже* у БиХ, који се, обухваћајући и проблематику нових прекограничних водова, такође, израђује сваке године покривајући десетогодишњи период.

Основни циљ Индикативног плана развоја производње је анализа биланса снаге и енергије на преносној мрежи за наредних десет година. Израда овог документа је и у функцији испуњавања обавеза према Европској мрежи оператора преносног система за електричну енергију (ENTSO-E).

НОС БиХ, као и сви други оператори система удружени у ENTSO-E, има обавезу да да свој допринос у изради *Европског плана развоја преносне мреже за наредних десет година* (енгл. *Ten-Year Network Development Plan – TYNDP*) који се, у складу са Уредбом (ЕЗ) бр. 714/2009 о условима за приступ мрежи за прекограничну размјену електричне енергије, припрема сваке друге године.³ У том смислу, НОС БиХ има обавезу достављања планова развоја електроенергетског система БиХ базираних на потрошњи и производњи која укључује и нове изворе, као и планираним појачањима интерне преносне мреже и интерконекција. Наведене активности претпостављају и подразумевају пуну координацију на регионалном нивоу, уз анализу могућих загушења на интерној мрежи и прекограничним водовима.

За израду *Индикативног плана развоја производње за период 2020 – 2029. година* осигурани су улазни подаци, мада поједини корисници преносног система не достављају податке према одредбама Мрежног кодекса, првенствено у домену потрошње. Такође, евидентно је да поједини инвеститори нереално процјењују годину уласка објекта у погон, у ком случају НОС БиХ врши своју процјену. У смислу информисања о динамици реализације прикључења нових производних објеката на преносну мрежу препозната је потреба значајнијег доприноса ентитетских ресорних министарстава и регулаторних комисија.

НОС БиХ је организовао јавну расправу о Нацрту документа 12. априла 2019. године, након чега је 30. априла 2019. године ДЕРК-у на одобрење доставио *Индикативни плана развоја производње за период 2020 – 2029. година*. ДЕРК је 16. маја 2019. године размотрила достављени текст, и о својим запажањима упознала предлагача, позивајући га да на одобрење достави дорађени документ. Иновирани *Индикативни план* достављен је на одобрење 20. јуна 2019. године.

ДЕРК је у јулу 2019. године донијела *Одлуку о одобрењу Индикативног плана развоја производње за период 2020 – 2029. година*, уз доношење *Закључка* којим је ДЕРК нагласио своје ставове о начину и процедури израде Индикативног плана, на којима ће инсистирати и у наредном периоду. Закључком је указано на одсуство аналитичког приступа при билансирању нових производних капацитета и процјени потрошње, те наглашена обавеза НОС-а БиХ да Индикативни план иновира са свим актуелним и релевантним подацима и информацијама које су доступне током периода његове израде.

Дугорочни план развоја преносне мреже

Према важећим законским одредбама, Дугорочни план развоја преносне мреже израђује се сваке године и покрива наредни

³ TYNDP 2018, односно најновији *Европски план развоја преносне мреже за наредних десет година* ревидован је након јавних консултација и доставе мишљења Агенције за сарадњу енергетских регулатора (ACER) у складу са Уредбом (ЕЗ) бр. 714/2009, те објављен у октобру 2019. године.

десетогодишњи период. Дугорочни план за наредни десетогодишњи период треба бити достављен ДЕРК-у на одобрење до краја октобра. Значај припреме Дугорочног плана огледа се у чињеници да *Електропренос БиХ* на основу овог плана израђује годишњи инвестициони план и доставља га ДЕРК-у на одобрење до краја новембра за наредну годину. Израдом Дугорочног плана омогућава се и квалитетније испуњавање обавеза према ENTSO-E у погледу доприноса изради Европског плана развоја преносне мреже за наредних десет година.

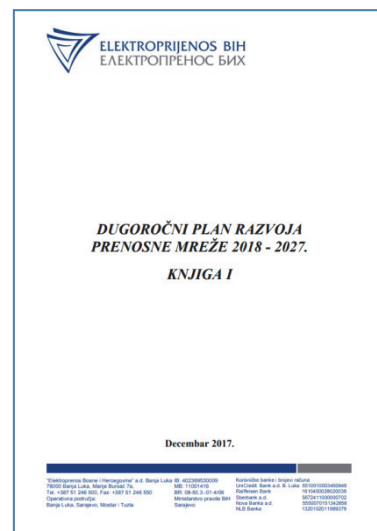
Дугорочни план развоја преносне мреже треба дефинисати потребна појачања постојећих и изградњу нових објеката преносне мреже како би се правовремено покренуле активности на пројектовању, изградњи и пуштању у погон инфраструктуре неопходне за континуисано снабдијевање и поуздан и стабилан рад преносног система. Преносна мрежа планирана на овај начин обезбјеђује једнаке услове за већ прикључене кориснике и оне који ће се прикључити на преносну мрежу. То подразумева уједначене услове везане за стање преносне мреже по питању старости и обнављања опреме, изградње нових објеката и погонске спремности објеката у функцији преноса електричне енергије.

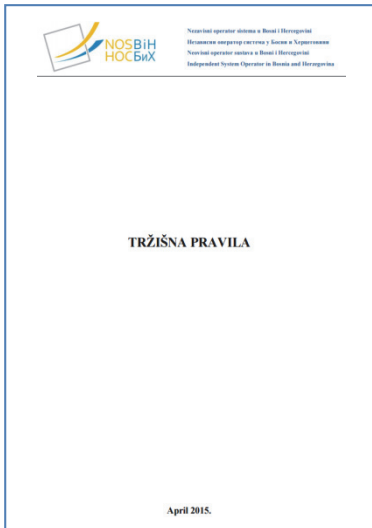
Најновији, *Дугорочни план развоја преносне мреже за период 2018 – 2027. година* достављен је ДЕРК-у на одобрење средином фебруара 2018. године, уз вишемјесечно закашњење. Након спроведених анализа, у марту 2018. године ДЕРК је донио *Одлуку о одобравању Дугорочног плана развоја преносне мреже за период 2018 – 2027. година*. Том приликом усвојен је Закључак који садржи запажања и ставове ДЕРК-а проистекле из разматрања Дугорочног плана, те захтјева регулатора према НОС-у БиХ и Електропреносу БиХ, као регулисаним компанијама. Међутим, ДЕРК-у након тога, и поред више обраћања и упозорења упућених регулисаним компанијама, нису достављени дугорочни планови за наредне десетогодишње периоде (2019 – 2028. година и 2020 – 2029. година). Нацрти ових докумената су технички припремљени у надлежним секторима Електропреноса БиХ, али их органи управљања Компаније нису донијели, нити доставили НОС-у БиХ на ревизију и одобрење, које претходи коначном одобрењу ДЕРК-а.

Препознајући значај овог документа, новим Условима за коришћење лиценце за обављање дјелатности независног оператора система ДЕРК је прописао обавезу организовања јавне расправе о ревидованом Дугорочном плану, чиме се заинтересованој јавности омогућава увид и изношење коментара и примједби на припремљени материјал.

Тржишна и мрежна правила

Државна регулаторна комисија је током 2019. године пажљиво пратила примјену Тржишних правила и Мрежног кодекса.

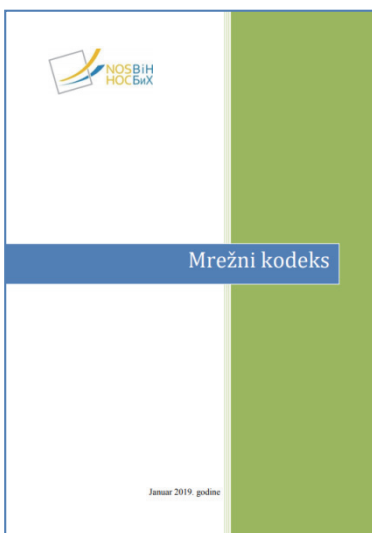

Тржишним правилима уређују се односи између НОС-а БиХ и лиценцираних учесника на тржишту електричне енергије. Циљ правила је креирање услова за сигуран рад електроенергетског система БиХ, укључујући ефикасну набавку помоћних услуга и пружање системске услуге, балансирање система БиХ уз што мање трошкове, те ефикасно функционисање и даљњи развој велепродајног и малопродајног тржишта електричне енергије у БиХ.

Тржишна правила су изузетно захтјеван технички документ који укључује основни концепт дизајнирања тржишта, законодавно-правни регулаторни оквир уређења тржишта, техничке предуслове за функционисање тржишта и наводи низ процедура којима се уређују технички и комерцијални односи међу учесницима на тржишту.

Важећа Тржишна правила ДЕРК је одобрио у мају 2015. године, уз почетак ефективне примјене од 1. јануара 2016. године.

Мрежни кодекс је један од кључних докумената за функционисање електроенергетског система и тржишта електричне енергије у БиХ. Њиме се уређује начин планирања и развоја преносног система, услови за прикључење (процедуре, уговори, критеријуми), начин оперативног планирања (предвиђање потрошње, управљање мрежним ограничењима) и оперативног рада (диспечинг, процедуре, комуникације), мјере у непредвиђеним ситуацијама (контрола потрошње, обнова рада система након потпуног или дјелимичног распада), начин на који се обавља обрачунско мјерење у електроенергетском систему и остале неопходне техничке мјере за квалитетан и поуздан рад преносног система.

Циљ Мрежног кодекса је да дефинише елементе за безбједно и поуздано функционисање електроенергетског система БиХ, те да омогући развој, одржавање и управљање преносном мрежом у складу са примјенивим правилима и добром европском праксом.

Нови Мрежни кодекс, одобрен у фебруару 2019. године, представља квалитативни искорак у структуралном и нормативном смислу, нормира припрему планских докумената и процедуре прикључења, те у значајној мјери укључује стандарде дефинисане правилима и смјерницама за рад мрежа, укључујући одредбе правила о прикључивању која су у надлежности оператора система (видјети дио 3.1).

Правила за додјелу прекограничних преносних капацитета

Канцеларија за координисане аукције у југоисточној Европи (SEE CAO) чије сједиште је у Подгорици, формално је успостављена 27. марта 2014. године, уз почетак оперативног дјеловања од 27. новембра 2014. године, када су организоване годишње аукције на границама БиХ са Црном Гором и Хрватском.

И током 2019. године SEE CAO је свој рад организовао у складу са правилима за додјелу прекограничних преносних капацитета која су својим појединачним одлукама одобрили надлежни регулатору у регији, укључујући ДЕРК. Ова правила укључују:

- Усклађена правила за додјелу дугорочних права преноса сходно члану 51. Уредбе Комисије (ЕУ) 2016/1719 од 26. септембра 2016. о успостављању смјерница за дугорочну додјелу капацитета,
- Посебни анекс Усклађених правила за додјелу дугорочних права преноса на границама зоне трговања које опслужује SEE CAO,
- Правила за експлицитну дневну додјелу преносних капацитета на границама зоне трговања које опслужује SEE CAO,
- Споразум о учешћу, између Канцеларије за координисане аукције у југоисточној Европи д.о.о. Подгорица (Платформа за додјелу) и регистрованог учесника,
- Финансијски услови за учешће у поступцима које организује Платформа за додјелу у складу са Споразумом о учешћу,
- Правила номинације SEE CAO, и
- Правила о информационом систему SEE CAO.

ДЕРК је у више прилика, на домаћим и међународним скуповима, изражавао своју подршку успјешном раду SEE CAO, уз очекивање да ће у географски обим бити укључени оператори из свих земаља југоисточне Европе.

С обзиром да Србија не учествује у раду ове Канцеларије, и даље постоји потреба регулисања правила за додјелу прекограничних капацитета на заједничкој граници БиХ и Србије, и то на годишњем, мјесечном и дневном нивоу. Стога је ДЕРК, на захтјев НОС-а БиХ, 13. новембра 2019. године одобрио:

- *Правила за годишње и мјесечне аукције за додјелу преносних капацитета на граници регулационих подручја ЕМС АД Београд (ЕМС) и Независног оператора система у Босни и Херцеговини (НОС БиХ), и*
- *Правила за дневне аукције за додјелу преносних капацитета на граници регулационих подручја ЕМС и НОС БиХ.*

Како SEE CAO не покрива унутардневну додјелу прекограничних преносних капацитета, то су на захтјев НОС-а БиХ истом одлуком ДЕРК-а одобрена и:

- *Правила за унутардневну додјелу преносних капацитета на граници регулационих подручја НОС БиХ и ЕМС,*
- *Правила за унутардневну додјелу преносних капацитета на граници регулационих подручја НОС БиХ и Црногорског електропреносног система АД (ЦГЕС), и*

- *Правила за унутардневну додјелу преносних капацитета на граници регулационих подручја Хрватског оператора пријеносног система (ХОПС) и НОС БиХ.*

Додјелу преносних капацитета и у 2020. години на граници са Србијом путем годишњих и мјесечних аукција ће спроводити Електромрежа Србије (ЕМС), а дневне и унутардневне аукције НОС БиХ. Унутардневне аукције на граници са Хрватском ће спроводити ХОПС, а на граници са Црном Гором НОС БиХ.

Прекогранична терцијарна регулација

Током 2017. године НОС БиХ је са сусједним операторима система покренуо активности на успостављању модела који омогућава прекограничну размјену терцијарне регулационе електричне енергије. Након што је у том смислу регистрован виртуелни прекогранични далековод, НОС БиХ је поднио ДЕРК-у на одобрење *Уговор о међусобној испоруци прекограничне терцијарне регулационе електричне енергије ради обезбјеђивања системских услуга из иностранства за електроенергетске системе Босне и Херцеговине и Србије*. ДЕРК је одобрио овај Уговор 11. октобра 2017. године. Почетком 2018. године припремљен је *Уговор о међусобној испоруци прекограничне терцијарне регулационе електричне енергије ради обезбјеђивања системских услуга из иностранства за електроенергетске системе Босне и Херцеговине и Црне Горе*, који је ДЕРК одобрио 13. марта 2018. године.

Предмет ових уговора је пружање помоћи у виду међусобне испоруке прекограничне терцијарне регулационе енергије у циљу повећања безбједности и поузданости рада сусједних електроенергетских система. На овај начин се формализује прекогранична размјена једног од производа на балансном тржишту за који је према ранијој терминологији коришћен назив 'хаваријска енергија'. За обрачун трансакција користи се виртуелни далековод регистрован на SCADA системима два оператора система преко којег се симулише размјена, што је у складу са одредбама *Оперативног приручника ENTSO-E за континенталну Европу*. За потребе размјене енергије у физичком смислу користи се преостали расположиви прекогранични капацитет, након завршетка унутардневне алокације капацитета. Примјеном ових уговора испуњава се дио обавеза БиХ из *Мапе пута за имплементацију иницијативе 'Западни Балкан 6'* (тзв. *WB6 иницијатива*), који се односи на прекограничну размјену услуга балансирања.

ДЕРК је током 2019. године пратио прекограничну размјену терцијарне регулационе електричне енергије. У складу са потписаним уговорима Електромрежи Србије испоручено је 1.930 MWh, а од ње је набављено 140 MWh, док је Црногорском електропреносном систему испоручено 130 MWh. Вриједност испоручене регулационе енергије је 476.052 KM, а набављене 35.004 KM.

Током 2019. године евидентирана је и прекогранична размјена електричне енергије која се одвијала у складу са *Споразумом о заједничкој регулационој резерви у Контролном блоку СХБ* (Словенија – Хрватска – Босна и Херцеговина), који дефинише рад три оператора система (ЕЛЕС, ХОПС и НОС БиХ). У тим трансакцијама НОС БиХ је испоручио 20 MWh и набавио 535 MWh, при чему је вриједност испоручене регулационе енергије износила 3.779 КМ, а набављене 106.364 КМ.

Општи услови за испоруку и снабдијевање електричном енергијом у Брчко Дистрикту БиХ

У циљу уклањања недостатака у правилима и процедурама, те сходно томе што боље интеракције са корисницима дистрибутивне мреже у Брчко Дистрикту БиХ, ЈП Комунално Брчко је почетком јануара 2019. године доставило ДЕРК-у на одобрење Одлуку о измјенама и допунама Општих услова за испоруку и снабдијевање електричном енергијом.

Прегледом достављене документације установљено је да при доношењу ове Одлуке није обављена јавна расправа, која је дио уобичајене праксе у поступцима измјена и допуна општих услова за испоруку и снабдијевање. Стога је ДЕРК својим дописом од 4. фебруара 2019. године затражио одржавање јавне расправе о документу, уз адекватно обавјештавање свих чланова јавности.

Јавна расправа у циљу прикупљања примједби, коментара и мишљења заинтересованих субјеката, а ради израде квалитетнијег коначног рјешења предложеног документа одржана је у Брчком 22. марта 2019. године.

По достави иновираног текста, ДЕРК је 16. маја 2019. године донио *Одлуку о одобравању измјена и допуна Општих услова за испоруку и снабдијевање електричном енергијом у Брчко Дистрикту БиХ*. Том приликом ЈП Комунално Брчко позвано је да изради пречишћени текст Општих услова, те да и даље унапређује овај документ у складу са добром праксом која третира предметну област.

3.3 Поступци лиценцирања

Током 2019. године ДЕРК је издао три лиценце за различите дјелатности, а у вријеме израде овог Извјештаја, интензивно ради на рјешавању захтјева који су поднијели *Петрол БХ оил компани д.о.о.* Сарајево и *Иноземни центар трговине д.о.о.* Широки Бријег.

У јуну 2019. године Независном оператору система у Босни и Херцеговини је издата нова лиценца за активности независног оператора система која важи до 30. јуна 2026. године.

Због истека рока важења претходно издате лиценце за дјелатност међународне трговине електричном енергијом спроведени су поступци и обновљене лиценце са периодом важења од пет година сљедећим субјектима:

- *Езанада* д.о.о. Мостар (март 2019. године), и
- *Акспо БХ* д.о.о. Сарајево (октобар 2019. године).

Све лиценце за дјелатност међународне трговине које су издане након јануара 2016. године користе се у складу са *Стандардним условима за коришћење лиценце за обављање дјелатности међународне трговине електричном енергијом*. Доношењем ових услова, као стандардног и унапријед познатог скупа регула о правима и обавезама власника лиценце (чије се прихватање потврђује подношењем писане изјаве већ уз сам захтјев за добијање лиценце), ДЕРК је додатно поједноставио и убрзао поступак издавања ове врсте лиценце који је у пракси најбројнији. Тиме је значајно редуцирана и количина докумената која је раније из формално-процедуралних разлога циркулисала како унутар ДЕРК-а тако и у комуникацији са подносиоцем захтјева и заинтересованим трећим лицима.

Након пријаве извршене промјене адресе ЈП *Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне* д.д. Мостар, донесена је одлука о наставку коришћења лиценце на новорегистрованој адреси за овог лиценцираног субјекта (јули 2019. године). По истом основу, у децембру 2019. године, донесена је одлука која се односи на *Акспо БХ* д.о.о. Сарајево.

На захтјев власника лиценце, у марту 2019. године донесена је одлука о суспензији привремене лиценце за дјелатност међународне трговине за *Алуминиј трејд* д.о.о. Мостар. У мају 2019. године, због нарочитих кршења одредби услова за коришћење, донесена је одлука којом се суспендује привремена лиценца за обављање дјелатности међународне трговине за *Витол Адриатик* д.о.о. Сарајево. Након што је комплетиран захтјев за укидање лиценце јер је донесена одлука управљачких структура о престанку даљњег рада и ликвидацији Друштва, ДЕРК је у јуну 2019. године донио одлуку којом је укинута привремена лиценца за *Витол Адриатик* д.о.о. Сарајево.

Ердал д.о.о. Сарајево је 18. септембра 2019. године поднио непотпун захтјев за укидање лиценце за обављање дјелатности међународне трговине, наводећи да се налази у финансијским проблемима због немогућности наплате потраживања од својих купаца. Како у наредном периоду нису отклоњени недостаци поднесеног захтјева, констатујући одсуство финансијске стабилности власника лиценце, ДЕРК је по својој иницијативи у октобру 2019. године суспендовао, а након организовања опште јавне расправе, крајем новембра 2019. године укинуо лиценцу за *Ердал* д.о.о. Сарајево. При томе је истакнута чињеница да изостанак финансијске стабилности лиценцираних субјеката може имати негативне консеквенце по друге субјекте у сектору, функционисање тржишта и квалитет снабдијевања електричном енергијом.

У Регистру важећих лиценци, на крају 2019. године, за дјелатност међународне трговине регистровано је следећих 16 субјеката: *Петрол БХ оил компани* д.о.о. Сарајево, *Интеренерго* д.о.о. Сарајево, *ХЕП Енергија* д.о.о. Мостар, *Данске комодитис*

БХ д.о.о. Сарајево, ГЕН-И д.о.о. Сарајево, Алпик Енергија БХ д.о.о. Сарајево, ХСЕ БХ Енергетско предузеће д.о.о. Сарајево, ЕФТ – Рудник и Термоелектрана Станари д.о.о. Станари, ЈП Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне д.д. Мостар, МХ Електропривреда Републике Српске – Матично предузеће, а.д. Требиње, ЈП Електропривреда Босне и Херцеговине д.д. Сарајево, Енерџи фајнансинг тим д.о.о. Билећа, Г-Петрол д.о.о. Сарајево, ЛЕ Трејдинг БХ д.о.о. Бања Лука, Езнада д.о.о. Мостар и Акспо БХ д.о.о. Мостар.

Лиценцу за обављање дјелатности независног оператора система има Независни оператор система у Босни и Херцеговини, Сарајево, а за дјелатност преноса електричне енергије Електропренос Босне и Херцеговине а.д. Бања Лука. ЈП Комунално Брчко д.о.о. Брчко је у посједу лиценце за дистрибуцију електричне енергије у Брчко Дистрикту БиХ и лиценце за обављање дјелатности трговине и снабдијевања електричном енергијом на територији БиХ.

Електропренос БиХ је сваке године, па и ове, у односу на стање претходне године ажурирао и пријављивао промјене у прегледима објеката које користи у обављању дјелатности преноса електричне енергије, као и у прегледима далековода који нису у његовом власништву и нису у функцији преноса електричне енергије у БиХ, о чему је ДЕРК у мају 2019. године донио одговарајуће закључке. У марту 2019. године донешен је Закључак о ажурирању прилогâ Услови за коришћење лиценце за дјелатност дистрибуције електричне енергије, односно прегледâ објеката који се користе за ту дјелатност.

3.4 Праћење активности лиценцираних субјеката

ДЕРК континуисано прати усклађеност рада лиценцираних субјеката са прописаним условима коришћења лиценци. Праћење активности врши се анализом редовних и ванредних извјештаја које подносе сви лиценцирани субјекти, као и путем посјета власницима лиценци. Власници лиценци подносе годишње, полугодишње, мјесечне и дневне извјештаје о појединим активностима, како оним финансијске, тако и техничке и организационе природе. Такође, доступни су и извјештаји власника лиценци о ванредним погонским догађајима у систему.

Посјете стручног особља ДЕРК-а регулисаним субјектима омогућавају директан увид у њихове документе и активности што има велики значај, нарочито приликом анализе финансијске позиције субјеката са становишта примјене одобрених тарифа.

Током септембра и октобра 2019. године обављене су посјете сљедећим регулисаним субјектима:

- Независни оператор система у Босни и Херцеговини,
- Електропренос Босне и Херцеговине, и
- ЈП Комунално Брчко.

Спровођење обавеза НОС-а БиХ у праћењу квалитета напона, који се оперативним управљањем треба одржавати у прописаним границама, предмет су посебне пажње ДЕРК-а. С обзиром на вишегодишње проблеме са превисоким напонима у електроенергетском систему БиХ, ДЕРК инсистира на сарадњи НОС-а БиХ и Електропреноса БиХ, у циљу хитног изналажења и примјене рјешења којим би се осигурало да напон у високонапонској мрежи буде у дозвољеним границама.

НОС БиХ припрема извјештаје о ванредним ситуацијама у електроенергетском систему. Пракса детаљног извјештавања ДЕРК-а о појединачним догађајима који доводе до безнапонског стања сабирница треба бити проширена кроз припрему збирних извјештаја у оквиру извјештавања о стању система за управљање и квалитет снабдијевања, који укључују статистички преглед основних величина (број, трајање и количина неиспоручене, односно произведене електричне енергије) и приједлог мјера за смањење оваквих догађаја. Посебна пажња треба бити посвећена раду 110 kV мреже и подручјима која се нападају радијално.

У функцији сигурности снабдијевања, НОС БиХ је позван да покрене израду стандардизованих процедура које су у функцији јачања физичке и сајбер безбједности свих својих информационо-комуникационих система.

ДЕРК са пажњом прати све судске поступке у којима учествује НОС БиХ, и у том смислу инсистира на ажурној достави свих релевантних информација.

ДЕРК у оквиру регулаторног надзора посебну пажњу посвећује разматрању финансијских показатеља рада НОС-а БиХ, о чему се очитује приликом одлучивања у поступцима одређивања тарифе за рад независног оператора система и тарифа за системску и помоћне услуге (видјети дио 3.7).

У оквиру регулаторног надзора превасходно се истичу обавезе Електропреноса БиХ у изради дугорочних планова развоја преносне мреже за период од десет година, као и изради и усвајању годишњих инвестиционих планова. ДЕРК је изразио забринутост због вишегодишњих пропуштања израде наведених планских докумената, чиме се онемогућава реализација неопходних пројеката, те угрожава поуздан рад система и квалитет снабдијевања електричном енергијом. Посебно забрињава изостанак информисања надлежног регулатора о разлозима неиспуњавања ових обавеза, као и о активностима којима ће се отклонити разлози који су довели до овакве ситуације.

ДЕРК већ дужи низ година указује да су напонске прилике у електроенергетском систему БиХ често изнад прописаних вриједности. У том смислу, ДЕРК инсистира на адекватној сарадњи НОС-а БиХ и Електропреноса БиХ, у циљу хитног изналажења и примјене рјешења којим би се осигурало да напон у високонапонској мрежи буде у дозвољеним границама.

ДЕРК са пажњом прати и ток и исходе судских поступака у којима учествује Електропренос БиХ, нарочито оних којима би

се могла установити судска пракса чији резултат би имао негативан финансијски утицај на пословање регулисане компаније. У том смислу се инсистира на благовременом и потпуном информисању ДЕРК-а. Такође, неопходно је правовремено информисање ДЕРК-а о ненаплаћеним потраживањима Електропреноса БиХ од власника лиценци за трговину електричном енергијом, како би се правовремено предуприједили негативни финансијски ефекти за регулисану компанију.

ДЕРК у оквиру регулаторног надзора посебну пажњу посвећује разматрању финансијских показатеља рада Електропреноса БиХ, о чему ће се очитује приликом одлучивања у поступцима одређивања тарифа за услуге преноса електричне енергије (видјети дио 3.7).

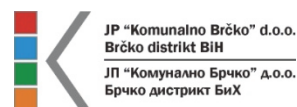
ДЕРК континуисано инсистира на јачању сарадње НОС-а БиХ и Електропреноса БиХ и унапређењу координације дјеловања, а нарочито у међународним активностима којима електроенергетски систем БиХ може остварити бенефите.

У оквиру регулаторног надзора ЈП Комунално Брчко, ДЕРК је у више наврата истицала неопходност развоја законског оквира у Брчко Дистрикту БиХ, односно усвајања новог закона о електричној енергији, у складу са Трећим енергетским пакетом, као и закона о обновљивим изворима енергије и ефикасној когенерацији, те закона о енергетској ефикасности. Изостанак усвајања нове легислативе успорава, а у значајној мјери и онемогућава даљњи развој сектора и угрожава сигурност снабдијевања на подручју Дистрикта.

Посебан проблем представља изостанак регулисања међусобних власничко-правних односа између надлежних тијела Брчко Дистрикта БиХ и ЈП Комунално Брчко у погледу имовине која је у функцији дистрибуције и снабдијевања електричном енергијом. Додатно, потребно је окончати процедуру повећања основног капитала предузећа, са садашњих двије хиљаде КМ, на прописима ДЕРК-а предвиђених минимално један милион КМ за субјекте који се баве трговином и снабдијевањем електричном енергијом.

И током 2019. године ДЕРК је наглашавао неопходност потпуног рачуноводственог раздвајања дјелатности дистрибуције и снабдијевања, као и ових дјелатности у односу на друге дјелатности које нису везане за електроенергетски сектор (производња и дистрибуција воде, одржавање и уређење јавних површина, те прикупљање, одвоз и депоновање комуналног отпада).

Регулисана компанија је упозната о потреби наставка активности на смањењу губитака електричне енергије у дистрибутивној мрежи, имајући у виду да су ови губици у Дистрикту већи од босанскохерцеговачког просјека. У оквиру регулаторног надзора наглашена је потреба да сви надлежни субјекти Дистрикта континуисано дјелују на отклањању евидентираних недостатака.

3.5 Рјешавање спорова

Једна од специфичности регулације је адјудикативна функција регулатора, односно надлежност за рјешавање спорова који настану између корисника и пружаоца услуга у регулисаном сектору. Сходно *Закону о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ*, рјешавање спорова који се односе на преносни систем дио је надлежности и овлашћења ДЕРК-а. У оквиру ове регулаторне функције, ДЕРК је у претходном периоду поступао у два случаја – први се односио на спор између Електропреноса Босне и Херцеговине и ЈП Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне, у вези са обавезом плаћања накнаде за прикључење хидроелектране Мостарско блато на преносну мрежу, док се други односио на захтјев *Превента БХ* д.о.о. Сарајево за стицање статуса купца директно прикљученог на преносну мрежу.⁴ Обје одлуке ДЕРК-а у овим поступцима су *ex lege* коначне и извршне. Одлука која се односила на плаћање накнаде за прикључак хидроелектране Мостарско блато оспорена је пред Судом БиХ. Поступак је правоснажно окончан пресудом донесеном у јулу 2019. године којом је одбијена тужба и потврђена одлука ДЕРК-а (видјети дио 3.10, под насловом *Актуелни и ријешени судски спорови*). Одлука ДЕРК-а којом је Електропреносу БиХ наложено прикључење *Превента БХ* д.о.о. Сарајево, на локацији Топузово поље, на преносну мрежу је извршена у остављеном року од стране Електропреноса БиХ и није оспоравана тужбом у управном спору.

Током 2019. године, није било нових захтјева за рјешавање спорова који су у надлежности ДЕРК-а. Осим директног осигуравања права на фер и недискриминаторан приступ преносној мрежи и активне заштите купаца кроз рјешавање спорова, Државна регулаторна комисија настоји дјеловати едукативно и превентивно, те ова настојања у значајној мјери предупређују ове спорове. Превентивне активности се остварују на више начина – спровођењем надзора над регулисаним субјектима и квалитетом услуга које пружају, прикупљањем, анализом и обрадом података о прописима и поступањима регулисаних субјеката на подручју приступа преносној мрежи и заштите потрошача, те активним учествовањем представника ДЕРК-а у креирању различитих платформи и едукативних алата за кориснике и потрошаче.

⁴ Поступци рјешавања ових спорова описани су извјештајима о раду ДЕРК-а у 2017. и 2018. години.

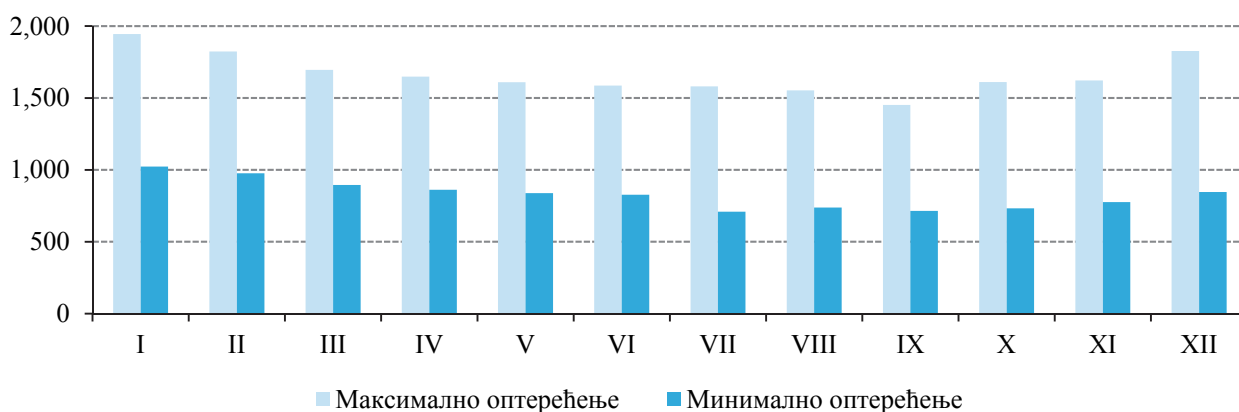
3.6 Технички аспект рада електроенергетског система

Електроенергетски систем БиХ је током 2019. године радио стабилно и без већих проблема. Свим корисницима система је омогућен функционалан рад према дефинисаним стандардима квалитета. Извршени су сви планирани и накнадно тражени радови у преносној мрежи у функцији текућег и инвестиционог одржавања.

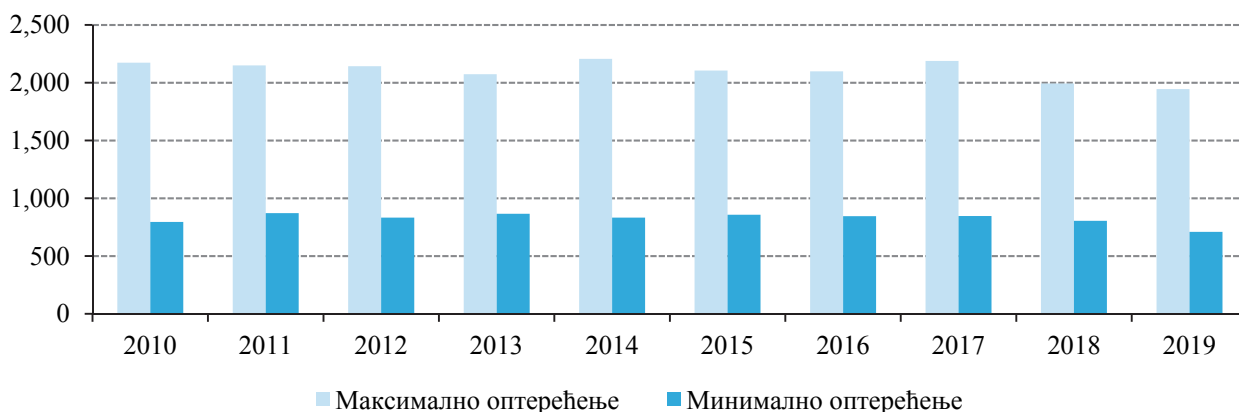
Максимално оптерећење електроенергетског система од 1.945 MW забиљежено је у осамнаестом сату 5. јануара 2019. године, у дану у којем је остварена и максимална дневна потрошња од 38.951 MWh електричне енергије. Минимално оптерећење од 709 MW забиљежено је у шестом сату 14. јула 2019. године, када је остварена и минимална дневна потрошња у износу од 23.721 MWh. Максимално и минимално оптерећење током 2019. године приказано је на слици 1, а за претходних десет година на слици 2.

Нежељена одступања према сусједним електроенергетским системима од декларисаних програма размјене у 2019. години износила су укупно 42 GWh за сате у којима је регистрован

Слика 1. Максимално и минимално мјесечно оптерећење током 2019. године (MW)

Слика 2. Максимално и минимално годишње оптерећење у периоду 2010 – 2019. година (MW)

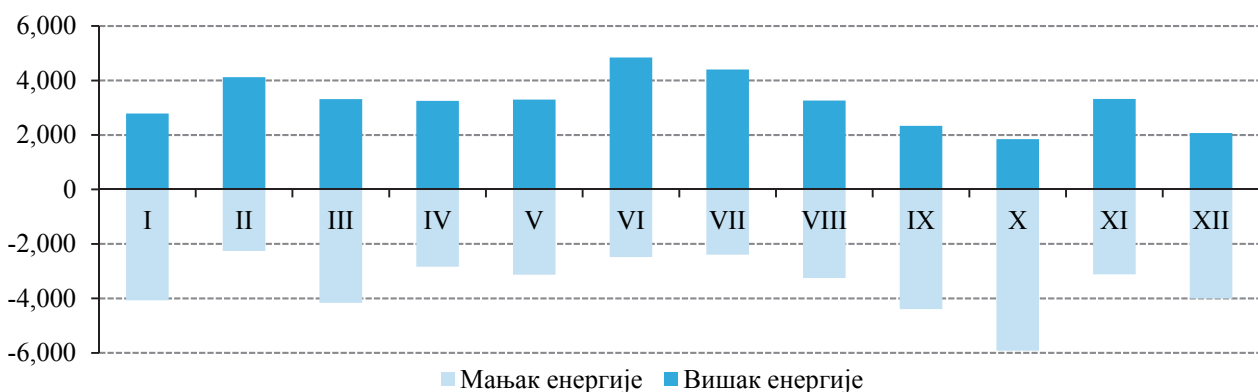
мањак у регулационом подручју БиХ, а за сате када је регистрован вишак електричне енергије укупно 39 GWh. Мјесечна одступања електроенергетског система БиХ у 2019. години приказана су на слици 3. Максимални сатни мањак електричне енергије (одступање ‘надоље’) забиљежен је у априлу у износу од 186 MWh/h, а максимални вишак (одступање ‘нагоре’), у септембру 2019. године у износу 171 MWh/h.

Укупна електрична енергија на преносној мрежи износила је 18.258,9 GWh, што је 10,17% мање него у 2018. години. Преносни губици износили су 323,9 GWh, односно 1,77% од укупне енергије у преносном систему. Дистрибутивни губици настављају тренд смањења и износили су 933,3 GWh или 9,2% у односу на бруто дистрибутивну потрошњу, што је најнижи ниво у историји електроенергетског сектора БиХ. Процент преносних и дистрибутивних губитака приказан је на слици 4.

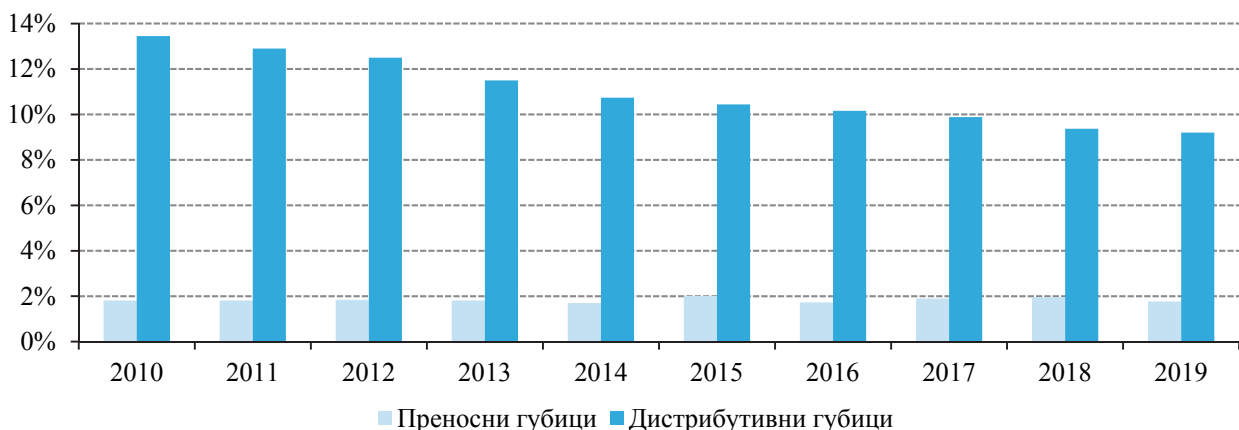
У 2019. години пумпна хидроелектрана ПХЕ Чапљина је из преносног система преузела 96 GWh, а укупна производња ове електране износила је 945 GWh електричне енергије.

Подаци о неиспорученој електричној енергији ENS (енгл. *Energy Not Supplied*) услед непланираних прекида снабдијевања (ENS_{непл}), као и о неиспорученој електричној енергији

Слика 3. Мјесечна одступања електроенергетског система БиХ у 2019. години (MWh)

Слика 4. Преносни и дистрибутивни губици

Табела 1. Неиспоручена електрична енергија усљед застоја на преносној мрежи

	2015		2016		2017		2018		2019	
	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min
ЕНС _{непл}	467,22	21.017	528,46	15.975	1.362,35	16.594	1.181,83	13.661	1.095,03	21.370
ЕНС _{пл}	1.244,37	58.363	287,16	25.032	1.633,75	24.817	1.377,39	24.297	1.100,55	17.178
Укупно	1.711,59	79.380	815,62	41.007	2.996,10	41.411	2.559,22	37.958	2.159,59	38.548

Табела 2. Просјечно трајање прекида на преносној мрежи по мјесецима (min)

Мјесец	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
АИТ ₂₀₁₅	0,3656	1,4387	9,7107	8,5098	12,3043	11,2509	5,9257	6,2781	6,6186	9,7405	5,1279	2,1100
АИТ ₂₀₁₆	0,3549	1,0903	0,1659	0,0799	0,9460	4,6876	13,4773	5,6841	5,9238	0,8767	1,8523	2,3055
АИТ ₂₀₁₇	5,3071	2,7625	3,0089	11,4069	4,2718	10,4772	9,7140	4,2352	8,5023	15,9486	3,2145	4,8497
АИТ ₂₀₁₈	0,2046	9,5267	3,2354	1,7183	2,2664	6,3035	3,0782	5,2013	3,3805	0,1153	3,1875	0,2781
АИТ ₂₀₁₉	0,1233	14,0321	8,8927	10,0696	3,3278	9,0077	13,4418	3,6580	9,3859	6,2718	0,6274	0,9416

усљед планираних прекида (ЕНС_{пл}) у електроенергетском систему БиХ у претходних пет година, дати су у табели 1. Укупна неиспоручена енергија, након прошлогодишњег значајнијег пада билежи мањи раст у 2019. години.

Табела 2 садржи податке о континуитету напајања, односно просјечном трајању прекида на високонапонској преносној мрежи АИТ (енгл. *Average Interrupted Time*).

Током 2019. године реализовано је више уговора о изградњи, реконструкцији и санацији преносних објеката. У септембру 2019. године у погон је пуштен нови далековод ДВ 110 kV Гацко – Невесиње, чиме је по први пут је осигурано двострано напајање трафостаница ТС 110/x kV Гацко и ТС 110/x kV Невесиње, те је на тај начин значајно побољшан квалитет снабдијевања у овом дијелу Босне и Херцеговине.

Нови прекогранични далековод ДВ 400 kV Требиње – Ластва (Црна Гора) у пробни погон укључен је 2. априла 2019. године. Тиме је нова трафостаница Ластва прикључена на преносну мрежу по систему улаз – излаз на постојећи далековод ДВ 400 kV Требиње – Подгорица 2. Изградња ове трафостанице у функцији је прикључења подморског кабла за пренос истосмјерном струјом високог напона (HVDC) између Црне Горе и Италије.

Овај HVDC кабл у трајни рад пуштен је крајем децембра 2019. године, а употреба његове номиналне преносне снаге планирана је за почетак 2020. године. Пројектовани токови снаге и до 600 MW имаће и знатан утицај на токове снага у електроенергетском систему Босне и Херцеговине. Стога је НОС БиХ активно учествовао у изради Плана одбране електроенергетског система Црне Горе.

Почетком јануара 2019. године у вјетроелектрани Јеловача инсталисане снаге 36 MW (18×2 MW) извршена је прва синхронизација генератора на електроенергетски систем, чиме је почео њен пробни рад. Након што су крајем 2019. године комплетирана сва функционална испитивања, ова електрана, која је на преносну мрежу прикључена преко трафостанице ТС 110/33 kV Јеловача, добила је сагласност НОС-а БиХ за трајни погон.

Услуге секундарне регулације у 2019. години су пружали ЈП *Електропривреда Босне и Херцеговине* д.д. Сарајево, МХ *Електропривреда Републике Српске*, а.д. Требиње и ЈП *Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне* д.д. Мостар. Током године терцијарна регулација ангажована је 100 пута, као терцијарна регулација 'нагоре' 83 пута, те као терцијарна регулација 'надоље' 17 пута, од чега 21 пут у марту 2019. године. Ипак, номинована количина терцијарне регулације често није била у потребном опсегу.

У 2019. години, догодила су се 547 испада на 400, 220 и 110 kV преносној мрежи, од чега 80 испада 400 kV далековода, 218 испада 220 kV далековода, 220 испада 110 kV далековода, девет испада трансформатора 400/220 kV, 400 MVA, четири испада трансформатора 400/110 kV, 300 MVA и 16 испада трансформатора 220/110 kV, 150 MVA.

У протеклој години регистровано је 58 испада термоблокова и 13 испада хидрогенератора. Недостајућа енергија у систему надокнађена је ангажовањем терцијарне резерве.

Као и претходних година, и у 2019. години напонске прилике у електроенергетском систему су често биле изнад вриједности прописаних Мрежним кодексом, посебно у 400 kV и 220 kV мрежи. Највиши напон у 400 kV мрежи регистрован је у трафостаници ТС Мостар 4 у децембру, када је измјерен напон од 453,56 kV. У јуну је, у трафостаници ТС Требиње, измјерен највиши напон у 220 kV мрежи (260,90 kV), док је у јуну у трафостаници ТС Сарајево 10 измјерен највиши напон у 110 kV мрежи (127,47 kV).

Главни узрок настанка и трајања превисоких напона су слабо оптерећени 400 kV далеководи у периодима ниског оптерећења конзума, који генеришу велику количину реактивне енергије. Појава превисоких напона је проблем регионалног карактера, те се стога и рјешења овог проблема траже на нивоу регије.

Квалитет рада електроенергетског система прати се анализом података Електропреноса БиХ о техничким аспектима рада преносног система, који се поред показатеља континуитета напајања потрошача ENS и АИТ исказују и показатељима SAIFI и SAIDI.

SAIFI (енгл. System Average Interruption Frequency Index) означава просјечан број прекида напајања по купцу током године

SAIDI (енгл. System Average Interruption Duration Index) означава просјечно трајање прекида напајања у минутима по купцу током године

Табела 3. SAIFI и SAIDI показатељи за преносну мрежу

	2015	2016	2017	2018	2019	
SAIFI	Планирани застоји	0,65	0,55	0,92	0,76	0,64
	Непланирани застоји	0,90	0,97	0,81	0,69	0,99
	<i>Укупно</i>	1,56	1,52	1,73	1,45	1,63
SAIDI	Планирани застоји (min/купцу)	108,53	92,92	114,66	94,68	73,71
	Непланирани застоји (min/купцу)	76,00	68,61	48,55	53,31	63,24
	<i>Укупно (min/купцу)</i>	184,52	161,53	163,21	147,99	136,95

Табела 4. SAIFI и SAIDI показатељи за преносну мрежу укључујући и испаде средњенапонских одвода узроковане застојима у дистрибутивној мрежи

	2015	2016	2017	2018	2019	
SAIFI	Планирани застоји	4,12	3,53	3,93	3,33	2,76
	Непланирани застоји	7,76	5,78	7,01	4,96	4,93
	<i>Укупно</i>	11,88	9,31	10,94	8,29	7,69
SAIDI	Планирани застоји (min/купцу)	365,77	399,12	324,97	255,11	239,55
	Непланирани застоји (min/купцу)	532,99	371,99	465,81	314,55	453,10
	<i>Укупно (min/купцу)</i>	898,76	771,18	790,78	569,66	692,68

Показатељи SAIFI и SAIDI се добијају праћењем броја и трајања застоја у објектима Електропреноса БиХ, који су за посљедицу имали прекид снабдијевања купаца директно прикључених на преносну мрежу и/или безнапонско стање средњенапонских одвода у трајању дужем од три минуте.

У табелама 3 и 4 представљени су показатељи SAIFI и SAIDI за претходних пет година. Табела 3 узима у обзир само застоје узроковане дешавањима на мрежи у надлежности Електропреноса БиХ, а табела 4 и застоје на средњенапонским одводима у трансформаторским станицама Електропреноса БиХ узроковане поремећајима у дистрибутивној мрежи, који су знатно неповољнији, с обзиром на разгранатост и величину дистрибутивне мреже, и њену чешћу подложност различитим врстама кварова.

Основни подаци о електроенергетском систему БиХ дати су у Прилогу А, а карта система у Прилогу Б.

3.7 Поступци одређивања тарифа

Тарифе за услуге преноса електричне енергије

Електропренос БиХ је у новембру 2017. године поднио захтјев за измјену тарифа за пренос електричне енергије којим су предочени захтјеви за приходе и расходе, као и трошкови које Компанија намјерава зарачунавати за своје услуге. Својим захтјевом Електропренос БиХ затражио је повећање просјечне

тарифе за услуге преноса електричне енергије на износ од 1,0098 фенинга/kWh, односно повећање за 13,6%.

Тарифе се одређују у складу са критеријумима наведеним у *Закону о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ* и *Методологији за израду тарифа за услуге преноса електричне енергије, независног оператора система и помоћне услуге*. При томе, ДЕРК у највећој могућој мјери поштује основна начела која прописују да ће тарифе бити праведне и разумне, равноправне, утемељене на објективним критеријумима, засноване на оправданим трошковима и одређене на транспарентан начин.

Формална јавна расправа на којој су се утврђивале чињенице у тарифном поступку одржана је 18. јануара 2018. године. Развојем тржишта електричне енергије у БиХ повећан је интерес тржишних учесника да непосредно учествују у тарифним поступцима у својству умјешача. У овом поступку поред регулисане компаније, активно је учествовало и пет субјеката којима је ДЕРК одобрио статус умјешача, чиме им је омогућено да у заштити својих права и интереса непосредно учествују у поступку пред регулатором.

Коначна одлука у овом поступку донешена је 8. маја 2019. године. Том одлуком тарифа за услуге преноса електричне енергије је задржана на истом нивоу који је у примјени од 1. маја 2017. године. Дакле, дио преносне мрежарине који се односи на енергију и даље износи 0,578 фенинга/kWh, а дио преносне мрежарине који се односи на снагу износи 1,472 KM/kW (просјечна преносна мрежарина износи 0,889 фенинга/kWh).

Електропренос Босне и Херцеговине је 11. новембра 2019. године поднио нови захтјев за измјену тарифа за пренос електричне енергије, којим је затражио повећање просјечне тарифе за услуге преноса електричне енергије на износ од 1,184 фенинга/kWh, односно повећање за 33,2%.

Формална јавна расправа у овом тарифном поступку, у којем поред регулисане компаније активно учествује пет умјешача, одржана је 17. децембра 2019. године. Крајем децембра 2019. године свим учесницима у поступку достављен је *Извјештај водитеља поступка* на коментар. Поступак одређивања тарифа за услуге преноса електричне енергије наставиће се у 2020. години.

Тарифа за рад независног оператора система; тарифе за системску и помоћне услуге

У складу са законом прописаном обавезом да сваке године подноси на увид захтјеве за приходе и расходе за наредну годину, као и трошкове које намјерава зарачунати својим тарифама, НОС БиХ је у октобру 2018. године поднио захтјев у оквиру којег је предочио и образложио планиране приходе, расходе и

трошкове за 2019. годину. Потребни приход за 2019. годину затражен је износу 9.657.336 КМ, тражена тарифа за рад независног оператора система коју плаћају купци износи 0,070203 фенинга/kWh, а тарифа коју плаћају произвођачи 0,007796 фенинга/kWh. Предложена тарифа за системску услугу износи 0,647 фенинга/kWh.

Формална јавна расправа у овом тарифном поступку, на којој је омогућено учешће шест субјеката у статусу умјешача, одржана је 11. децембра 2018. године. Том приликом регулисана компанија додатно је образложила планиране расходе и трошкове за 2019. годину, коригујући свој захтјев према којем се тражи тарифа коју плаћају купци у износу 0,072241 фенинга/kWh, тарифа коју плаћају произвођачи 0,006217 фенинга/kWh, те тарифа за системску услугу у износу од 0,599 фенинга/kWh. Крајем децембра 2018. године, регулисаној компанији и свим умјешачима достављен је *Извјештај водитеља поступка* на коментар.

На основу изведених анализа захтијеваних трошкова и расхода подносиоца захтјева и свих других доступних материјала, Државна регулаторна комисија за електричну енергију је 24. јануара 2019. године донијела *Одлуку о тарифама за системску и помоћне услуге*, а 19. фебруара 2019. године *Одлуку о тарифи за рад независног оператора система*.

Тарифа за рад независног оператора система повећана је приближно 20%. Одлуком је дефинисано да тарифу за рад независног оператора система плаћају произвођачи за енергију ињектирану у преносни систем у износу од 0,0047 фенинга/kWh, а купци за енергију преузету из преносне мреже плаћају тарифу у износу од 0,0563 фенинга/kWh.

Приликом утврђивања тарифе за системску услугу одређено је да њен финансијски обим у 2019. години износи 60.203.591 КМ. Како укупна енергија коју преузимају купци из преносног система у БиХ за 2019. годину износи 11.982.680.000 kWh, то би прорачунска вриједност тарифе за системску услугу износила 0,5024 фенинга/kWh, што је 57,6% више од раније утврђене тарифе. Комисија се, у циљу избегавања наглих повећања, одредила је да ова тарифа буде повећана 30% на износ 0,4143 фенинга/kWh, уз најаву да ће се у одговарајућем тренутку приступити подешавању тарифе за системску услугу.

27. марта 2019. године, донијета је *Одлука о измјени Одлуке о тарифама за системску и помоћне услуге*, којом је ова тарифа повећана 11,8% на износ 0,4632 фенинга/kWh.

ДЕРК је и у наставку 2019. године пратио развој прилика на балансном тржишту, те је због указане потребе 31. децембра 2019. године донио још једну *Одлуку о измјени Одлуке о тарифама за системску и помоћне услуге*, којом је ова тарифа још једном повећана, овај пут 12%, достижући износ 0,5188 фенинга/kWh.

НОС БиХ је 31. октобра 2019. године поднио нови захтјев у оквиру којег је предочио и образложио планиране приходе, расходе и трошкове за 2020. годину. Затражено је да тарифа за рад независног оператора система коју плаћају купци износи 0,095233 фенинга/kWh (повећање 69,15%), а да тарифа коју плаћају произвођачи износи 0,007008 фенинга/kWh (повећање 49,11%), при чему потребан приход за 2020. годину износи 11.191.896 КМ. Предложена тарифа за системску услугу износи 0,7259 фенинга/kWh, што је 39,92% више од тарифе за системску услугу која је одређена 31. децембра 2019. године.

Формална јавна расправа у овом тарифном поступку, у којем поред регулисане компаније активно учествује пет умјешача, одржана је 16. децембра 2019. године. Крајем децембра 2019. године свим учесницима у поступку достављен је *Извјештај водитеља поступка* на коментар. Поступак одређивања тарифе за рад независног оператора система и тарифа за системску и помоћне услуге наставиће се у 2020. години.

Тарифе за купце у Брчко Дистрикту БиХ

Поступак одређивања тарифних ставова за услуге дистрибуције електричне енергије и тарифних ставова за снабдијевање електричном енергијом у оквиру универзалне услуге у Брчко Дистрикту БиХ покренут је 13. новембра 2019. године, по захтјеву који је регулисана компанија доставила 8. новембра 2019. године.

ЛП Комунално Брчко, као јавни снабдјевач на подручју Брчко Дистрикта БиХ који сву електричну енергију за снабдијевање својих купаца набавља на велепродајном тржишту електричне енергије, затражило је повећање тарифа које су у примјени од 1. јануара 2018. године, односно измјене одлука о тарифама којим би се омогућило:

- повећање трошкова дистрибутивне мрежарине за 6,97%,
- повећање просјечне цијене снабдијевања у оквиру универзалне услуге за 6,96%, и то за категорију ‘остала потрошња’ (мали купци, односно комерцијални купци прикључени на 0,4 kV) за 5,6%, а за домаћинства 7,4%,
- остварење добити јавног снабдјевача у вриједности од 2% од трошкова набавке електричне енергије за снабдијевање у оквиру универзалне услуге, и
- повећање цијене тарифног елемента ‘активна електрична енергија’ за прву тарифну групу у категорији ‘остала потрошња’.

Формална јавна расправа у овом тарифном поступку, у којем није било захтјева за додјелу статуса умјешача, одржана је 11. децембра 2019. године. Крајем истог мјесеца регулисаног компанији достављен је *Извјештај водитеља поступка* на коментар. Поступак одређивања тарифних ставова за услуге дистрибуције електричне енергије и тарифних ставова за снабдијевање електричном енергијом у оквиру универзалне услуге у Брчко Дистрикту БиХ наставиће се у 2020. години.

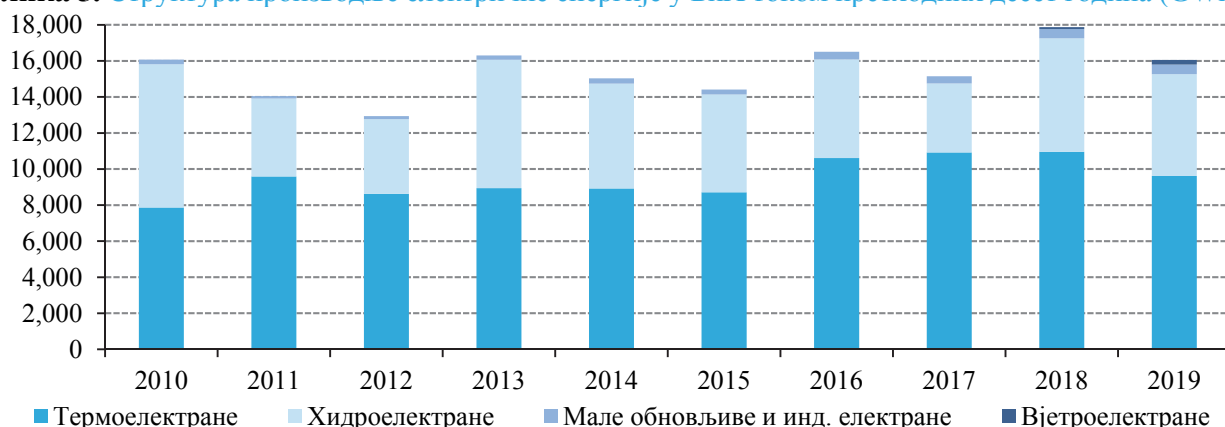
3.8 Тржиште електричне енергије

У Босни и Херцеговини је 2019. године остварена производња електричне енергије у износу од 16.074 GWh, што је 1.799 GWh, односно 10,1% мање у односу на претходну годину. За разлику од 2018. године, у којој су били присутни врло повољни хидролошки услови, ситуација у 2019. години је била у границама десетогодишњег просјека, што је резултирало производњом у хидроелектранама од 5.650 GWh и смањењем производње у односу на претходну годину за 650 GWh или 10,3%.

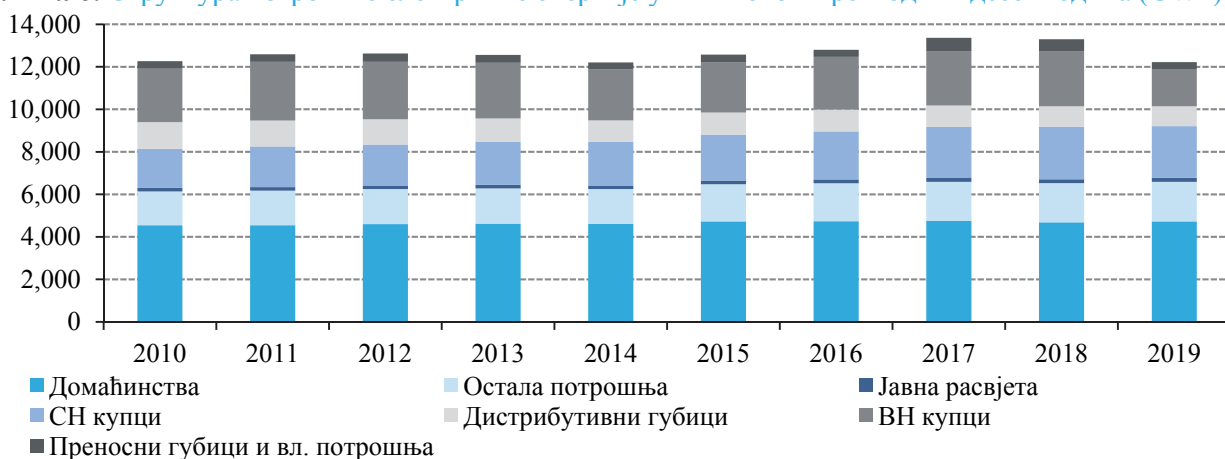
Производња у термоелектранама је такође забиљежила смањени обим, достижући износ од 9.613 GWh што је 10,2% мање у односу на претходну годину. При томе највећи пад производње забиљежен је у термоелектранама Какањ (27,9%) и Тузла (13,7%).

Након што је 2018. године пуштена је у рад вјетроелектрана Месиховина инсталисане снаге 50,6 MW, први објекат ове врсте прикључен на преносни систем, у 2019. години у погон је ушла и вјетроелектрана Јеловача инсталисане снаге 36 MW. Ове двије електране смјештене у југозападном дијелу БиХ, укупно су произвеле 254 GWh. Производња из мањих обновљивих извора износила је 536,94 GWh, што је 7,8% више

Слика 5. Структура производње електричне енергије у БиХ током претходних десет година (GWh)

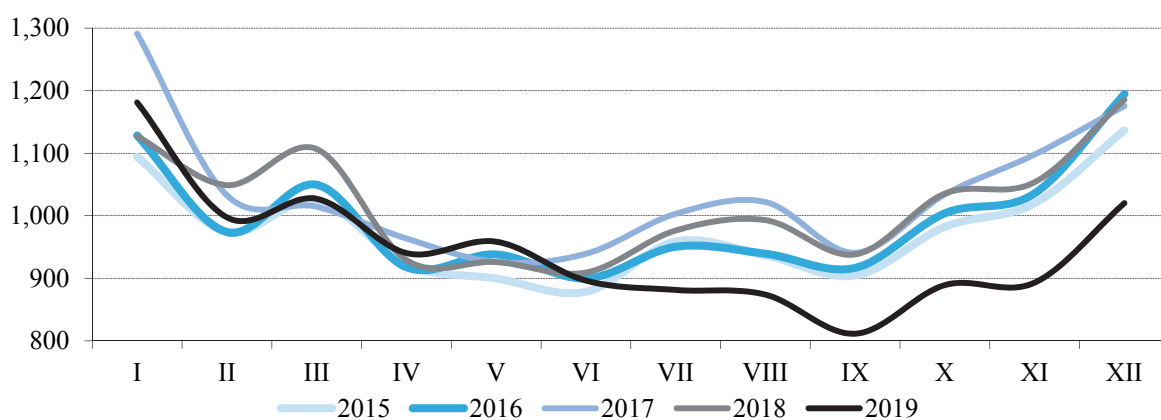
Слика 6. Структура потрошње електричне енергије у БиХ током претходних десет година (GWh)

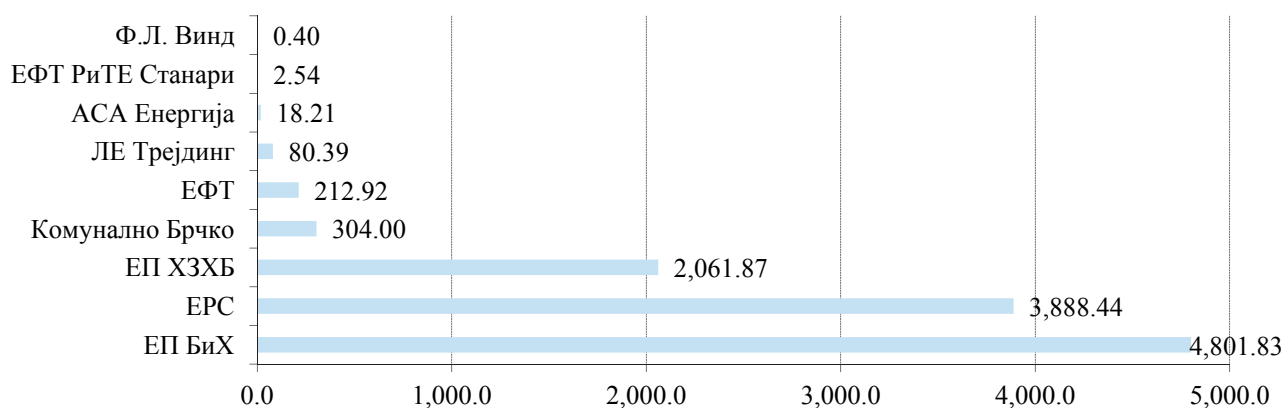
у односу на 2018. годину, када је из ових извора добијено 498,21 GWh. Доминантан удио у овој категорији и даље имају мале хидроелектране са 497,99 GWh (469,39 GWh у 2018. години) док је у соларним електранама произведено 30,04 GWh (20,65 GWh у 2018. години), у електранама на биомасу и биогас 8,84 GWh (8,15 GWh у 2018. години), те у вјетроелектранама прикљученим на дистрибутивни систем 0,07 GWh (0,02 GWh у 2018. години). Значајан дио производње из мањих обновљивих извора имају независни произвођачи у чијим објектима је произведено 427,18 GWh (79,6%), док је остатак (20,4%) произведен у електранама у власништву електропривреда. У електранама индустријских произвођача произведено је 20,82 GWh. Структура производње током претходних десет година приказана је на слици 5, а на слици 6 структура потрошње електричне енергије у БиХ.

Укупна потрошња електричне енергије у БиХ током 2019. године износила је 12.330 GWh, што је 7,3% мање него претходне године. Потрошња купаца прикључених на преносни систем (ВН купци) смањена је 32,8% и износила је 1.751 GWh, што је за 853 GWh мање у односу на 2018. годину. Дистрибутивна потрошња је незнатно повећана и износила је 10.143 GWh. Посматрано по категоријама крајњих купаца прикључених на дистрибутивни систем, смањење је

Слика 7. Енергија преузета у БиХ са преносне мреже – мјесечни подаци (GWh)

Слика 8. Енергија преузета са преносне мреже у 2019. години, по снабдјевачима (GWh)

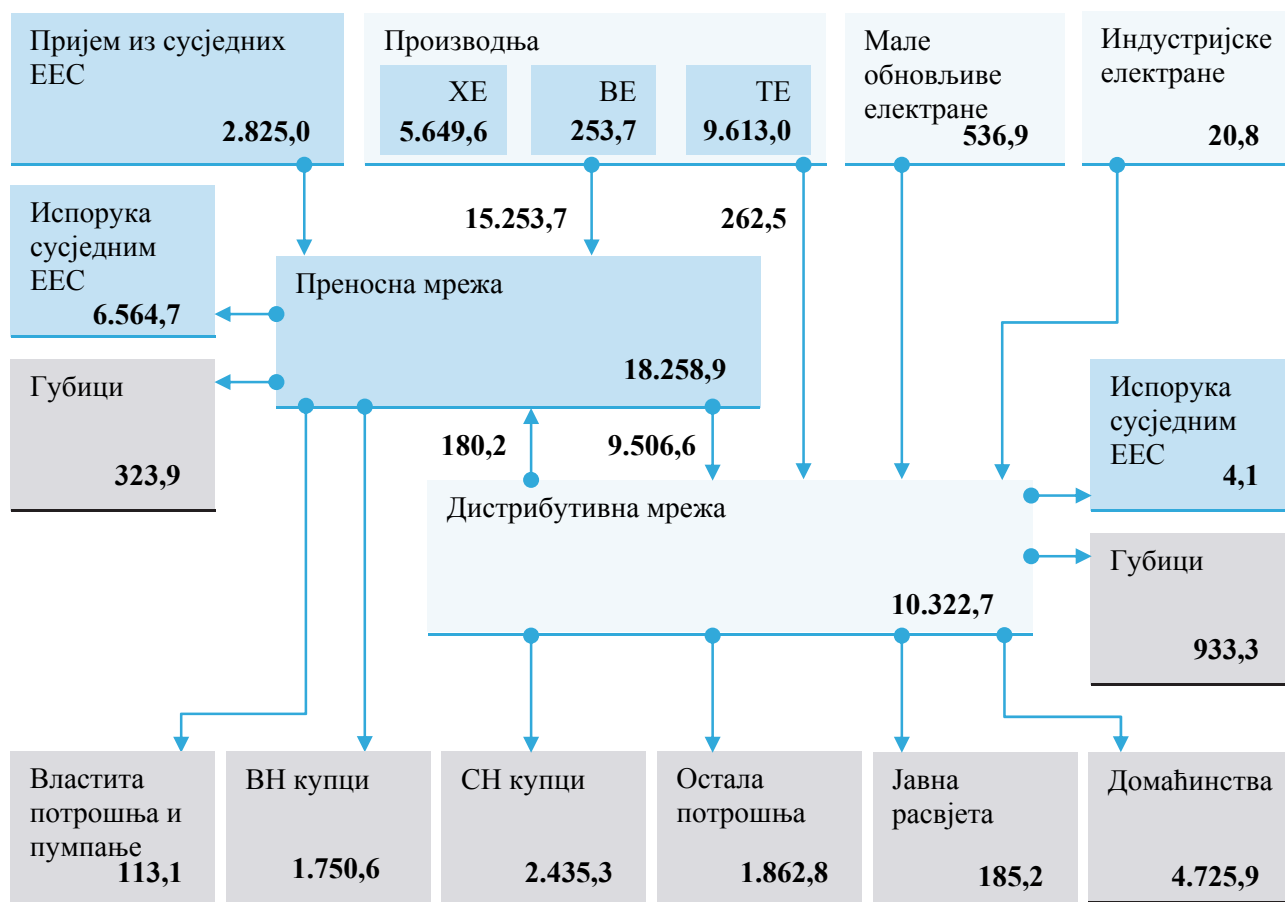

забиљежено код купаца на 35 kV (12,7%), док је у осталим категоријама потрошње регистровано скромно повећање потрошње и то 0,9% код домаћинстава и купаца прикључених на 10 kV, 1,0% код остале потрошње и 2,1% код јавне расвјете. Значајан је податак да је потрошња домаћинстава након смањења у 2018. години, забиљежила повећање у 2019. години, те је износила 4.726 GWh.

Укупно преузимање електричне енергије из преносног система износило је 11.370 GWh, што је 860 GWh мање у односу на 2018. годину или 7,0%. Овакав резултат је у највећој мјери последица изласка из погона фабрике Алуминиј Мостар који се десио 10. јула 2019. године, те смањеног рада ПХЕ Чапљина у пумпном режиму (96 GWh у 2019. години на према 137 GWh у 2018. години). Подаци о енергији преузетој из преносног система приказани су на слици 7 по мјесецима, те на слици 8 по снабдјевачима.

Разлика укупне производње и потрошње у БиХ, односно билансни суфицит у 2019. години износио је 3.744 GWh, што је за 835 GWh мање него у претходној години. Билансне електроенергетске величине остварене у 2019. години прегледно су приказане на слици 9. Детаљне билансне величине и електроенергетски показатељи БиХ дати су у прилозима Ц и Д.

Слика 9. Остварене билансне величине у 2019. години (GWh)

Тржиште електричне енергије у регији

На тржишту електричне енергије у југоисточној Европи, које је од директног интереса за електропривредне субјекте из БиХ, низ година био је присутан тренд пада велепродајних цијена. У 2017. години овај тренд је заустављен, док је у 2018. години забиљежен значајан раст. У 2019. години ове цијене нису значајно расле, али су ипак достигле сами европски врх. Основни разлог лежи у дефициту енергије у регији, који се временом повећава због високих цијена накнада за емисије угљен диоксида (од 23 до 27 € по тони, током 2019. године) које се плаћају у земљама ЕУ за производњу у термоелектранама на угаљ. Због тога долази до смањења и гашења производње у термоелектранама, које није у потребном обиму праћено инвестирањем и изградњом обновљивих извора, што у даљњем доводи до повећања дефицита у регији и одржава велепродајне цијене на значајно вишем нивоу него у остатку Европе. У табели 5 дате су цијене електричне енергије на значајнијим берзама са аспекта регије југоисточне Европе.

Табела 5. Цијене електричне енергије на берзама (€/MWh)

Берзовни индекси	Просјечна цијена	Максимална цијена	Минимална цијена
EPEX Germany	37,70	85,80	-42,24
EPEX Austria	40,09	85,84	-7,27
SIPX	48,72	133,18	8,23
HUPXDAM	50,31	106,94	20,66
OPCOM	50,25	122,10	7,01
SEEPEX	50,48	120,74	21,01
CROPEX	49,31	133,18	8,24

EPEX Germany – Индекс Европске берзе за енергију (EEX) за Њемачку

EPEX Austria – Индекс Европске берзе за енергију (EEX) за Аустрију

SIPX – Индекс Словеначке берзе

HUPXDAM – Индекс Мађарске енергетске берзе (HUPX) за дан унапријед

OPCOM – Румунски берзовни индекс

SEEPEX – Српски берзовни индекс

CROPEX – Хрватски берзовни индекс

Тржиште електричне енергије у БиХ

Укупна потрошња електричне енергије у БиХ у 2019. години износила је 12.330 GWh или 7,3% мање него у претходној години. Купци прикључени на преносни систем су преузели 1.751 GWh или 32,8% мање, а купци прикључени на дистрибутивни систем 10.143 GWh, што је незнатно више него претходне године. Од овог износа 9.209 GWh односи се на преузимање крајњих купаца, а 933 GWh на губитке у дистрибуцији. Укупна продаја крајњим купцима износила је 10.960 GWh и мања је за 832 GWh, односно 7,1%.

Табела 6. Број купаца електричне енергије у БиХ

Снабдјевач	110 kV	35 kV	10 kV	Остала потрошња	Домаћинства	Јавна расвјета	Укупно
Електропривреда БиХ	6	62	925	64.657	701.439	4.586	771.675
Електропривреда РС	4	36	1.067	33.839	528.076	865	563.887
Електропривреда ХЗХБ	1		225	15.319	179.132	1.844	196.521
Комунално Брчко		1	31	4.319	30.915	423	35.689
Остали снабдјевачи	2	1	9	2			14
Укупно	13	100	2.257	118.136	1.439.562	7.718	1.567.786

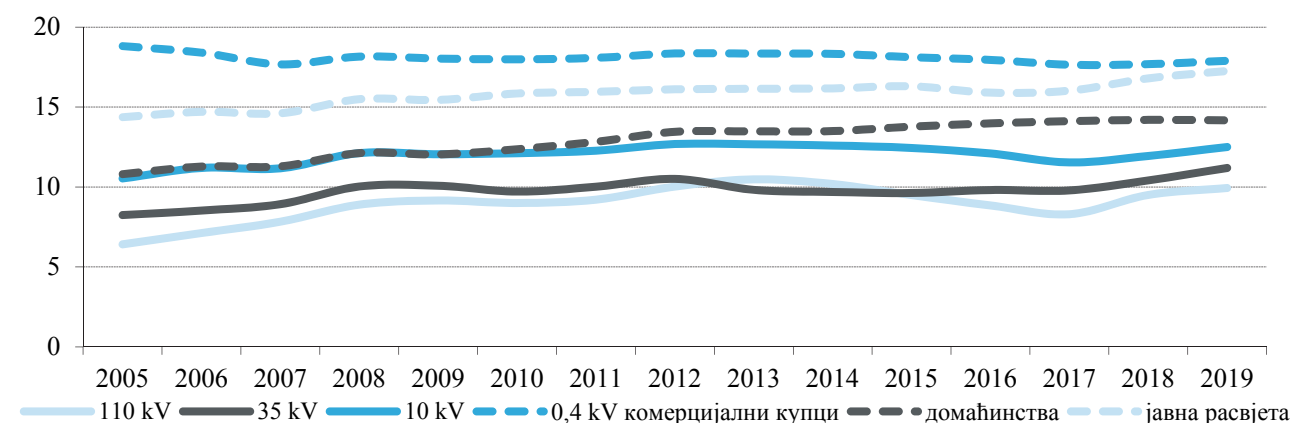
Број купаца електричне енергије у БиХ наставља расти – током године повећао се за 14.347 и на крају године износио је 1.567.786 (табела 6). При томе се број купаца у категорији домаћинства повећао за 12.631.

Надлежне регулаторне комисије у БиХ више не утврђују тарифне ставове за купце у оним категоријама потрошње које према прихваћеној и важећој легислативи о отварању тржишта, више не могу бити регулисане. Још истеком 2014. године престало је регулисање тарифа за снабдијевање за све купце, осим за домаћинства и купце из категорије ‘остала потрошња’ (мали купци, односно комерцијални купци прикључени на 0,4 kV), а пракса регулисања тарифа за услуге дистрибуције је задржана. Од 1. јануара 2015. године сви купци електричне енергије у БиХ имају могућност да бирају свог снабдјевача на тржишту. Купци који не одаберу снабдјевача на тржишту могу се снабдијевати код јавних снабдјевача по цијенама за јавно снабдијевање, а домаћинства и мали купци у оквиру универзалне услуге по регулисаним цијенама.

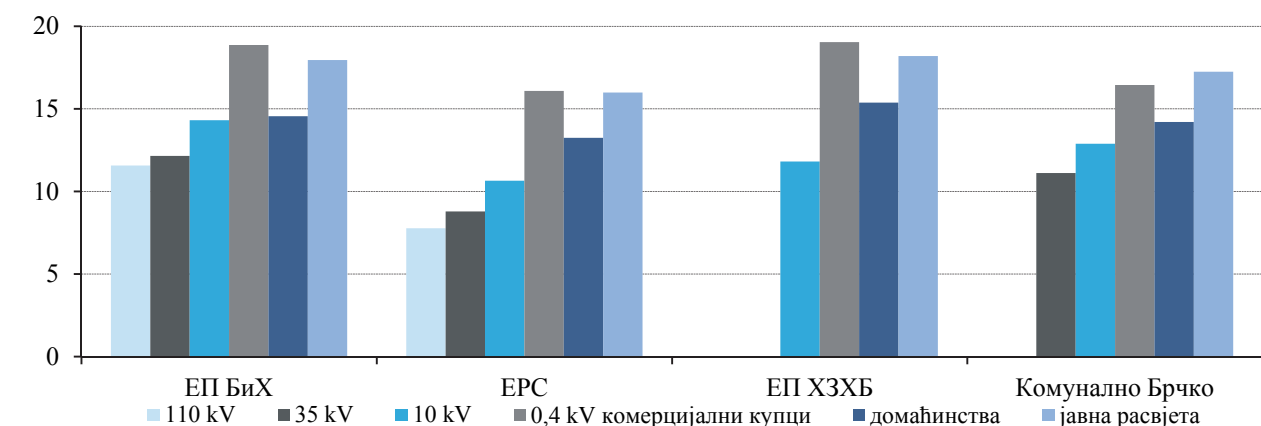
Могућност снабдијевања у оквиру универзалне услуге током 2019. године користила су сва домаћинства у БиХ и највећи број купаца из категорије ‘остала потрошња’. Просјечна цијена електричне енергије за те купце износила је 15,23 фенинга/kWh и нешто је већа него у 2018. години када је износила 15,18 фенинга/kWh. При томе је просјечна цијена за домаћинства износила 14,18 фенинга/kWh (смањење од 0,2%), док је просјечна цијена за купце из категорије ‘остала потрошња’ била 17,90 фенинга/kWh и већа је за 1,2% у односу на 2018. годину.

И из ових података видљиво је да регулаторне комисије у БиХ дјелују на постепеном уклањању наслијеђених унакрсних субвенција између појединих категорија купаца електричне енергије, које се одвија у складу са најбољом међународном регулаторном праксом, уз избјегавање тзв. ‘тарифних шокова’. Такав евидентан тренд смањења односа просјечне цијене за мале комерцијалне купце и домаћинстава у претходних неколико година у БиХ јасно је видљив на слици 10. Према подацима из 2019. године унакрсна субвенција између малих комерцијалних купаца и домаћинстава у просјеку износи 26,3%, билежећи најмању вриједност у случају купаца које снабдијева Комунално Брчко (15,7%), а највећу код купаца

Слика 10. Просјечне цијене електричне енергије по категоријама купаца, без ПДВ-а (фенинг/kWh)

Слика 11. Просјечне цијене електричне енергије у електропривредама, без ПДВ-а (фенинг/kWh)

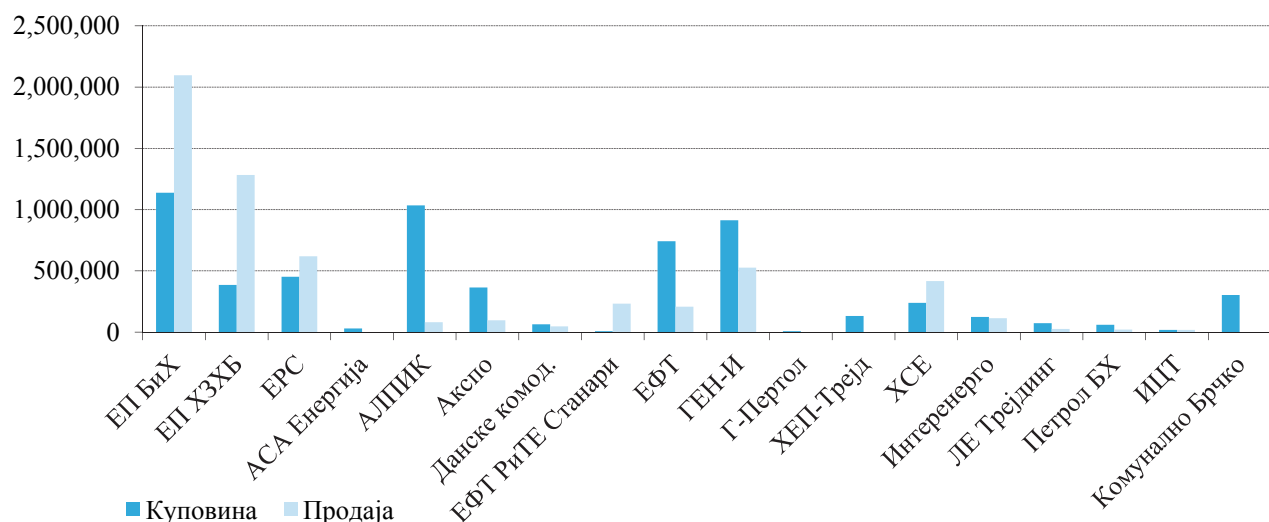
Електропривреде БиХ (29,6%). Јасна је потреба да се се унакрсне субвенције даљњим мјерама регулаторних комисија и ефикасним функционисањем тржишта наставе смањивати, чиме ће се испоштовати основни регулаторни принцип одражавања стварних трошкова у формирању цијена. Тиме ће се омогућити тржишно надметање и у снабдијевању домаћинстава, односно отворити могућности тржишним снабдјевачима да понуде повољније цијене и буду конкурентни и у том сегменту тржишта. Кретање просјечних продајних цијена електричне енергије за крајње купце у БиХ приказано је на слици 10, а на слици 11 дате су просјечне цијене електричне енергије по јавним снабдјевачима и категоријама купаца у 2019. години.

На малопродајном тржишту од 1. јануара 2016. године регистроване су прве промјене снабдјевача код купаца прикључених на дистрибутивни систем, од када из мјесеца у мјесец њихов број варира. У 2019. години највећи дио купаца се снабдијевао код својих традиционалних снабдјевача (тзв. 'инкубенти'). Поред инкубената, на малопродајном тржишту била су активна још четири снабдјевача: *ХЕП Енергија* д.о.о. Мостар, *Петрол БХ оил компани* д.о.о. Сарајево, *АСА Енергија* д.о.о. Сарајево и *ИЦТ* д.о.о. Широки Бријег (који је раније пословао под називом *Проенерџи*). Они су 10 kV купцима

испоручили 50,41 GWh и купцима у категорији ‘остала потрошња’ 2,18 GWh. На преносном систему је регистровано 80,39 GWh које је *ЛЕ Трејдинг* продао *Алуминију* д.д. Мостар, 212,92 GWh које је *Енерџи фајнансинг тим* д.о.о. Билећа продао Друштву *БСИ* д.о.о. Јајце, као и 18,21 GWh које је *АСА Енергија* д.о.о. Сарајево продала *Жељезари Илијаш* д.д. Илијаш и *Превенту ЦЕЕ* д.о.о. Сарајево. Додатно, *Електропривреда БиХ* је снабдијевала једног 10 kV купаца који се налази на дистрибутивном подручју којим управља *Електропривреда ХЗХБ* са испоруком од 1,81 GWh. Сумирајући ове набавке, у 2019. години купцима који су промијенили снабдјевача испоручено је 365,92 GWh, односно 3,3% од укупно преузете енергије крајњих купаца у БиХ. У претходном периоду десетине хиљада купаца промијенило је услове снабдијевања промјеном уговора са својим ранијим традиционалним снабдјевачима, чиме су на отвореном тржишту изабрали понуду за снабдијевање која им најбоље одговара. Купцима који се снабдијевају у оквиру универзалне услуге испоручено је 6.588,78 GWh (60,1% од укупне потрошње крајњих купаца), а купцима за које цијене нису регулисане испоручено је 4.371,07 GWh (39,9%).

Значајно динамичније је трговање на veleпродајном тржишту у БиХ, које се заснива на билатералним аранжманима куповине и продаје електричне енергије између снабдјевача. Премда ово тржиште и даље није институционализовао, резултат бројних билатералних уговора је значајан – у 2019. години било је активно 15 лиценцираних субјеката, остварујући промет од 5.793.040 MWh. У претходне двије године примјетно је смањење физичког обима промета, што се подудара са порастом цијена на veleпродајном тржишту, чиме се смањује простор мањим трговцима и погодује инкубентима (слика 12). Ипак, уважавајући достигнути ниво цијена на veleпродајном тржишту, процјењује се да се укупни финансијски обим трансакција не смањује истом динамиком као физички обим.

Слика 12. Преглед трговања на veleпродајном тржишту у БиХ у 2019. години (MWh)

Табела 7. Вриједност набављених помоћних услуга

Помоћна услуга	2018 (KM)	2019 (KM)	Промена (%)
Секундарна регулација – капацитет	11.222.100	10.721.946	-4,5
Терцијарна регулација – капацитет	5.757.789	5.186.552	-9,9
Балансна енергија ‘нагоре’	6.312.347	6.512.274	3,2
Балансна енергија ‘надоље’	-3.255.391	-2.116.484	-35,0
Губици у преносном систему и компензације	40.990.171	43.248.360	5,5
Укупно	61.027.016	63.552.648	4,1

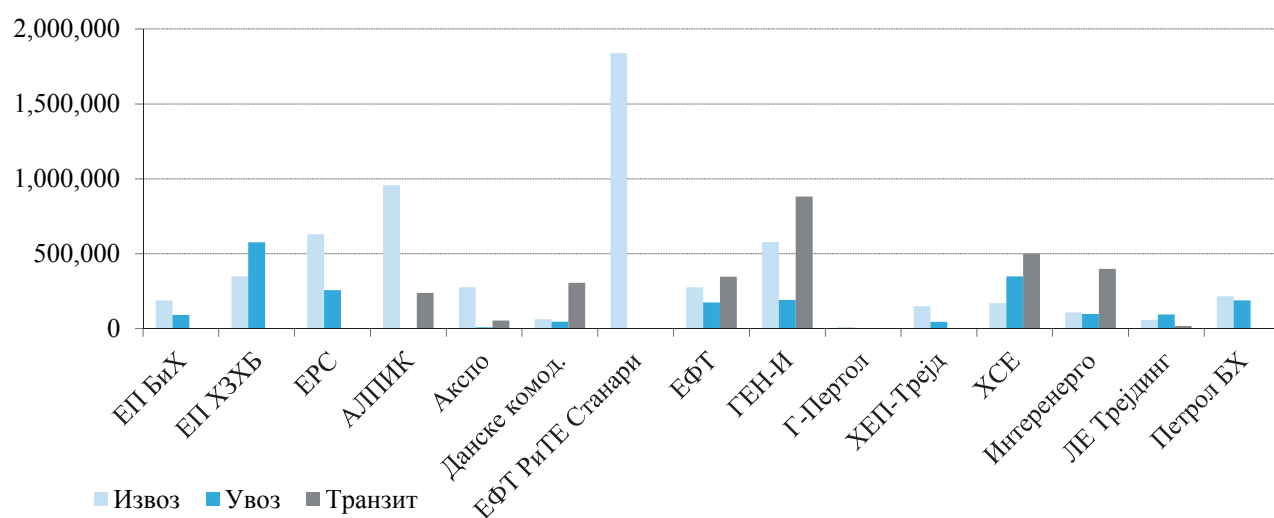
Поред veleпродајног и малопродајног тржишта у Босни и Херцеговини је функционално и балансно тржиште којим управља Независни оператор система у БиХ. У бити ради се о монопоном тржишту, гдје на страни потражње постоји само један субјект – НОС БиХ, док на страни понуде егзистирају углавном произвођачи који пружају помоћне услуге (капацитет и енергија у секундарној и терцијарној регулацији и енергија за покривање губитака у преносном систему). На балансном тржишту се такође обавља и обрачун одступања (дебаланса) балансно одговорних страна од дневног распореда у енергетском и финансијском смислу. Цијене дебаланса се одређују на основу цијена балансне енергије на сатном нивоу. Све трансакције између понуђача са једне стране и НОС-а БиХ са друге стране обављају се на тржишном принципу путем годишњих и мјесечних тендера, док се цијене балансне енергије формирају путем понуда пружалаца секундарне и терцијарне регулације на сатној основи дан унапријед.

Вриједност укупно набављених помоћних услуга на балансном тржишту у 2019. години износи преко 63,5 милиона KM, од чега се приближно 2/3 односе на набавку енергије за покривање губитака у преносном систему. Раст veleпродајних цијена електричне енергије утицао је на додатно повећање овог трошка у 2019. години, према структури наведеној у табели 7. Истовремено, НОС БиХ је, пружањем системске услуге, од снабдјевача који преузимају енергију из преносног система и кроз обрачун одступања балансно одговорних страна од дневног распореда, остварио приход 62.778.570 KM, од чега 49.970.369 KM према тарифи за системску услугу и 12.808.201 KM за дебалансе. Поред тога, евидентиран је извоз прекограничних баланских услуга у вриједности 479.831 KM и увоз од 141.368 KM.

Прекогранична трговина

Добра повезаност система Босне и Херцеговине са сусједним електроенергетским системима омогућава висок ниво размјене електричне енергије са сусједним земљама. У 2019. години извезено је 5.879 GWh, што је 9,2% мање него у претходној години и последица је смањене производње. Петнаест субјеката извозило је електричну енергију, а по обиму извоза на првом мјесту је био ЕФТ – Рудник и Термоелектрана Станари

Слика 13. Преглед прекограничних трансакција по субјектима у 2019. години (MWh)

са 1.840 GWh, а затим слиједи *Алтик Енерџија БХ* са 958 GWh, *Електропривреда Републике Српске* са 630 GWh, *ГЕН-И* са 579 GWh, *Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне* са 349 GWh итд.

Увоз електричне енергије је износио 2.133 GWh, са повећањем од 14,4% у односу на претходну годину. Међу 14 субјеката који су обављали увоз електричне енергије највећу реализацију имали су *Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне* (577 GWh), *ХСЕ БХ Енергетско предузеће* (349 GWh), *Електропривреда Републике Српске* (257 GWh), *ГЕН-И* (192 GWh), *Петрол БХ оил компани* (189 GWh) и *Енерџи фајнансинг тим* (175 GWh). Преглед прекограничних трансакција по субјектима у 2019. години дат је на слици 13. Највећи обим трговине електричном енергијом традиционално се обавља са Хрватском, затим са Србијом и Црном Гором (табела 8).

Током 2019. године регистрован је транзит електричне енергије преко преносног система БиХ у износу од 2.747 GWh, што је смањење од 212 GWh или 7,2% у односу на 2018. годину. Транзитни токови имају специфичан значај јер се користе као основни елемент код обрачуна прихода у оквиру *Механизма наплате између оператора преносног система* (ИТС механизам), што је детаљније описивано у ранијим годишњим извјештајима о раду ДЕРК-а. Укупан приход који је БиХ

Табела 8. Прекогранична трговина по границама, укључујући регистровани транзит (GWh)

Земља	Извоз	Увоз
Хрватска	3.524,9	2.825,2
Србија	2.940,1	1.521,1
Црна Гора	2.160,8	532,9
Укупно	8.625,8	4.879,2

Табела 9. Приходи остварени на годишњим аукцијама

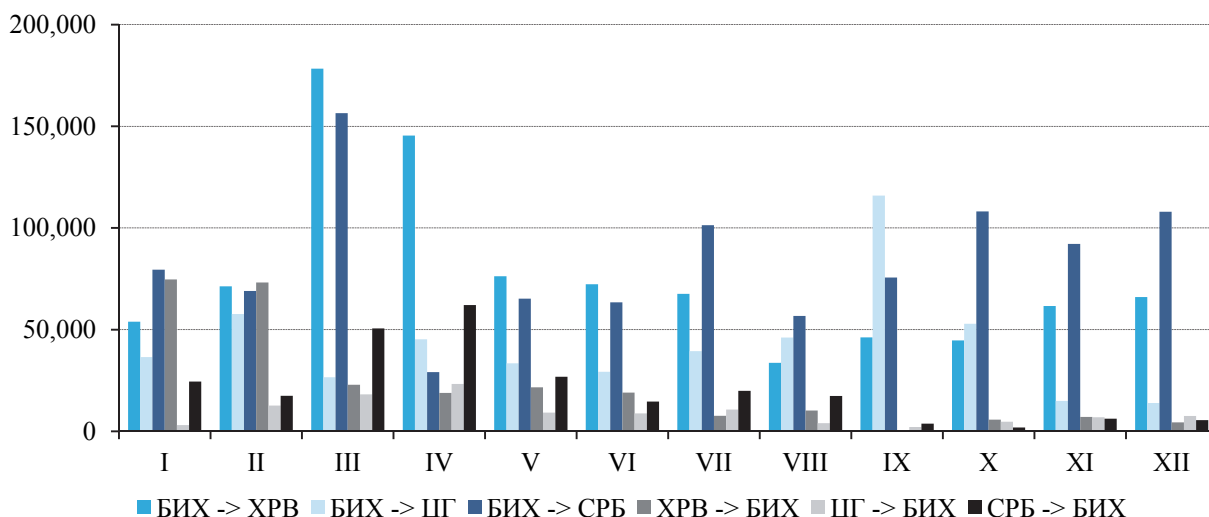
Година	Приход (КМ)	Година	Приход (КМ)
2013.	2.036.125	2017.	2.021.274
2014.	2.905.655	2018.	1.171.731
2015.	1.091.719	2019.	2.683.896
2016.	952.030	2020.	2.605.349

остварила по том основу у првих десет мјесеци 2019. године износи 1.015.831 КМ, што је приближно једнако приходу који је остварен у истом периоду претходне године. Према правилима обрачуна ИТС механизма повећани транзитни токови увећавају приход, док повећање извозних и увозних токова утиче на смањење прихода.

Додјелу прекограничних капацитета на границама БиХ са Црном Гором и Хрватском путем аукција и у 2019. години организовала је Канцеларија за координисане аукције у југоисточној Европи (SEE CAO), а на граници БиХ са Србијом организоване су заједничке аукције два оператора (видјети дио 3.2). Укупан приход БиХ по основу годишњих аукција прекограничних преносних капацитета за 2020. годину износи 2.605.349 КМ. За разлику од ранијег периода када је највиша цијена постижена на граници са Хрватском, у смјеру из БиХ према Хрватској, за ову годину највиша цијена је постигнута на граници са Црном Гором у износу 0,56 €/MWh у смјеру из БиХ према Црној Гори.

Приходи остварени на досадашњим аукцијама за додјелу прекограничних преносних капацитета на годишњем нивоу дати су у табели 9, а на слици 14 приказани су приходи по основу мјесечних аукција, по границама и смјеровима. Електропренос БиХ је корисник свих прихода по основу додјеле права на коришћење прекограничних преносних капацитета, као и прихода који се остварују примјеном ИТС механизма.

Слика 14. Приход по основу мјесечних и дневних аукција, по границама и смјеровима (КМ)

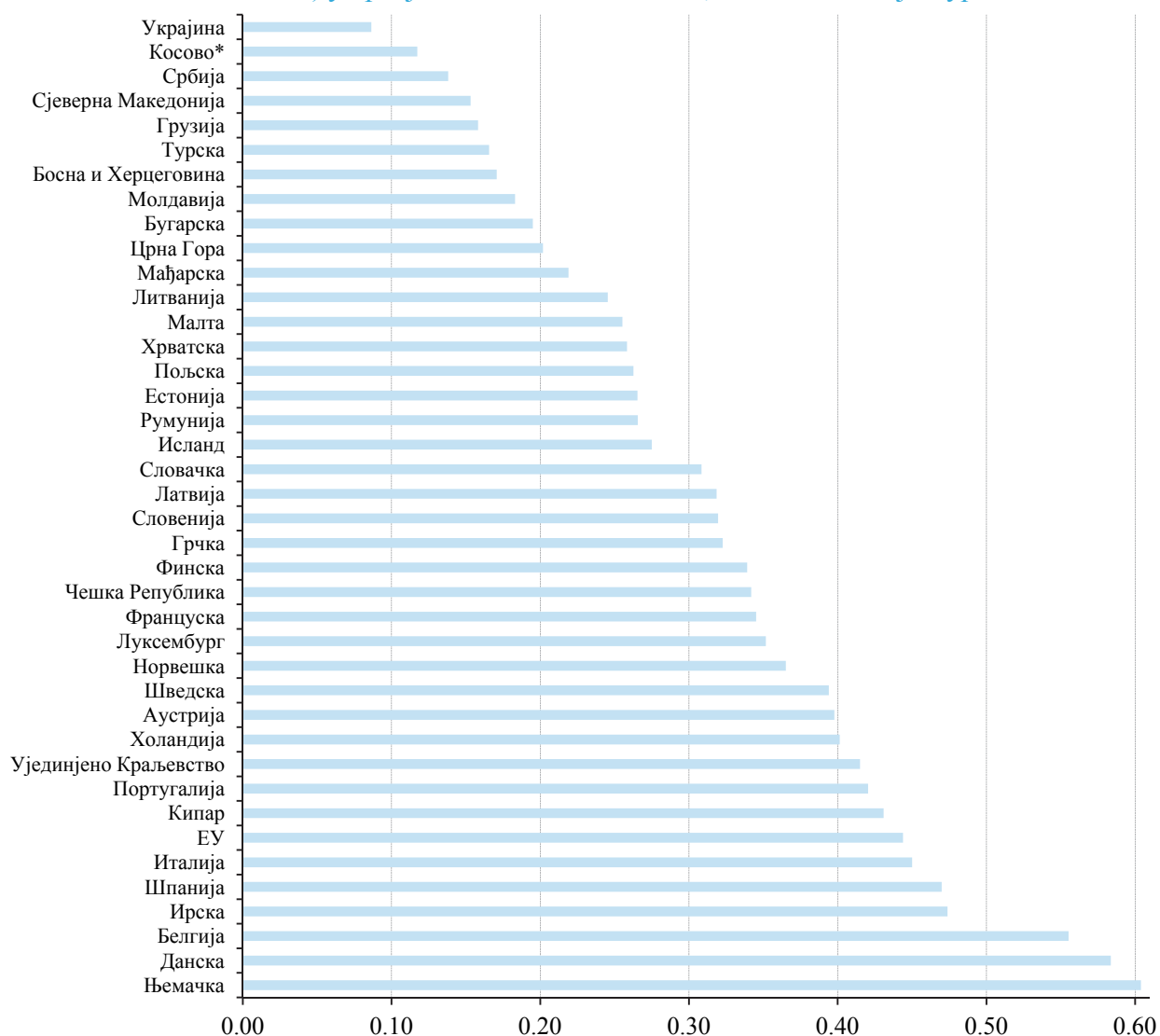

3.9 Енергетска статистика

Свјестан значаја објективности приказа података о енергетским величинама и цијенама електричне енергије, ДЕРК је и током 2019. године посебну пажњу посветио унапређењу свог дјеловања у сегменту енергетске статистике. Кључни партнер у размјени енергетских величина и података је Агенција за статистику Босне и Херцеговине, са којом ДЕРК дуги низ година сарађује, нарочито у испуњавању обавезе извјештавања према међународним тијелима, слиједећи прописане методологије и динамику извјештавања. Сарадња двије институције придонosi развоју енергетске статистике и хармонизацији система службене статистике Босне и Херцеговине и статистике земаља Европске уније у свим областима, а посебно у области енергије.

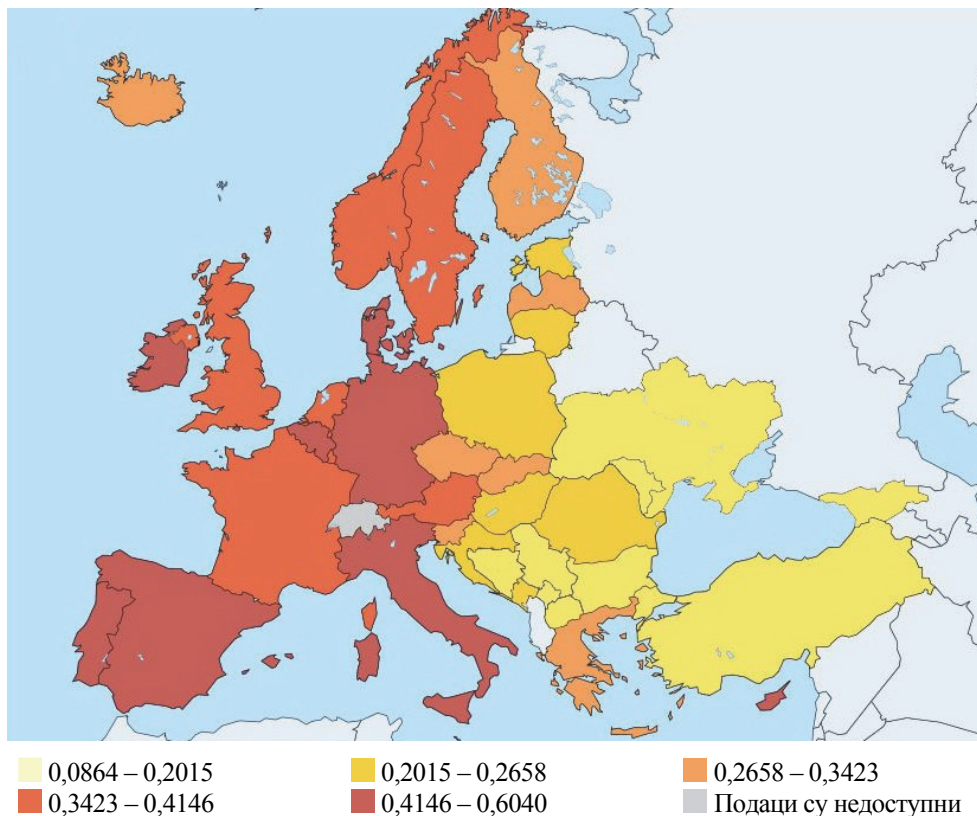
Слика 15. Цијене електричне енергије у КМ/kWh за домаћинства (годишња потрошња од 2.500 до 5.000 kWh) у првој половини 2019. године, по методологији Еуростата

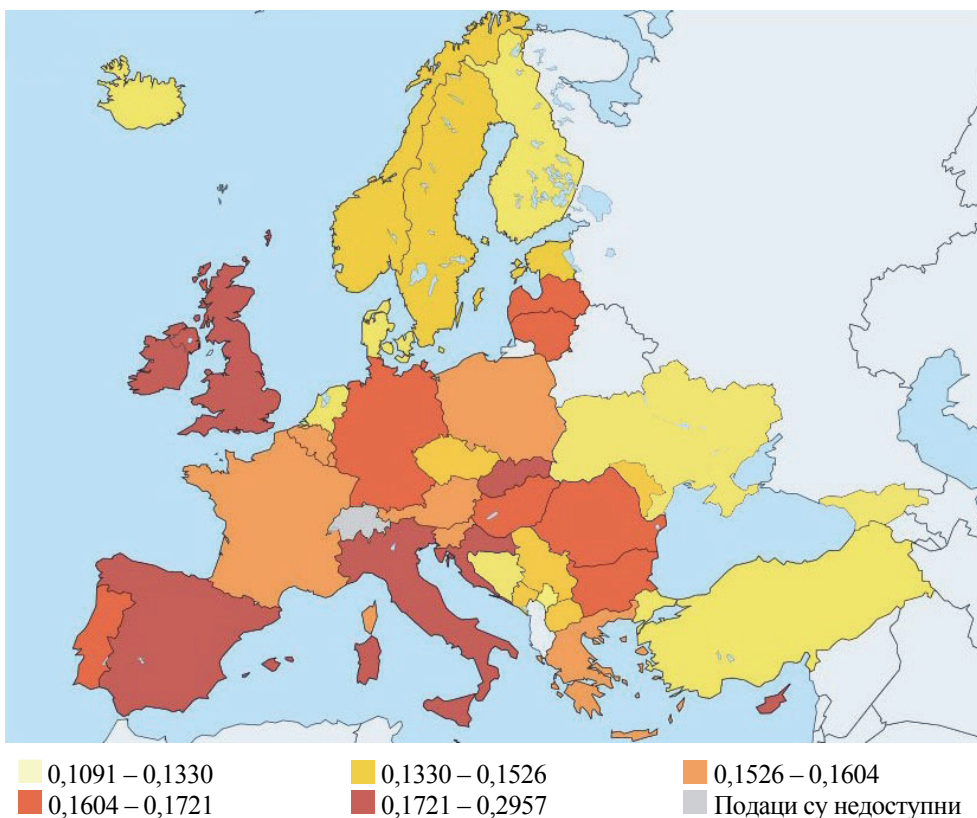
Напомена: наведени износи укључују све порезе и накнаде

* Овај назив не прејудуцира статус и у складу је са Резолуцијом Савјета безбједности Уједињених народа 1244 и мишљењем Међународног суда правде о Декларацији о независности Косова.

Слика 16. Географски приказ цијена електричне енергије за домаћинства (у КМ/кWh) у првој половини 2019. године, по методологији Еуростата

Слика 17. Географски приказ цијена електричне енергије за индустрију (у КМ/кWh) у првој половини 2019. године, по методологији Еуростата

Резултати сарадње двије институције су препознатљиви и у извјештајима Еуростата који од 2011. године укључују податке о цијенама електричне енергије у БиХ, што омогућује њихову упоредбу са земљама Европске уније и неким земљама које су у процесу приступања ЕУ (слике 15 – 18).

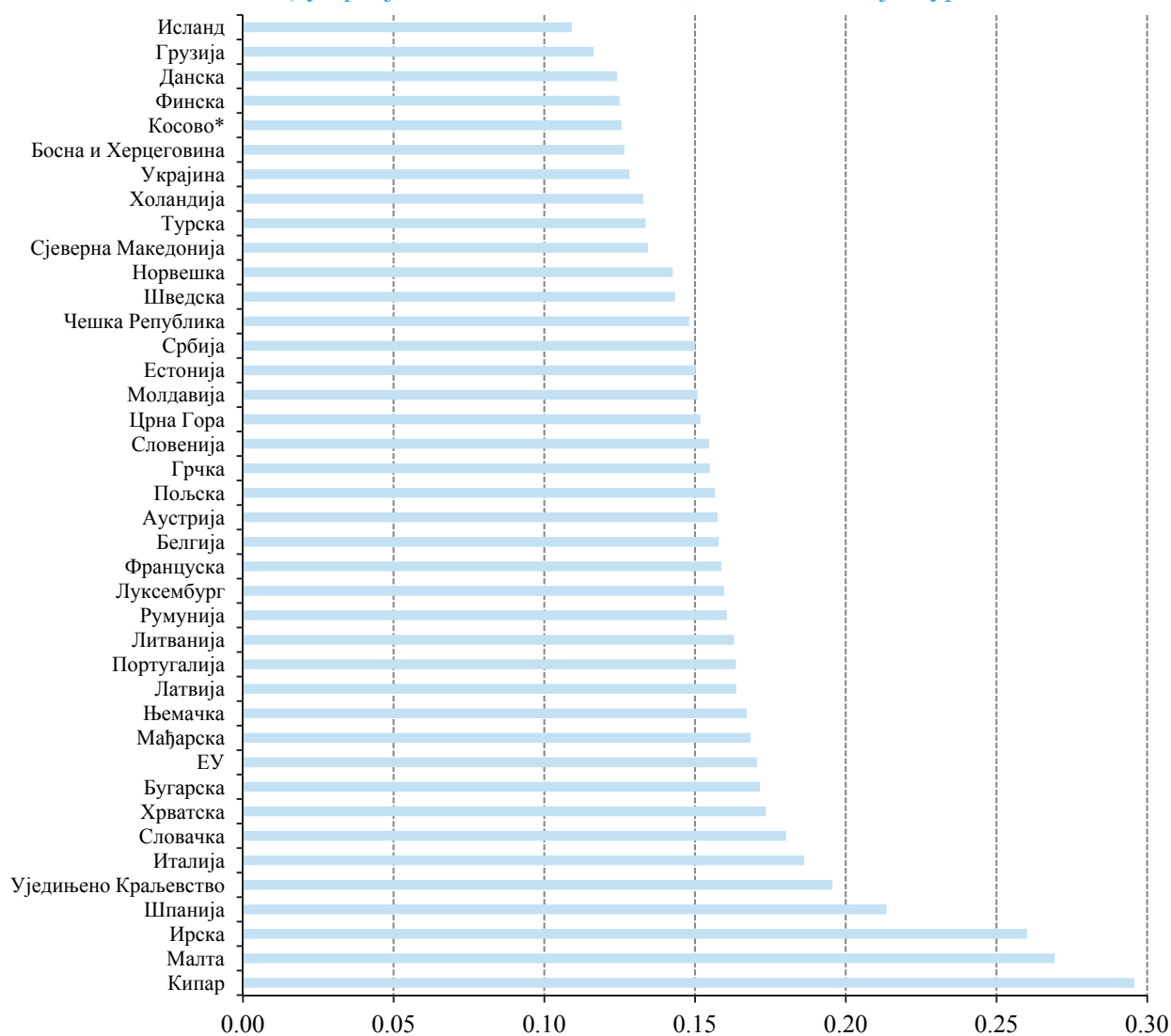
Поред анализе података о електроенергетском сектору БиХ, ДЕРК континуисано прикупља и анализира податке о регионалном тржишту, укључујући податке берзи електричне енергије са сједиштима у Лајпцигу, Будимпешти, Букурешту, Љубљани, Београду и Загребу (табела 5).

На основу систематизованог приступа према бројним електроенергетским показатељима, ДЕРК је и током 2019. године квалитетно одговарао на бројне упите различитих домаћих и међународних институција презентујући статистичке податке о електроенергетском сектору Босне и Херцеговине.

Еуростат је статистичка институција Европске уније смјештена у Луксембургу. Њен задатак је да осигура статистике Европској унији на европском нивоу које омогућују поређења између земаља и регија.

Слика 18. Цијене електричне енергије у КМ/kWh за индустрију (годишња потрошња од 500 до 2.000 MWh) у првој половини 2019. године, по методологији Еуростата

Напомена: наведени износи искључују све порезе и накнаде

3.10 Остале кључне активности

Државна регулаторна комисија за електричну енергију је и током 2019. године размјењивала податке са већим бројем државних институција, међу којима се издвајају Савјет министара Босне и Херцеговине, Министарство спољне трговине и економских односа БиХ, Дирекција за европске интеграције Савјета министара БиХ, Конкурентски савјет БиХ и Агенција за статистику БиХ,⁵ те припремала различите информације за њихове потребе. Посебан допринос ДЕРК је дао раду Одбора за стабилизацију и придруживање Босне и Херцеговине Европској унији и Пододбора за транспорт, енергију, животну средину и регионални развој. У складу са својим законским овлашћењима да као регулаторно тијело дјелује и на подручју Брчко Дистрикта БиХ, ДЕРК у свом раду сарађује и са Владом Дистрикта.

Државна регулаторна комисија и ентитетске регулаторне комисије—Регулаторна комисија за енергију у Федерацији БиХ (ФЕРК) и Регулаторна комисија за енергетику Републике Српске (РЕРС), сарађују и усклађују своје дјеловање од свог оснивања.

Проактиван приступ ДЕРК-а у реформи и развоју електроенергетског сектора у БиХ настављен је и у 2019. години. Државна регулаторна комисија дала је значајан допринос у припреми Инструмента за претприступну помоћ (ИПА II) под насловом *ЕУ за енергију*, којим ће се у наредном периоду пружити подршка усклађивању законодавства БиХ с правном тековином ЕУ о енергији и наставку реформе сектора енергије, укључујући развој енергетских и климатских политика у БиХ. Кроз ове активности јачаће се институције на свим нивоима власти у Босни и Херцеговини, у циљу извршења улога које имају у транспозицији и примјени енергетске правне тековине, планирању и спроведби енергетске политике, као и развоју тржишта енергије. Такође, биће пружена и подршка за спроведбу инфраструктурних пројеката и асистенција у подизања свијести јавности о значају одрживе употребе енергије.

ДЕРК, дјелујући у складу са својим овлашћењима, даје подршку у изради *Интегрисаног енергетског и климатског плана Босне и Херцеговине*. Процес његове израде води Министарство спољне трговине и економских односа БиХ, заједно са надлежним ентитетским министарствима. ДЕРК учествује у активностима интерресорне радне групе успостављене за израду овог плана, као и у раду Тематске радне групе за енергетску ефикасност, Тематске радне групе за обновљиве изворе и Тематске радне групе за сигурност снабдијевања и унутрашње енергетско тржиште.

Значајну подршку ДЕРК је давао и у припреми *Јединствене листе инфраструктурних пројеката у сектору енергије за БиХ*.

⁵ Меморандуме о сарадњи Државна регулаторна комисија за електричну енергију потписала је са Агенцијом за статистику БиХ 19. априла 2011. године и са Конкурентским савјетом БиХ 28. маја 2014. године.

Дјелујући као национални регулатор у заступању интереса Босне и Херцеговине, ДЕРК је учествовао у више регионалних пројеката који су се одвијали током 2019. године. У том смислу, у оквиру WB6 иницијативе, ДЕРК је узео учешће у пројектима техничке помоћи *Интеграција тржишта дан унапријед на Западном Балкану* и *Прекогранично балансирање на Западном Балкану*. Такође, ДЕРК је учествовао у регионалном пројекту које су организовали Америчка агенција за међународни развој (USAID) и Национална асоцијација регулатора САД (енгл. *National Association of Regulatory Utility Commissions – NARUC*) *Ефикасно регулисање сајбер безбједности*, те као посматрач, у складу са чињеницом да ДЕРК нема надлежности у сектору гаса, у пројекту *Мрежна правила за транспорт и дистрибуцију природног гаса*. Поред тога, ДЕРК је учествовао у реализацији регионалног пројекта *Интеграција тржишта електричне енергије*, којег су организовали USAID и Асоцијација за енергију САД (енгл. *United States Energy Association – USEA*).

Инвестирање у сектор енергије и асистенција енергетском сектору

У септембру 2019. године завршене су активности Америчке агенције за међународни развој (USAID) које су се од септембра 2014. године одвијале у оквиру пројекта *Инвестирање у сектор енергије* (EIA). Овај пројект био је усмјерен је на сарадњу и помоћ свим кључним субјектима енергетског сектора у Босни и Херцеговини у приступању и интеграцији у Европску унију (министарства, регулатори, привредни субјекти и др).

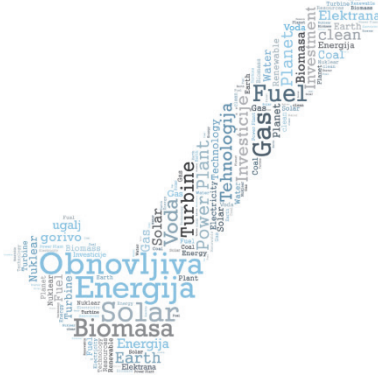
Представници Државне регулаторне комисије пратили су активности организоване у оквиру пројекта и учествовали у реализацији појединих компоненти, а нарочито оних које су у функцији рада регулатора. ДЕРК је показао посебан интерес и непосредно учествовао у реализацији активности из домена инвестирања у сектор, интеграције обновљивих извора енергије, енергетске ефикасности, пословних процеса оператора дистрибутивног система и размјене података у сектору, као и односа с јавношћу и развоју алата за поређење цијена електричне енергије.

Слиједећи успјешну организацију претходних Енергетских самита, кроз које је успостављен нови модел дијалога о актуелним темама из сектора енергије, Пројект USAID EIA је заједно са Њемачким друштвом за међународну сарадњу (GIZ) и Британском амбасадом у Сарајеву, у априлу 2019. године организовао Пети Енергетски самит у БиХ.

И овај Самит је окупио бројне партнере из државних и ентитетских парламената, министарстава и регулатора, из општина, електропривредних предузећа, привредних комора, малих и средњих предузећа, невладиних организација и медија, те представнике међународних организација и донатора који дјелују у сектору.

Водећа тема Енергетског самита била је транзиција енергетског сектора у БиХ. Представници институција власти, међународних организација, потенцијални инвеститори и

експерти, дискутовали су о темама кључним за развој енергетског сектора у БиХ: реформи система подстицаја за обновљиве изворе енергије, потенцијалу биомасе, тржишту електричне енергије, енергетској ефикасности, перспективи гасног сектора, те улози медија и јавности у остваривању успјешне транзиције енергетског сектора.

Самит је одржан под покровитељством Министарства спољне трговине и економских односа БиХ, Државне регулаторне комисије за електричну енергију и ентитетских регулатора.

У септембру 2019. године, по завршетку пројекта ЕІА, покренут је нови петогодишњи *Пројекат асистенције енергетском сектору* (енгл. *Energy Policy Activity – ЕРА*), кроз који USAID помаже Босни и Херцеговини да привуче инвестиције и интегрише своје тржиште енергије у регионално и тржиште Европске уније. Овај пројекат пружа техничку помоћ у координисању, управљању и побољшању правног оквира и транспарентности у секторима гаса и електричне енергије. Кроз пројекат ће бити развијене и препоручене нормативне и друге мјере на свим нивоима власти, како би се осигурала усаглашеност легислативе енергетског сектора у Босни и Херцеговини са захтјевима ЕУ. Пројекат подржава и програм за адекватну комуникацију с јавношћу и подизање свијести у циљу промовисања либерализованог, тржишно уређеног сектора енергије, као и упознавања опште јавности о предностима промјена које се дешавају у енергетском сектору.

Креирање транспарентног и конкурентног законодавног и регулаторног оквира и интегрисање енергетског сектора БиХ у регионално и ЕУ тржиште је кључно за подстицање нових инвестиција, које доприносе диверсификацији извора, спречавању корупције и повећању сигурности снабдијевања.

Подстицање обновљивих извора енергије у БиХ

Почетком 2016. године *Њемачко друштво за међународну сарадњу* (њем. *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH*) покренуло је пројекат *Подстицање обновљивих извора енергије у БиХ* у циљу креирања предуслова за њихово значајније коришћење. Главни партнери у спровођењу пројекта који је завршен крајем 2019. године била су надлежна државна и ентитетска министарства и регулатори, те оператори за обновљиве изворе енергије, односно за системе подстицаја.

Пројектом је пружена техничка асистенција у домену општег унапређења оквирних услова за производњу топлотне и електричне енергије из обновљивих извора енергије (ОИЕ). Концепт пројекта препознао је различите сегменте дјеловања, укључујући стратешки, законски и регулаторни оквир, административне процедуре и шеме подстицаја, иновативне технологије, те јачање капацитета и развој конкретних алата. Пројекат је организован на начин који је осигурао пуну координацију са активностима које се воде у оквиру пројекта

Развојног програма Уједињених нација (UNDP) *Запошљавање и сигурно снабдијевање енергијом коришћењем биомасе и Пројекта USAID-а Инвестирање у сектор енергије.*

У септембру 2018. године објављен је *Финални извјештај о концепту за реформу система подстицаја за обновљиве изворе енергије у БиХ (Фаза А)*, који је припремила међуресорна радна група чији су чланови представници кључних законодавних и регулаторних тијела у енергетском сектору у БиХ, нарочито у контексту шема подстицаја за ОИЕ. Овај документ представља анализу система подстицаја за обновљиве изворе енергије у БиХ, односно њеним ентитетима.

У оквиру Фазе Б разрађен је концепт реформе система подстицаја за ОИЕ, идентификоване шеме подстицаја за велике и мале инсталације, те припремљен Финални комплет докумената потребних за спровођење реформе. Документи су конципирани према корисничким потребама, при чему је значајан број практичних норми измјештен из примарне легислативе у различита подзаконска акта. У том смислу припремљени су радни текстови нових ентитетских закона о обновљивим изворима енергије, те више подзаконских аката, укључујући правилнике о подстицају, правилнике о висини подстицајних тарифа односно премија, акти о квотама и аукцијским количинама, те правилнике о аукцијама. Припремљени радни текстови аката достављају се доносиоцима одлука на свим нивоима у БиХ. У наредном периоду очекују се активности у конкретизацији приједлога и доношењу легислативе која је неопходна за успјешан процес реформе.

Током претходне три године, ДЕРК је учествовао и у активностима под вођством GIZ-а кроз које је крајем 2019. године припремљен *Каталог критеријума за одржив развој у сектору малих хидроелектрана у БиХ.*

Сектор хидроенергије један је од најкомплекснијих сектора у Босни и Херцеговини са становишта легислативе и надлежности на практично свим нивоима власти. Хидроенергија нуди значајан потенцијал за чисту и економичну транзицију енергетског сектора у БиХ, али локални околински и социоекономски аспекти не смију бити занемарени. У том смислу је начин избора потенцијалних локација за мале хидроелектране био у фокусу интерресорне радне групе коју су чинили представници невладиног сектора и надлежних државних, ентитетских и кантоналних институција из релевантних области (енергија, вода, просторно планирање и животна средина). Као један од главних изазова идентификован је недостатак, односно недостатност дијалога између локалних заједница, невладиног сектора и институција које издају дозволе, те је наглашена потреба развоја инструмента којим би се омогућила одржива изградња малих хидроелектрана и ублажили постојећи конфликти у секторима енергетике, управљања водама и заштите животне средине.

Припремљени *Каталог критеријума за одрживи развој у сектору малих хидроелектрана у БиХ* обрађује критеријуме у пет области: енергетика, управљање водама, просторно планирање, екологија вода и заштита природе. Заједно са Каталогом припремљен је *excel* алат за оцјену појединачних пројеката. Каталог пружа основу за економски и еколошки одрживи развој хидроенергије, уз оријентацију на оптимизацију планирања хидроелектрана, претходне процјене појединих пројеката, те развој регионалних планова за коришћење хидропотенцијала.

Сајбер безбједност

Сигурност снабдијевања је један од основних домена дјеловања регулатора у електроенергетском сектору и јесте императив приликом креирања, усвајања и примјене регулаторних правила и прописа. Сајбер безбједност је у узрочно-последичној вези са сигурношћу снабдијевања, те свака сајбер пријетња и ризик представљају битан утицајни фактор на сигурност снабдијевања. Препознавање потребе правовременог спровођења одговарајућих мјера за превенцију, детекцију и одговор на безбједоносне изазове из сајбер простора има кључну важност за поуздан рад система и заштиту података у електроенергетском сектору. Одсуство стратешког оквира и системског нормирања овог питања регулаторе не ослобађа обавезе да доношењем својих правила и предузимањем одговарајућих мјера раде на заштити електроенергетске инфраструктуре, а тиме и сигурности снабдијевања.

Током 2019. године, ДЕРК дала је допринос у припреми више докумената из ове области, укључујући *Преглед капацитета сајбер безбједности у БиХ* (објављен марта 2019. године), *Смјернице за стратешки оквир сајбер безбједности у Босни и Херцеговини* (октобар 2019. године), те активно учествовала у регионалном пројекту USAID-а и NARUC-а *Ефикасно регулисање сајбер безбједности*, раду Радне групе Енергетске заједнице за сајбер безбједност и подржавала рад Тима за одговор на рачунарске инциденте за институције БиХ (енгл. *Computer Emergency Response Team – CERT*).

Учешћем у наведеним активностима и у више радионица које су обрађивале разне аспекте сајбер безбједности, стекле су се претпоставке да регулатор припреми стратешки приступ сајбер безбједности у сектору електричне енергије. ДЕРК је стога крајем 2019. године приступио изради *Смјерница за стратешки оквир регулаторног дјеловања за сајбер безбједност у електроенергетском сектору БиХ*, планирајући да нацрт овог документа утврди почетком 2020. године.

Уз уважавање сложене структуре електроенергетског сектора и специфичног регулаторног оквира у Босни и Херцеговини, неопходним се намеће координисано дјеловање државне са ентитетским регулаторним комисијама у успостављању ефикасног регулаторног приступа у области сајбер безбједности у

електроенергетском сектору БиХ. У коначници, Смјернице имају за циљ заштићене информационо-комуникационе системе субјеката у електроенергетском сектору БиХ и осигурану сајбер безбједност у регулаторним тијелима.

Чиста енергија за све Европљане

Европска унија је у јуну 2019. године комплетирала свој нови пакет енергетских прописа за очување конкурентности у транзицији према чистој енергији, који се зове *Чиста енергија за све Европљане*. Овај пакет се састоји од осам прописа:

- Директива (ЕУ) 2018/844 Европског парламента и Савјета од од 30. маја 2018. о измјени Директиве 2010/31/ЕУ о енергетској ефикасности зграда и Директиве 2012/27/ЕУ о енергетској ефикасности,
- Уредба (ЕУ) 2018/1999 Европског парламента и Савјета од 11. децембра 2018. о управљању енергетском унијом и дјеловањем у подручју климе, измјени уредаба (ЕЗ) бр. 663/2009 и (ЕЗ) бр. 715/2009 Европског парламента и Савјета, директива 94/22/ЕЗ, 98/70/ЕЗ, 2009/31/ЕЗ, 2009/73/ЕЗ, 2010/31/ЕУ, 2012/27/ЕУ и 2013/30/ЕУ Европског парламента и Савјета, директива Савјета 2009/119/ЕЗ и (ЕУ) 2015/652 те стављању ван снаге Уредбе (ЕУ) бр. 525/2013 Европског парламента и Савјета,
- Директива (ЕУ) 2018/2001 Европског парламента и Савјета од 11. децембра 2018. о промоцији коришћења енергије из обновљивих извора,
- Директива (ЕУ) 2018/2002 Европског парламента и Савјета од 11. децембра 2018. о измјени Директиве 2012/27/ЕУ о енергетској ефикасности,
- Уредба (ЕУ) 2019/941 Европског парламента и Савјета од 5. јуна 2019. о спремности на ризике у сектору електричне енергије и стављању ван снаге Директиве 2005/89/ЕЗ,
- Уредба (ЕУ) 2019/942 Европског парламента и Савјета од 5. јуна 2019. о оснивању Агенције Европске уније за сарадњу енергетских регулатора (преиначење),
- Уредба (ЕУ) 2019/943 Европског парламента и Савјета од 5. јуна 2019. о унутрашњем тржишту електричне енергије (преиначење), и
- Директива (ЕУ) 2019/944 Европског парламента и Савјета од 5. јуна 2019. о заједничким правилима за унутрашње тржиште електричне енергије и измјени Директиве 2012/27/ЕУ (преиначење).

Наведени прописи садрже принцип *енергетска ефикасност на првом мјесту* и утврђују циљ да коришћење енергије буде најмање 32,5% ефикасније до 2030. године, уз наглашавање активности на побољшању енергетских карактеристика зграда. Обавезујући амбициозни циљ од најмање 32% енергије из обновљивих извора у укупној потрошњи ЕУ до 2030. године, убрзаће потребне инвестиције и преузимање чисте енергије у

свим секторима. Нови прописи укључују захтјев да државе чланице припреме интегрисане Националне планове за енергију и климу за период од 2021. до 2030. године, који укључују кратко представљање дугорочне стратегије за наредних најмање 30 година.

Осим јачања права купаца (транспарентнији рачуни за домаћинства, већи избор и више флексибилности код промјене снабдјевача) нови прописи појединцима олакшавају производњу властите енергије, њено складиштење или продају на мрежи. Нови пакет повећава сигурност снабдијевања захваљујући интелигентнијим и ефикаснијим рјешењима на тржишту којима се омогућује флексибилност система и помаже интеграција обновљивих извора енергије, што ће довести до чишћег, стабилнијег и конкурентнијег електроенергетског сектора широм Европе.

ДЕРК ће у наредном периоду вршити анализу садржаја и активности које произилазе из новог пакета енергетских прописа Европске уније за очување конкурентности у транзицији према чистој енергији. Овакав приступ уважава чињеницу да све нове уредбе и директиве ЕУ из сектора енергије постају обавезујуће и за Босну и Херцеговину путем механизма који су развијени према Уговору о оснивању Енергетске заједнице.

Актуелни и ријешени судски спорови

Свих шест досадашњих пресуда Суда Босне и Херцеговине је потврдило законитост одлука ДЕРК-а које су биле судским путем оспорене од правних лица о чијим захтјевима је одлучивао након спроведених тарифних поступака или поступака рјешавања спорова. Током 2019. године, није било нових захтјева од активно легитимисаних субјеката за преиспитивање одлука из регулаторне праксе ДЕРК-а.

Последњи управни спор, који је 2017. године покренула Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне оспоравајући одлуку ДЕРК-а доносену 26. јануара 2017. године, а којом се Електропривреди ХЗХБ налаже да Електропреносу БиХ плати фиксни дио накнаде за прикључак хидроелектране Мостарско блато на преносну мрежу,⁶ окончан је пресудом Суда Босне и Херцеговине из јула 2019. године. Овом пресудом је одбијена тужба Електропривреде ХЗХБ и у цијелости потврђена одлука ДЕРК-а којом је наведена електропривредна компанија била у обавези да Електропреносу БиХ плати 3,5 милиона КМ са укљученим порезом на додату вриједност, на име фиксног дијела накнаде за прикључак ХЕ Мостарско блато на преносну мрежу.

⁶ Поступак рјешавања спора од стране ДЕРК-а и процесне одлуке Суда Босне и Херцеговине у покренутом управном спору против одлуке ДЕРК-а, описани су у извјештајима о раду ДЕРК-а у 2017. и 2018. години.

Не наилазећи на сарадњу са ранијим власником лиценце за обављање дјелатности међународне трговине електричном енергијом – Друштвом *КТГ* д.о.о. Зеница у погледу извршења обавезе плаћања регулаторне накнаде, а након предузимања свих парничних радњи у којима је доказано постојање дуговања овог својевремено лиценцираног субјекта, на основу донесене пресуде у овом поступку, ДЕРК је покренуо извршни поступак пред надлежним судом. Будући да извршеник тренутно нема средстава на рачуну, ДЕРК је као тражилац извршења сврстан у ред чекања према законским приоритетима извршења налога принудне наплате.

4. АКТИВНОСТИ У МЕЂУНАРОДНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА

4.1 Енергетска заједница

Уговор о оснивању Енергетске заједнице, који је потписан 25. октобра 2005. године и ступио на снагу 1. јула 2006. године, омогућава креирање највећег интерног тржишта за електричну енергију и гас на свијету, у којем ефективно учествује Европска унија са једне стране и сљедећих девет Уговорних страна: Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Грузија, Косово*, Сјеверна Македонија, Молдавија, Србија и Украјина.⁷

У складу са израженим интересом, у раду тијела Енергетске заједнице учествују: Аустрија, Бугарска, Чешка, Финска, Француска, Грчка, Холандија, Хрватска, Италија, Кипар, Латвија, Литванија, Мађарска, Њемачка, Пољска, Румунија, Словачка, Словенија, Шведска и Уједињено Краљевство. Ових 20 тзв. земаља учесница из Европске уније директно учествује у раду тијела Енергетске заједнице, а њихове позиције приликом гласања изражава Европска комисија.

Статус посматрача у Енергетској заједници имају Јерменија, Норвешка и Турска. Током 2016. године Бјелорусија је поднијела захтјев за стицање статуса посматрача.

Закључивањем овог уговора, Уговорне стране из регије се обавезују да између себе успоставе заједничко тржиште електричне енергије и гаса које ће функционисати по стандардима тржишта енергије ЕУ са којим ће се интегрисати. То се постиже постепеним преузимањем дијелова *acquis*-а ЕУ, односно спровођењем одговарајућих директива и уредби ЕУ у подручјима електричне енергије, гаса, сигурности снабдијевања, заштите животне околине, конкуренције, обновљивих извора, енергетске ефикасности, нафте, статистике и инфраструктуре (Прилог Е). Уговор о оснивању Енергетске заједнице важи до јула 2026. године.

У циљу осигурања адекватног вођења процеса успостављања и функционисања Енергетске заједнице, основане су сљедеће институције: Министарски савјет, Стална група на високом нивоу, Регулаторни одбор, Форум за електричну енергију (Атински форум), Форум за гас, Форум за нафту и Секретаријат.

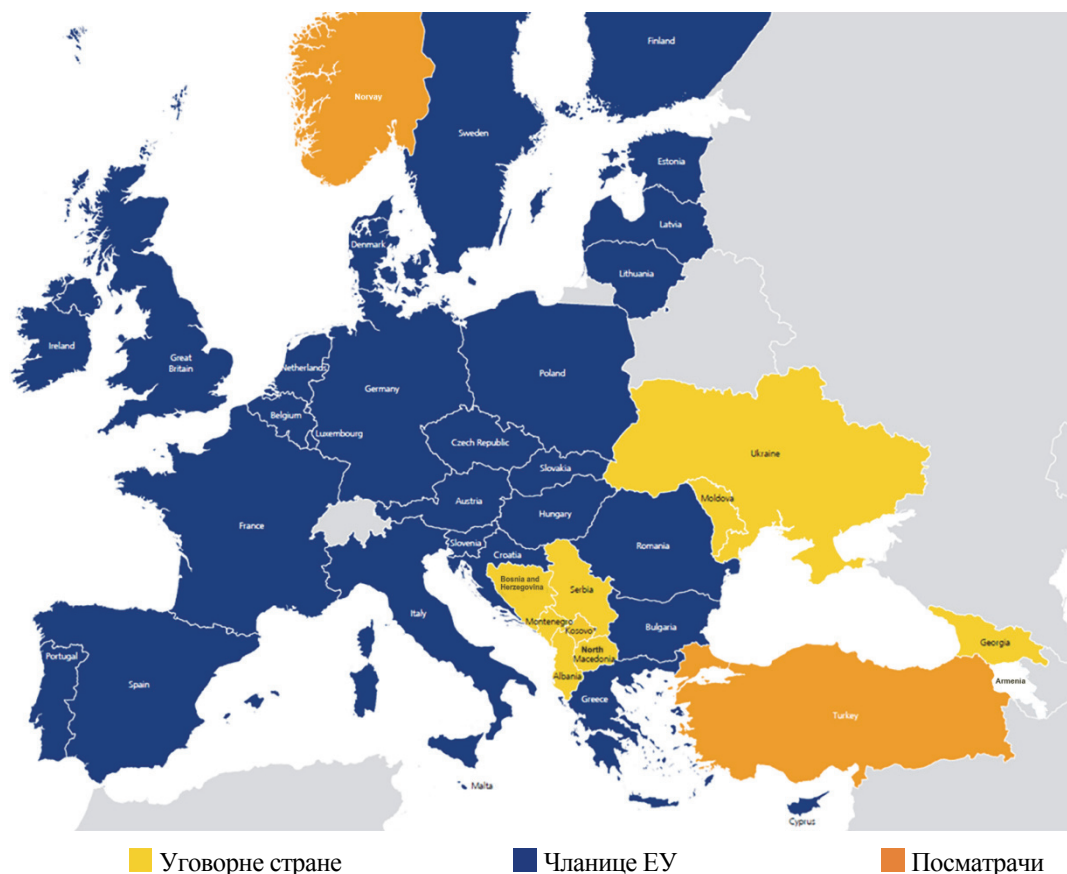
Министарски савјет, као највише тијело Енергетске заједнице осигурава постизање циљева утврђених Уговором о оснивању Енергетске заједнице. Министарски савјет чине по један представник сваке Уговорне стране и два представника Европске уније.

⁷ Листа одражава Уговорне стране на дан 31. децембра 2019. године. Молдавија има статус Уговорне стране од 1. маја 2010. године, Украјина од 1. фебруара 2011. године, а Грузија од 1. јула 2017. године.

Уговорне стране у вријеме ступања на снагу биле су и Бугарска и Румунија, које су приступиле Европској унији 1. јануара 2007. године, као и Хрватска која је чланица ЕУ од 1. јула 2013. године.

Основни циљеви Енергетске заједнице су креирање стабилног и јединственог регулаторног оквира и тржишног простора који обезбјеђује поуздано снабдијевање енергентима и може привући инвестиције у секторе електричне енергије и природног гаса. Поред тога, то је развој алтернативних праваца снабдијевања и побољшање стања у животnoj средини, уз примјену енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора.

Слика 19. Географски обим Енергетске заједнице

Стална група на високом нивоу (PHLG), која окупља високе дужноснике Уговорних страна и два представника Европске комисије, осигурава континуитет састанака Министарског савјета и спровођење договорених активности, те одлучује о спровођењу мјера у одређеним областима.

Регулаторни одбор Енергетске заједнице (енгл. *Energy Community Regulatory Board* – ECRB), са сједиштем у Атини, чине представници државних регулаторних тијела земаља регије, а Европску унију представља Европска комисија, уз помоћ по једног регулатора из земаља учесница из ЕУ, те једног представника Агенције за сарадњу енергетских регулатора (ACER). ECRB разматра питања регулаторне сарадње и може прерасти у тијело које доноси регионалне регулаторне одлуке и служи као институција за рјешавање спорова. Регулаторни одбор има главну улогу у раду проширеног тржишта.

Форуми Енергетске заједнице окупљају све заинтересоване актере – представнике влада, регулатора, компанија, купаца, међународних финансијских институција и др.

Секретаријат Енергетске заједнице, са сједиштем у Бечу, представља кључни административни фактор и заједно са Европском комисијом осигурава неопходну сарадњу и пружа подршку за рад других институција. Секретаријат је одговоран за надгледање одговарајуће спроведбе обавеза Уговорних страна и подноси годишњи извјештај о напретку Министарском

савјету. У том смислу, Секретаријат дјелује као ‘чувар’ Уговора, док Европска комисија има улогу генералног координатора.

У протеклом периоду Енергетска заједница је израсла у организацију која осигурава чврст институционални оквир за сарадњу, међусобну подршку и размјену искустава и стога служи као модел за регионалну сарадњу у вези енергетских питања.

Значајну подршку развоју регије дају мјере које су дефинисане у оквиру ‘Берлинског процеса’, односно иницијативе за шест земаља Западног Балкана (WB6 иницијатива) у коју су укључене Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Косово*, Сјеверна Македонија и Србија. У домену електричне енергије оне се прије свега односе на отклањање недостатака у примарној и секундарној легислативи, развој организованог велепродајног тржишта и тржишта балансирања, тржишну алокацију прекограничних капацитета, дерегулисање цијена, раздвајање тржишних од дјелатности које карактерише природни монопол, те на јачање независности регулатора.

Берлински процес има за циљ јачање регионалне сарадње између земаља Западног Балкана и њихову европску интеграцију. Програми повезивања у различитим секторима фокусирају се на регионалну транспортну и енергетску инфраструктуру и реформе. Чињеница је да добро повезане и функционалне инфраструктурне мреже покрећу економски раст, пружају пословне прилике, привлаче инвестиције и генеришу нова радна мјеста.

Након самита земаља ЕУ и Западног Балкана одржаних у Берлину, Бечу, Паризу, Трсту и Лондону, Шести самит Западног Балкана одржан је у пољском граду Познану 5. јула 2019. године. Том приликом вођени су разговори о Агенди повезивања, економији, цивилном друштву, безбједности, напретку у рјешавању отворених билатералних питања, досадашњим постигнућима Берлинског процеса и будућим циљевима.

Током Шестог самита лидери земаља су, између осталог, одобрили заједничку *Изјаву о транзицији ка чистој енергији на Западном Балкану*, коју су потписали министри за енергију и заштиту животне средине у Подгорици 21. фебруара 2019. године. Овим је потврђена воља да се у најкраћем могућем року ускладе политике у регији са политиком ЕУ у области енергије, климе и заштите животне средине, као и са дугорочним циљевима *Паришког споразума о климатским промјенама*, у циљу доприноса добробити грађана и одрживом развоју. У том контексту најављено је заједничко покретање амбициозне *Зелене агенде*, која ће бити представљена на наредном Самиту, чији ће домаћин бити Хрватска у мају 2020. године.

Такође, лидери су се обавезали да јачају повезаност кључне транспортне и енергетске инфраструктуре и дигиталних мрежа, јер она није битна само за грађане и економије већ и јачање политичке стабилности и друштвено-економског развоја.

Poznań 2019
Western Balkans Summit

Сложили су се да је хитан завршетак мјера за реформу повезаности од кључног значаја за успостављање организованих и повезаних тржишта електричне енергије у регији, у циљу њихове интеграције са тржиштем ЕУ. Додатно је наглашена важност настојања на декарбонизацији енергетског сектора до 2050. године.

Министарски савјет Енергетске заједнице, који је неформално засједао 28. јуна 2019. године, одржао је званични састанак 13. децембра 2019. године. Том приликом у фокусу су били реформа Уговора о оснивању Енергетске заједнице, те енергетски и климатски циљеви до 2030. године.

Наведеном реформом планира се побољшање функционисања Уговора, односно јачање механизма у његовој примјени, укључујући нови механизам за спроведбу сличан онима у ЕУ, те увођење нових одредби за олакшавање трговине енергијом и унапређење интеграције тржишта између Уговорних страна Енергетске заједнице и држава чланица ЕУ системом реципрочних права и обавеза. Такође, измјенама Уговора по први пут ће Енергетској заједници бити дат задатак у борби против климатских промјена уз наглашавање важности Паришког споразума. Очекује се да ће преговори бити окончани у првој половини 2020. године. На истом састанку Европска комисија је представила текуће активности које се воде у складу са *Опитим смјерницама политике за енергетске и климатске циљеве до 2030. године*. Приједлог циљева за 2030. годину за Енергетску заједницу и њене Уговорне стране очекује се у првој половини 2021. године, заједно с релевантним законодавним пакетом.

Одлуком Сталне групе на високом нивоу (PHLG) у *acquis* је 12. децембра 2019. године укључена Уредба Комисије (ЕУ) бр. 312/2014 о успостављању мрежних правила о балансирању гаса транспортних мрежа.

Босна и Херцеговина и Енергетска заједница

Активним дјеловањем у Енергетској заједници Босна и Херцеговина потврђује своју одређеност за реформу енергетског сектора, либерализацију тржишта енергије и усклађивање своје политике са чланицама Европске уније.

Евидентно је да у самој БиХ, на различитим административним нивоима треба учинити додатне напоре у транспозицији и спровођењу *acquis*-а Енергетске заједнице. За реализацију бројних обавеза рокови су већ прошли, а за значајан број обавеза преостало је релативно кратко вријеме (Прилог Е).

На ово указује и седам отворених случајева за рјешавање спорова које је иницирао Секретаријат Енергетске заједнице, а који се односе на функционисање Савјета за државну помоћ БиХ, поступак процјене утицаја на животну средину за планирану термоелектрану Угљевик 3, смањење емисије сумпордиоксида при сагоријевању тешких ложивих уља и течних нафтних горива, правно и функционално раздвајање

*гђа Ен-Шарлот Бурнвил,
представник ЕУ:
“Енергетска заједница је
основни дио алата ЕУ у
спољној енергетској
сарадњи. Да би
максимизирала своју улогу,
кључно је да Енергетска
заједница буде спремна за
динамично окружење. То је
главна сврха текућег
процеса модернизације
Уговора. Осим тога,
Енергетска заједница
треба да слиједи ЕУ у
њеним климатским
циљевима и придружи се
путу ка декарбонизацији до
2050. године.”*

Кишињев, 13. децембар 2019.

оператора дистрибутивних система, транспозицију Трећег енергетског пакета ЕУ, доношење легислативе у сектору природног гаса, те на гаранције које је Федерација БиХ издала за изградњу Блока 7 термoeлектране Тузла.

Активности ДЕРК-а у тијелима Енергетске заједнице

Рад Државне регулаторне комисије за електричну енергију, из домена Енергетске заједнице, одвијао се уз неопходну сарадњу са Министарством спољне трговине и економских односа БиХ, затим кроз подршку и допринос реализацији различитих пројеката у функцији развоја Енергетске заједнице и нарочито кроз проактиван однос у истраживањима која су планирале и спроводиле различите групе ширег тематског спектра, а које окупљају енергетске регулаторе из регије и Европске уније.

Кључне активности ДЕРК-а у Енергетској заједници и даље су усмјерене на Регулаторни одбор Енергетске заједнице (ECRB), који је успостављен 11. децембра 2006. године у Атини. Све од тада ДЕРК активно учествује у његовом раду, представљајући и заступајући интересе Босне и Херцеговине. Афирмацији БиХ доприноси предсједавање Радном групом ECRB-а за проблематику купаца и малопродајна тржишта, од 2007. године.

Током 2019. године, у којој је одржао три састанка, Регулаторни одбор дао је значајан допринос креирању политике Енергетске заједнице у домену регулаторних иницијатива за промоцију инвестиција у мреже, третмана интерконектора између Уговорних страна Енергетске заједнице и чланица Европске уније, те развоја независности регулатора. У протеклој години ECRB је наставио заједничке активности са Агенцијом за сарадњу енергетских регулатора (ACER), Савјетом европских енергетских регулатора (CEER) и Асоцијацијом медитеранских енергетских регулатора (MEDREG).

Регулаторни одбор значајан дио својих активности организује кроз своје радне групе (Радна група за електричну енергију, Радна група за гас и Радна група за проблематику купаца и малопродајна тржишта) дјелујући уз подршку Одсјека Секретаријата за ECRB.

4.2 Регионална асоцијација енергетских регулатора – ERRA

Регионална асоцијација енергетских регулатора (енгл. *Energy Regulators Regional Association* – ERRA) је организација независних регулаторних тијела за енергију из Европе, Азије, Африке и Америке. Промјенама Статута у 2015. години уклоњене су баријере за придруживање регулатора из нових регија и омогућена активна улога свих чланица. ERRA има 33 пуноправне и десет придружених чланица, које долазе из 39 земаља (слика 20).

Циљеви ERRA-е су побољшање регулисања енергетских дјелатности у земљама чланицама, подстицање развоја независних и стабилних регулатора, побољшање сарадње између регулатора, размјена информација, истраживачког рада и искуства између чланица, те бољи приступ информацијама о свјетској пракси у регулисању енергетских дјелатности. ERRA-а промовише и организује обуке из области регулисања енергије.

Државна регулаторна комисија за електричну енергију је пуноправна чланица ERRA-е од 19. маја 2004. године. На Генералној скупштини у мају 2010. године, као придружене чланице ове организације примљене су и двије ентитетске регулаторне комисије из Босне и Херцеговине – Регулаторна комисија за енергију у Федерацији Босне и Херцеговине и Регулаторна комисија за енергетику Републике Српске.

Представници ДЕРК-а активно учествују у раду Генералне скупштине и Инвестиционе конференције. Запажено је ангажовање представника Државне регулаторне комисије у раду сталних комитета и радних група, од којих се издвајају Радна група за проблематику купаца и малопродајна тржишта, Стални комитет за тарифе и цијене и Стални комитет за лиценце и конкуренцију. Од 2010. године предсједавање овим комитетом доприноси афирмацији Босне и Херцеговине у Регионалној асоцијацији енергетских регулатора.

У институцијама ERRA-е примјетна је историјска еволуција тема за које су чланице заинтересоване. Широко заступљено реструктурирање енергетског сектора и тржишта узроковало је да конкурентно оријентисана одржива рјешења буду предмет посебног занимања и дјеловања регулаторних тијела.

Слика 20. Чланство у ERRA-и

4.3 Асоцијација медитеранских енергетских регулатора – MEDREG

*г. Стефано Бесегини,
потпредседник MEDREG-а:
“MEDREG је веома важна
платформа за размјену
искустава и постизање
заједничког разумијавања
главних питања и изазова
са којима се тренутно
суочавају медитерански
енергетски регулатори. Та
сарадња треба све више да
се трансформише у
заједничке активности са
практичним и видљивим
резултатима.”*

*Из поздравног говора,
Рим, 10. децембар 2019.*

Асоцијација медитеранских енергетских регулатора (енгл. *Association of Mediterranean Energy Regulators – MEDREG*) основана је 2007. године ради промовисања сарадње енергетских регулатора из земаља на сјеверној, јужној и источној обали Медитеранског базена. MEDREG окупља регулаторна тијела из Албаније, Алжира, Босна и Херцеговина, Црна Горе, Египта, Француске, Грчке, Хрватске, Италије, Израела, Јордана, Кипра, Либања, Либије, Малте, Марока, Палестинске управе, Португалије, Словеније, Шпаније, Туниса и Турске (слика 21).

Главни циљ Асоцијације је промоција јасних, стабилних и усклађених правних и регулаторних оквира ради омогућавања инвестиција у енергетску инфраструктуру и подршке интеграцији тржишта. MEDREG промовише сталну размјену знања, искуства и стручности, прикупљање података кроз свеобухватне студије, извјештаје са препорукама, те специјализоване обуке у сфери енергетског регулисања. Асоцијација је посвећена заштити купаца, фокусирајући се на приступ информацијама и подизање свијести о промјенама у сектору.

Организациона структура MEDREG-а обухваћа Генералну скупштину, Секретаријат са сједиштем у Милану и пет радних група за: (1) институционална питања, (2) електричну енергију, (3) гас, (4) животну средину, обновљиве изворе енергије и енергетску ефикасност и (5) проблематику купаца. MEDREG своје активности обавља уз ефикасне процесе интерне и спољне сарадње, креирајући услове за успостављање Медитеранске енергетске заједнице.

Представници ДЕРК-а непосредно учествују у раду Генералне скупштине, а у активностима радних група употребом различитих телекомуникационих алата, те достављањем тражених

Слика 21. Географски обим MEDREG-а

информација и коментара током припреме различитих извјештаја и других докумената. У децемберу 2019. године одржан је први састанак предједавајућих националних регулаторних тијела из земаља чланица MEDREG-а, на којем су размијењени приступи и добре праксе у области обновљиве енергије и размотрана све већа улога природног гаса. Састанци ове врсте јачају сарадњу на највишем нивоу, која треба да доведе до развоја заједничке визије о улози регулатора на динамичном медитеранском тржишту енергије.

4.4 Савјет европских енергетских регулатора – CEER

Савјет европских енергетских регулатора (енгл. *Council of European Energy Regulators* – CEER) је непрофитна асоцијација независних, законом прописаних тијела одговорних за регулисање енергије на државном нивоу. Савјет окупља 39 националних регулаторних тијела (30 пуноправних чланова и девет посматрача) из држава чланица Европске уније, Европске слободне трговинске зоне (EFTA) и земаља у процесу придруживања Европској унији, укључујући Уговорне стране Енергетске заједнице.

Главни циљ CEER-а је да подржи креирање јединственог, конкурентног, ефикасног и одрживог интерног тржишта за гас и електричну енергију у Европи. Савјет европских енергетских регулатора дјелује као платформа за сарадњу, размјену информација и помоћ између европских националних регулаторних тијела у области енергије.

Државна регулаторна комисија за електричну енергију статус посматрача у CEER-у има од 1. јануара 2017. године. У том својству представници ДЕРК-а учествују у раду Генералне скупштине и радних група CEER-а. Такође, ДЕРК има приступ CEER-овој афирмисаној регулаторној мрежи и инструментима сарадње, уз могућност детаљног разумијевања енергетских политика и пракси Европске уније. У том погледу, учешће у раду Савјета европских енергетских регулатора је корисно и на путу Босне и Херцеговине ка чланству у Европској унији, и испуњавању обавеза које оно повлачи у смислу спроведбе *acquis*-а у области енергије.

4.5 Међународна конфедерација енергетских регулатора – ICER

Основана у октобру 2009. године, Међународна конфедерација енергетских регулатора (ен. *International Confederation of Energy Regulators* – ICER) представља добровољни оквир за сарадњу на свјетском нивоу. Циљ ICER-а је да побољша информисаност јавности и креатора политичких одлука, као и разумијевање регулисања енергије и његове улоге у рјешавању широког спектра социо-економских, околних и тржишних питања.

Преко 270 регулаторних тијела путем 13 регионалних регулаторних асоцијација остварују чланство у ICER-у (слика 22).

ДЕРК учествује и прати рад ICER-а путем ERA-е, MEDREG-а и CEER-а.

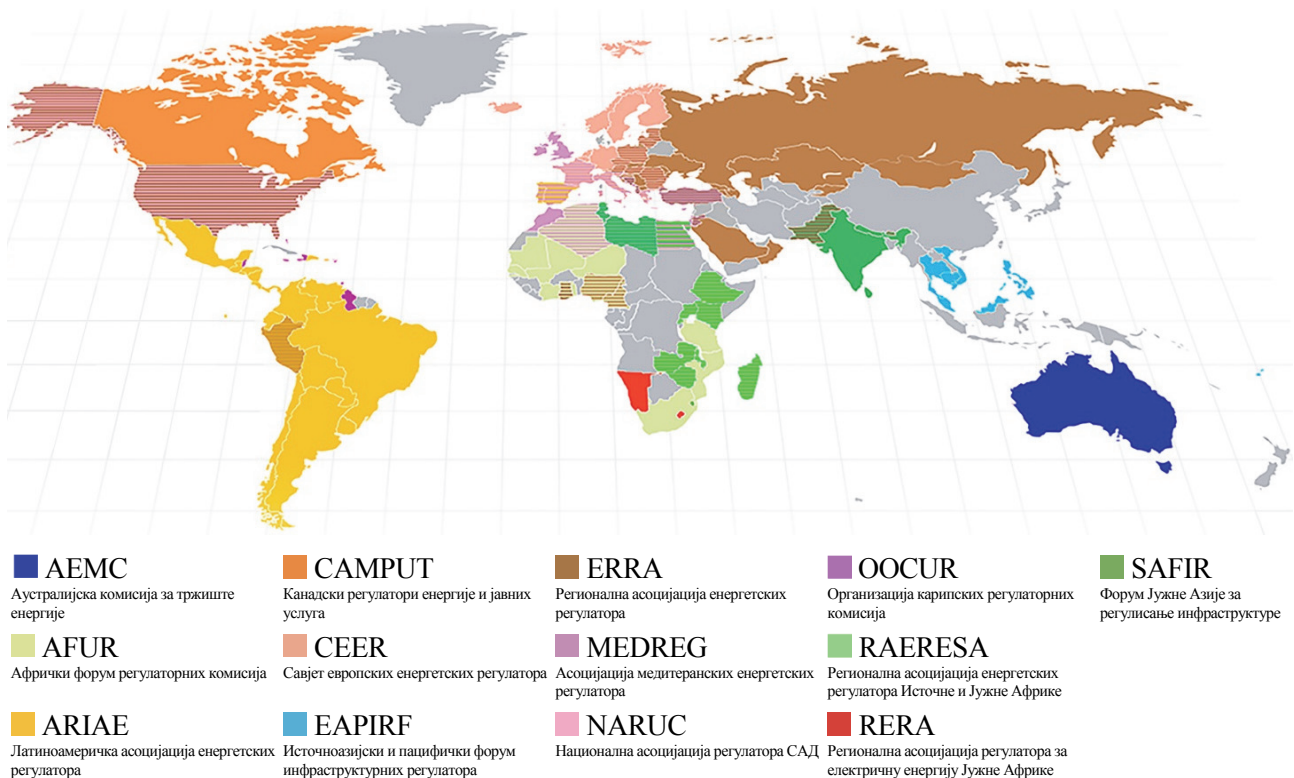
ICER-ове активности су усмјерене на неколико кључних подручја, у складу са темама које дефинише Свјетски енергетски регулаторни форум, водећа међународна конференција о регулисању енергије која се одржава сваке три године. Седми Свјетски енергетски регулаторни форум, одржан у Канкуну, Мексико, током марта 2018. године, усредоточио се на значајне иновације које широм свијета мијењају основе енергетског ланца. У фокусу су била и најважнија актуелна регулаторна питања, укључујући јачање улоге купаца, проблематику динамичних тржишта и одрживост инфраструктуре. Форум је промовисао оснаживање улоге жена у области енергије кроз уједначавање родне перспективе у свим активностима, што је наставак активности започетих октобра 2013. године у оквиру иницијативе ICER-а под називом *Жене у области енергије*.

Наредни, Осми Свјетски регулаторни форум ће бити одржан у Лими, Перу, током марта 2021. године. Изазови енергетске трансформације биће главна тема овог форума, који ће се фокусирати на четири области: конкуренција, институционалност, универзални приступ енергији и енергетска транзиција.

ICER је 2013. године покренуо издавање своје Хронике, као средства за даљњу промоцију јачања размјене регулаторних знања и истраживања. Од тада као члан Уредничког одбора овог стручног часописа дјелује и запосленик ДЕРК-а. ICER-ова Хро-

Слика 22. Чланице ICER-а

ника је публикација која се објављује два пута годишње у електронском облику и садржи стручне чланке из регулаторне тематике.

ДЕРК активно учествује у раду ICER-а и пружа подршку на разне начине, укључујући доставу одговора по различитим активностима и упитницима, чиме се омогућава увид и размјена пракси у подручјима од интереса за рад регулатора.

4.6 Међурегионална сарадња

Различити облици сарадње између регионалних асоцијација енергетских регулатора постоје већ извјесно вријеме кроз организовање заједничких обука, радионица и састанака релевантних радних група. Иако су нека регулаторна тијела истовремено чланови неколико асоцијација енергетских регулатора, те асоцијације покривају регионе који се значајно разликују у постигнутом степену интеграције што значи да се заједнички изазови морају рјешавати на различите начине. Истовремено чланство појединих регулаторних тијела у више енергетских асоцијација промовише приближавање циљева и принципа. Из тог разлога сарадња ових асоцијација у смислу размјене искустава и регулаторних пракси добија све већи значај.

Препознајући важност оваквих облика сарадње и преданост унапређивању уклађености и транспарентности у регулисању енергије кроз промовисање најбољих пракси и размјену искустава, Савјет европских енергетских регулатора (CEER), Регулаторни одбор Енергетске заједнице (ECRB) и Асоцијација медитеранских енергетских регулатора (MEDREG) су 12. децембра 2018. године у Бечу потписали *Договор о сарадњи*.

Коришћењем овог механизма средином јуна 2019. године у Тирани је одржана заједничка радионица *Будућност мрежног мјерења и аукцијски механизми за подршку обновљиве енергије у земљама ECRB-а и MEDREG-а*, у циљу доприноса развоју кохерентног регионалног приступа регулисања тржишта обновљиве енергије у региону Медитерана и Енергетске заједнице. Такође, крајем јуна 2019. године у Бриселу је одржана Трилатерална радионица ECRB-а, CEER-а и MEDREG-а о проблематици купаца, која је у фокусу имала јачање улоге купаца у ери дигитализације и у контексту новог енергетског пакета ЕУ *Чиста енергија за све Европљане*.

ДЕРК је члан и ECRB-а и MEDREG-а, док у CEER-у има статус посматрача. Оваква позиција ДЕРК-а омогућава даље јачање ДЕРК-ових стручних капацитета кроз стицање нових знања и размјену искустава и регулаторних пракси. Осим тога, то ће истовремено пружити више могућности за наставак успјешног ангажовања експерата ДЕРК-а у стручном усавршавању особља других регулаторних тијела кроз организовање заједничких обука, у чему су представници ДЕРК-а имали запажену улогу.

5. РЕВИЗОРСКИ ИЗВЈЕШТАЈ

Законом о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у Босни и Херцеговини утврђено је да се ДЕРК финансира из властитих прихода. Основни приход ДЕРК-а у 2019. години је била регулаторна накнада коју су плаћали власници лиценци за пренос електричне енергије, активности независног оператора система, међународну трговину, снабдијевање купаца, те дистрибуцију електричне енергије у Брчко Дистрикту БиХ. Регулаторна накнада се одређује тако да покрије трошкове ДЕРК-а, а за процијењени вишак прихода над расходима се умањују обавезе за плаћање регулаторне накнаде у наредном периоду.

Осим бриге за реализацију поменутих властитих прихода финансијско пословање ДЕРК-а покрива и сљедеће активности:

- настанак и подмирење финансијских обавеза за потребе дефинисане у одобреном финансијском плану,
- краткорочно планирање и управљање новчаним токовима,
- редовно праћење реализације финансијског плана за текућу годину,
- анализа и процјена будућих новчаних токова у сврху припреме новог финансијског плана,
- припрема финансијског плана за наредну годину,
- унутрашње финансијско извјештавање као основа за доношење одговарајућих пословних одлука, и
- финансијско извјештавање према спољним тијелима, овлашћеним институцијама и јавности.

Финансијски извјештаји у којима су исказани резултати пословања на крају пословне године су коначан резултат свих наведених активности и донесених одлука. У циљу независне и непристрасне провјере исказаних резултата пословања, као и усклађености тих поступака са важећим прописима, ДЕРК сваке године спроводи ревизију својих финансијских извјештаја.

У првом кварталу 2019. године ревизију финансијских извјештаја ДЕРК-а за претходну годину вршило је Друштво за ревизију Винсент д.о.о. Тузла, са којим је закључен уговор у поступку спроведеном према процедурама јавних набавки.

Обављајући ревизију у складу са Међународним ревизорским стандардима ревизори су прикупили доказе о износима и другим подацима објављеним у финансијским извјештајима како би се у разумној мјери увјерили да финансијски извјештаји не садрже материјално значајне погрешке. Осим утврђивања реалности финансијских извјештаја у цјелини, ревизија је подразумијевала и одговарајућу оцјену примјењених рачуноводствених политика и значајних процјена извршених од стране руководства ДЕРК-а.

“Према нашем мишљењу, годишњи финансијски извјештаји истинито и фер приказују финансијски положај ДЕРК-а на дан 31. децембра 2018. године, његову финансијску успјешност и новчане токове за тада завршену годину у складу с Законом о рачуноводству и ревизији Федерације БиХ и Међународним стандардима финансијског извјештавања (МСФИ).”

*Винсент д.о.о,
Тузла, 22. март 2019.*

На основу прибављених доказа независни ревизор је позитивно оцијенио финансијске извјештаје ДЕРК-а за 2018. годину. Мишљење независног ревизора је да презентација финансијских извјештаја, признавање и мјерење трансакција и пословних догађаја, објективно и истинито приказује стање средстава, обавеза, капитала и финансијског резултата пословања.

Наведеним мишљењем је задржана највиша ревизорска оцјена усклађености финансијских извјештаја са међународно важећим стандардима и законским прописима, коју је ДЕРК од свог оснивања добијао од екстерних ревизора, међу којима су и оцјене Канцеларије за ревизију институција Босне и Херцеговине.

Спроведеним *ex-post* контролама финансијских трансакција нису пронађене неправилности. Тиме је потврђена ефикасност постављеног система финансијског управљања и унутрашње контроле којима се осигурава превенција или идентификација могућих грешака у циљу заштите имовине од губитака узрокованих непажњом или лошим управљањем.

У правцу даљњег развоја система финансијског управљања и контроле ДЕРК је претходне године потписао *Споразум о вршењу интерне ревизије* са Јединицом за интерну ревизију Министарства спољне трговине и економских односа БиХ. Кроз консултантске активности интерне ревизије у складу са принципима и стандардима које спроводе институције Босне и Херцеговине, ДЕРК очекује објективну и стручну помоћ на унапређењу организације пословања. Коришћењем услуга интерне ревизије жели се обезбиједити развој и *ex-ante* процјена дефинисаних процеса, те оснажити процес интегралног управљања свим ризицима (тзв. *риск менаџмент*). У извјештајном периоду није било реализованих процеса интерне ревизије.

Спровођењем екстерне ревизије ДЕРК осигурава и независан и поуздан извјештај о коришћењу имовине те управљању приходима и расходима. Водећи се одређењем и принципима објективности и јавности у раду, а у циљу пружања информација о свом финансијском положају и резултатима пословања, Државна регулаторна комисија сваке године објављује ревизорски извјештај. Ревидирани финансијски извјештаји за 2018. годину су објављени у “Службеном гласнику БиХ”, број 29/19 и у оквиру интернет презентације ДЕРК-а.

6. ОСНОВНИ ПРАВЦИ АКТИВНОСТИ У 2020. ГОДИНИ

Државна регулаторна комисија за електричну енергију ће наставити своје активности на осигурању услова за слободну трговину и континуисано снабдијевање електричном енергијом по унапријед дефинисаном стандарду квалитета за добробит грађана Босне и Херцеговине, уз поштовање међународних споразума, домаћих закона, одговарајућих европских уредби и директива, као и других правила о унутрашњем тржишту електричне енергије.

ДЕРК ће и у 2020. години задржати континуитет сарадње са Парламентарном скупштином Босне и Херцеговине, а посебно са Комисијом за саобраћај и комуникације Представничког дома ПС БиХ и Комисијом за спољну и трговинску политику, царине, саобраћај и комуникације Дома народа ПС БиХ. Такође, примарни интерес ће остати и размјена информација и усклађеност кључних регулаторних активности са Министарством спољне трговине и економских односа БиХ, надлежним за креирање политике у складу са *Законом о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ*.

Сви досада примјењивани модалитети међусобног праћења и усклађивања дјеловања користиће се и у 2020. години у односима са Регулаторном комисијом за енергију у Федерацији Босне и Херцеговине и Регулаторном комисијом за енергетику Републике Српске, као и са другим регулаторним тијелима успостављеним на државном нивоу, прије свега са Конкурентским савјетом БиХ.

Како би задовољио потребе различитих нивоа одлучивања за квалитетним и поузданим статистичким подацима у подручју енергије ДЕРК ће остати референтан извор и активан генератор ових података. У овом циљу ДЕРК ће слиједити развој ЕУ правила и поштовати агенду Енергетске заједнице, уз наставак сарадње са Агенцијом за статистику БиХ.

ДЕРК ће пратити активности и трендове у комплетном енергетском сектору и непосредно се укључивати у све релевантне догађаје.

Кроз своје дјеловање ДЕРК ће бити усмјерен на:

- доношење тарифа у оквиру својих надлежности,
- издавање лиценци,
- регулаторни надзор лиценцираних субјеката,
- креирање нових регулаторних правила, те анализирање раније донесених регулаторних правила и постојеће праксе, уз преглед и ревизију аката ДЕРК-а,
- праћење набавке помоћних услуга и пружања системске услуге и балансирања електроенергетског система БиХ, и по потреби наставак развоја модела ових услуга,

- стварање већег степена интеграције домаћег тржишта електричне енергије,
- допринос уређењу и функционисању veleпродајног тржишта, укључујући успостављање институционалног оквира за организовано тржиште за дан унапријед,
- допринос уређењу и функционисању потпуно отвореног малопродајног тржишта у БиХ,
- развој правила којима се регулише прикључење корисника на преносни систем,
- јачање капацитета за испуњавање међународних обавеза у вези са регулаторним извјештавањем,
- одобравање и надзирање правила која развију Независни оператор система у Босни и Херцеговини, Електропренос Босне и Херцеговине и Комунално Брчко,
- одобравање *Индикативног плана развоја производње за период 2021 – 2030. година, Дугорочног плана развоја преносне мреже* за наредни десетогодишњи период, као и *Плана инвестиција* Електропреноса БиХ,
- праћење примјене Механизма наплате између оператора преносног система (ТС механизам) и рада Канцеларије за координисане аукције у југоисточној Европи (SEE CAO),
- регулаторно дјеловање у вези правила и смјерница за рад мрежа и Уредбе о интегритету и транспарентности veleпродајног тржишта енергије,
- регулаторно дјеловање у развоју сајбер безбједности у електроенергетском сектору БиХ,
- информисање регулисаних субјеката и јавности о регулаторној пракси, и
- обављање осталих послова који му буду повјерени у надлежност.

У спровођењу својих активности ДЕРК ће, у границама овлашћења која су му законом повјерена, водити рачуна о заштити купаца и дати свој пуни допринос у изналажењу најбоље примјењивих рјешења.

С обзиром на чињеницу да је Босна и Херцеговина на основу Уговора о оснивању Енергетске заједнице обавезна у своје законодавство транспоновати и у пракси спровести прописе Европске уније о интерном енергетском тржишту (‘Трећи енергетски пакет’), ДЕРК ће у оквирима својих компетенција и оптималном координацијом са другим кључним субјектима дати свој допринос развоју правног оквира.

У интересу свих кључних субјеката је спроведба реформе електроенергетског сектора у Босни и Херцеговини, хармонизација подзаконских прописа и ефикасна координација међу тијелима која учествују у њиховој припреми и изради.

Циљ је креирање јасног и поузданог законодавног оквира заснованог на европским директивама и правилима о унутрашњем тржишту електричне енергије.

У том смислу, ДЕРК планира наставак активног учешћа у изради законодавног оквира у области електричне енергије у Босни и Херцеговини у складу са правном тековином ЕУ, те у отклањању недостатака у електроенергетском сектору који су наведени у извјештајима Европске комисије о БиХ.

Државна регулаторна комисија ће у складу са својим надлежностима дати допринос реализацији препорука са састанака Одбора за стабилизацију и придруживање Босне и Херцеговине Европској унији и Пододбора за транспорт, енергију, животну средину и регионални развој.

ДЕРК ће партиципирати у подршци и спроведби регионалних приоритета и пројеката Енергетске заједнице, али и приоритета који су у оквиру Енергетске заједнице идентификовани за електроенергетски сектор БиХ, и наводе се у Закључцима Министарског савјета и *Извјештају о имплементацији acquis-a према Уговору о оснивању Енергетске заједнице*. ДЕРК ће дати свој пуни допринос у реализацији мјера у сектору енергије које су договорене у оквиру 'Берлинског процеса'. У складу са позицијом Босне и Херцеговине и својим надлежностима ДЕРК ће учествовати у CESEC иницијативи (Иницијатива Европске комисије за гасно и електроенергетско повезивање у централној и југоисточној Европи).

ДЕРК планира дати свој допринос и у наставку реализације више регионалних пројеката Америчке агенције за међународни развој (USAID) и Националне асоцијације регулатора САД (NARUC).

У 2020. години наставља се вишегодишњи пројект USAID-а *Пројекат асистенције енергетском сектору*, те ће ДЕРК пратити његове активности и учествовати у реализацији појединих компоненти које су у функцији рада регулатора. Своје активно учешће ДЕРК планира и на наредном Енергетском самиту у БиХ, који је у оквиру овог пројекта планиран за прољеће 2020. године.

У центру занимања ће бити и активности међународних тијела које се односе на регулисање тржишта електричне енергије, прије свега оних у чијем раду ДЕРК и сам учествује:

- ECRB – Регулаторни одбор Енергетске заједнице,
- ERRA – Регионална асоцијација енергетских регулатора,
- MEDREG – Асоцијација медитеранских енергетских регулатора,
- CEER – Савјет европских енергетских регулатора, и
- ICER – Међународна конфедерација енергетских регулатора.

Државна регулаторна комисија ће наставити праћење рада Агенције за сарадњу енергетских регулатора (АСЕР), и зависно од развоја правног оквира у Босни и Херцеговини размотрити могућности за директно учешће у раду овог тијела.

ДЕРК ће у наредном периоду вршити анализу садржаја и активности које произилазе из новог пакета енергетских прописа Европске уније за очување конкурентности у транзицији према чистој енергији (*Чиста енергија за све Европљане*). Овакав приступ уважава чињеницу да све нове уредбе и директиве ЕУ из сектора енергије постају обавезујуће и за Босну и Херцеговину путем механизма који су развијени према Уговору о оснивању Енергетске заједнице.

ПРИЛОГ А: Основни подаци о електроенергетском систему Босне и Херцеговине
(коришћени подаци НОС-а БиХ, Електропреноса БиХ и електропривреда у БиХ)

Основни подаци о инсталисаној снази производних објеката

Укупна инсталисана снага производних објеката у Босни и Херцеговини износи 4.507,71 MW, од чега у већим хидроелектранама 2.076,6 MW, у термоелектранама 2.065 MW, а у већим вјетроелектранама 86,6 MW. Инсталисана снага малих хидроелектрана је 162,24 MW, соларних електрана 22,35 MW, електрана на биогаз и биомасу 3,29 MW, малих вјетроелектрана 0,4 MW, док је 91,23 MW инсталисано у индустријским електранама.

Већи производни објекти

Хидроелектране	Снага агрегата (MW)	Укупна инсталисана снага (MW)
Требиње I	2×54+63	171
Требиње II	8	8
Дубровник (БиХ+Хр)	126+108	234
Чапљина	2×210	420
Рама	80+90	170
Јабланица	6×30	180
Грабовица	2×57	114
Салаковац	3×70	210
Мостар	3×24	72
Мостарско блато	2×30	60
Пећ-Млини	2×15,3	30,6
Јајце I	2×30	60
Јајце II	3×10	30
Бочац	2×55	110
Вишеград	3×105	315

Термоелектране	Инсталисана снага (MW)	Расположива снага (MW)
ТУЗЛА	715	635
Тузла Г3	100	85
Тузла Г4	200	182
Тузла Г5	200	180
Тузла Г6	215	188
КАКАЊ	450	398
Какањ Г5	110	100
Какањ Г6	110	90
Какањ Г7	230	208
ГАЦКО	300	276
УГЉЕВИК	300	279
СТАНАРИ	300	283
Вјетроелектране	Снага агрегата (MW)	Укупна инсталисана снага (MW)
Месиховина	22×2,3	50,6
Јеловача	18×2	36

Основни подаци о преносном систему

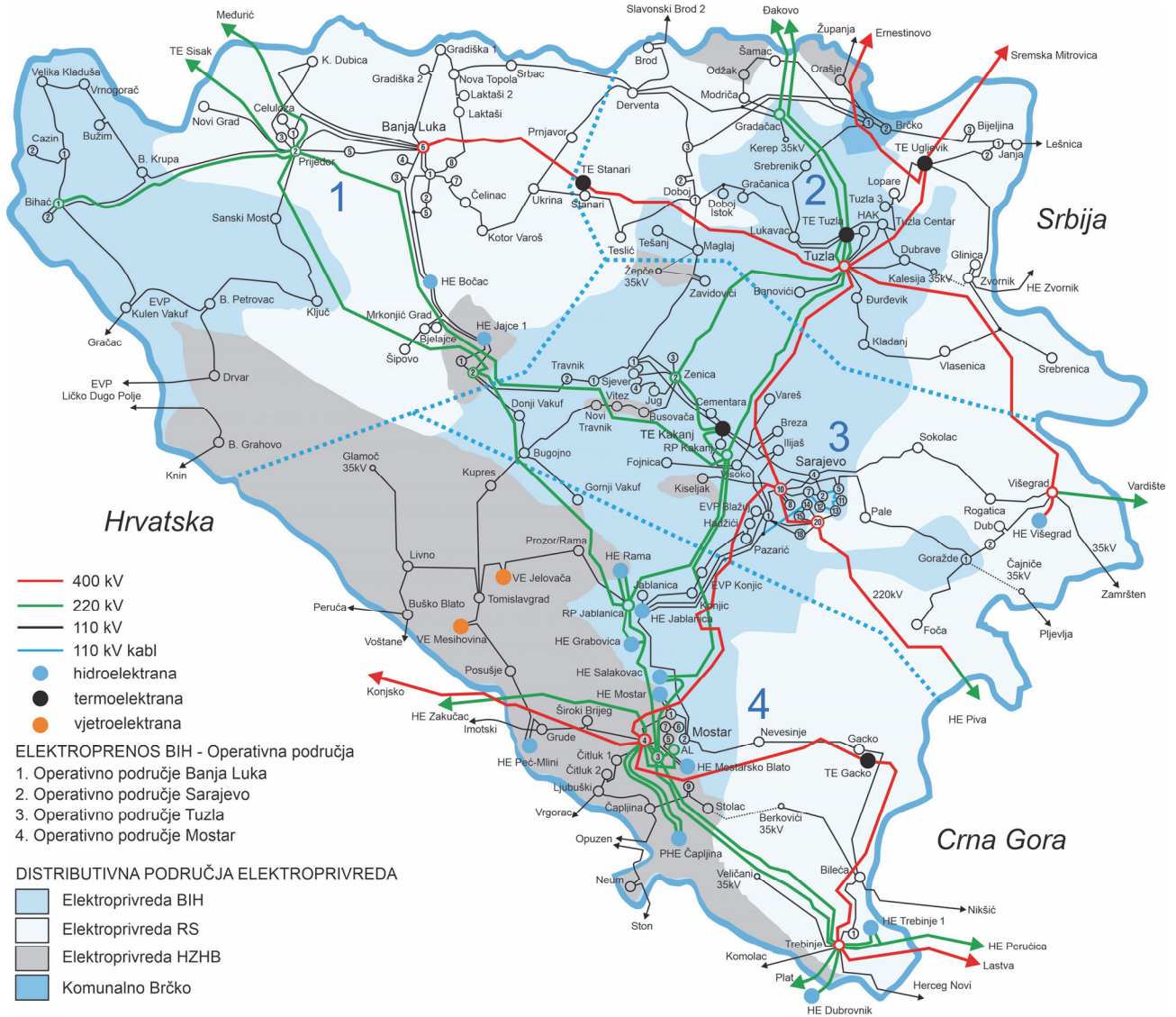
Називни напон далековода	далеководи	
	Дужина (km)	
400 kV	865,93	
220 kV	1.520,09	
110 kV	4.023,69	
110 kV – кабловски вод	33,15	

Називни напон далековода	интерконекије	
	Број интерконекијора	
400 kV	4	
220 kV	10	
110 kV	23	
Укупно	37	

Врста трафостанице	трафостанице	
	Број трафостаница	Инсталисана снага (MVA)
ТС 400/x kV	10	5.680,5
ТС 220/x kV	8	1.423,0
ТС 110/x kV	135	5.679,5

Преносни однос трансформатора	трансформатори	
	Број трансформатора	Инсталисана снага (MVA)
ТР 400/x kV	13	4.600,0
ТР 220/x kV	13	1.950,0
ТР 110/x kV	253	6.233,0

ПРИЛОГ Б: Карта електроенергетског система Босне и Херцеговине са оперативним подручјима Електропреноса БиХ и дистрибутивним подручјима електропривреда (31. децембар 2019. године)

ПРИЛОГ Ц: Билансне величине електроенергетског сектора Босне и Херцеговине

(GWh)

2019. година	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Комунално Брчко	Остали субјекти	БиХ
Производња хидроелектрана	1.443,95	1.604,74	2.537,38		63,53	5.649,60
Производња термоелектрана	4.527,31	3.017,35			2.068,32	9.612,98
Производња већих вјетроелектрана			165,98		87,69	253,67
Производња малих и инд. електрана	62,52	47,24			448,00	557,76
Производња	6.033,78	4.669,33	2.703,36		2.667,54	16.074,01
Дистрибутивна потрошња	4.737,34	3.726,24	1.407,10	271,87		10.142,55
Губици преноса						323,95
Велики купци	493,33	374,32	571,41		311,52	1.750,58
Вл. потрошња електрана и пумпање		13,83	96,28		2,94	113,05
Потрошња	5.230,67	4.114,39	2.074,79	271,87	314,46	12.330,13
2018. година	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Комунално Брчко	Остали субјекти	БиХ
Производња хидроелектрана	1.533,61	2.729,05	1.984,86		52,56	6.300,08
Производња термоелектрана	5.648,34	3.249,42			2.056,00	10.953,76
Производња већих вјетроелектрана			103,50			103,50
Производња малих и инд. електрана	63,46	50,58			401,61	515,65
Производња	7.245,41	6.029,05	2.088,35		2.510,18	17.872,99
Дистрибутивна потрошња	4.705,96	3.770,48	1.392,22	270,02		10.138,68
Губици преноса						398,77
Велики купци	464,34	361,65	131,09		1.646,73	2.603,81
Вл. потрошња електрана и пумпање		11,77	137,43		3,49	152,69
Потрошња	5.089,64	4.143,91	1.650,44	270,02	1.650,22	13.293,95
2017. година	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Комунално Брчко	Остали субјекти	БиХ
Производња хидроелектрана	941,41	1.575,30	1.287,41		27,27	3.831,39
Производња термоелектрана	6.007,23	2.870,62			2.040,59	10.918,44
Производња малих и инд. електрана	60,38	42,21			298,98	401,57
Производња	7.009,02	4.488,13	1.287,41	0	2.366,84	15.151,40
Дистрибутивна потрошња	4.730,02	3.772,64	1.399,58	276,86		10.179,10
Губици преноса						341,52
Велики купци	1.225,42	339,99	3,40		993,01	2.561,82
Вл. потрошња електрана и пумпање		14,03	266,11		3,82	283,96
Потрошња	5.955,44	4.126,66	1.669,09	276,86	996,82	13.366,40
2016. година	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Комунално Брчко	Остали субјекти	БиХ
Производња хидроелектрана	1.395,40	2.498,19	1.540,38		35,41	5.469,39
Производња термоелектрана	5.780,27	3.261,70			1.565,94	10.607,91
Производња малих и инд. електрана	68,99	55,02			307,63	431,64
Производња	7.244,66	5.814,91	1.540,38		1.908,99	16.508,94
Дистрибутивна потрошња	4.548,29	3.721,07	1.364,62	270,08	83,65	9.987,72
Губици преноса						333,30
Велики купци	458,05	281,29	1.503,02		226,59	2.468,94
Вл. потрошња електрана и пумпање		11,87	51,73		11,53	75,13
Потрошња	5.006,34	4.014,23	2.919,37	270,08	321,77	12.865,10
2015. година	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Комунално Брчко	Остали субјекти	БиХ
Производња хидроелектрана	1.436,28	2.166,12	1.823,14			5.425,54
Производња термоелектрана	5.413,40	3.298,66				8.712,06
Производња малих и инд. електрана	160,68	93,55	16,03			270,26
Производња	7.010,36	5.558,33	1.839,17			14.407,86
Дистрибутивна потрошња	4.542,81	3.661,53	1.376,42	265,38		9.846,14
Губици преноса						359,37
Велики купци	449,56	159,31	1.763,43*			2.372,30
Вл. потрошња електрана и пумпање		13,96	13,90			27,86
Потрошња	4.992,37	3.834,79	3.153,75	265,38		12.605,66

* Укључујући и 861,86 GWh које су Алуминиј и Б.С.И. набавили као квалификовани купци

ПРИЛОГ Д: Електроенергетски показатељи Босне и Херцеговине

		2015	2016	2017	2018	2019
Производња електричне енергије	(GWh)	14.407,86	16.508,94	15.151,40	17.872,99	16.074,02
Нето увоз	(GWh)	3.965,37	3.144,55	3.428,16	3.118,73	2.824,96
Нето извоз	(GWh)	5.767,57	6.788,40	5.213,15	7.697,77	6.568,84
Укупна испоручена електрична енергија	(GWh)	12.605,66	12.865,10	13.366,40	13.293,95	12.330,13
Укупна потрошња електричне енергије	(GWh)	12.605,66	12.865,10	13.366,40	13.293,95	12.330,13
Губици преноса	(GWh)	359,37	333,30	341,52	398,77	323,95
Губици преноса	(%)	2,01%	1,75%	1,90%	1,96%	1,77%
Губици дистрибуције	(GWh)	1.035,10	1.024,76	1.005,92	950,00	933,29
Губици дистрибуције	(%)	10,51%	10,26%	9,88%	9,37%	9,20%
Потрошња електрана и пумпање	(GWh)	27,86	75,13	283,96	152,69	113,05
Укупна потрошња крајњих купаца	(GWh)	11.183,34	11.431,90	11.735,00	11.792,50	10.959,84
	<i>Нерезиденцијални купци</i>	6.456,85	6.698,88	6.978,87	7.107,16	6.233,91
	<i>Домаћинства</i>	4.726,49	4.733,02	4.756,13	4.685,33	4.725,94
Максимално оптерећење система	(MW)	2.105,00	2.098,00	2.189,00	1.994,00	1.945,00
Укупна инсталисана снага електрана	(MW)	4.009,14	4.351,88	4.384,77	4.462,23	4.507,71
Термоелектране на угаљ		1.856,23	2.156,23	2.156,23	2.156,23	2.156,23
Укупно хидроелектране		2.150,44	2.180,24	2.207,47	2.235,60	2.238,84
	<i>мале хидроелектране</i>	95,54	96,74	124,00	159,00	162,24
	<i>пумпне хидроелектране</i>	420,00	420,00	420,00	420,00	420,00
Остали обновљиви извори укупно		9,46	15,41	18,06	71,39	112,64
	<i>вјетроелектране</i>	0,30	0,30	0,30	51,00	87,00
	<i>соларне електране</i>	8,17	14,12	16,52	18,15	22,35
	<i>електране на биомасу</i>	0,00	0,00	0,25	0,25	1,22
	<i>електране на биогаз</i>	0,99	0,99	0,99	0,99	2,07
Преносна мрежа	(km)	6.332,66	6.320,94	6.371,11	6.402,10	6.409,71
	<i>380 kV</i>	864,73	864,73	864,73	865,93	865,93
	<i>220 kV</i>	1.524,80	1.520,38	1.520,38	1.520,09	1.520,09
	<i>110 kV</i>	3.943,13	3.935,83	3.986,00	4.016,07	4.023,69
Број интерконектора		37	37	37	37	37
Инсталисана снага трафостаница	(MVA)	12.856,50	12.758,50	13.022,00	12.903,00	12.783,00
Купци електричне енергије		1.517.161	1.531.501	1.541.968	1.553.439	1.567.786
	<i>Нерезиденцијални купци</i>	124.327	126.303	127.553	126.508	128.224
	<i>Домаћинства</i>	1.392.834	1.405.198	1.414.415	1.426.931	1.439.562
Квалификовани купци		1.517.161	1.531.501	1.541.968	1.553.439	1.567.786
Купци који су промијенили снабдјевача		2	58	56	31	16
Испоручена енергија	(GWh)	861,86	321,77	1.859,97	1.737,69	365,92
Удио у укупној потрошњи крајњих купаца (%)		7,71%	2,81%	15,85%	14,74%	3,34%
Купци за које цијене нису регулисане		9.139	10.133	10.521	9.784	10.091
Испоручена енергија	(GWh)	4.705,94	4.908,68	5.148,53	5.265,27	4.371,07
Удио у укупној потрошњи крајњих купаца (%)		42,08%	42,94%	43,87%	44,65%	39,88%

ПРИЛОГ Е: *Acquis* Енергетске заједнице

Acquis, односно правни оквир Енергетске заједнице у свом средишту има директиве и уредбе из Трећег енергетског пакета ЕУ које предвиђају заједничке прописе за интерна тржишта електричне енергије и природног гаса и регулишу прекограничну трговину. Почетни сет прописа Енергетске заједнице из 2005. године у више наврата инован је новим директивама и уредбама и допуњаван прописима у областима сигурности снабдијевања, заштите животне средине, конкуренције, обновљивих извора енергије, енергетске ефикасности, инфраструктуре, обавезних нафтних резерви и статистике, те транспарентности, односно обавеза објаве података на тржиштима енергије. *Acquis* Енергетске заједнице прати развој правног оквира Европске уније и данас обухваћа њену кључну енергетску легислативу у подручјима електричне енергије, гаса, сигурности снабдијевања, обновљивих извора, заштите животне средине, енергетске ефикасности, нафте, инфраструктуре, конкуренције и статистике. Генерални рокови за транспозицију у национално законодавство и спроведбу уредби и директива ЕУ наводе се у заградама.

Acquis о електричној енергији

- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 2016/1447 од 26. августа 2016. године о успостављању мрежних правила за захтјеве за прикључивање на мрежу система за пренос истосмјерном струјом високог напона и истосмјерно прикључених модула електроенергетског парка (рок: 12. јули 2021, осим за чл. 4(2) тачка (а) и (б), 5(4), 75, 76. и 78(1) гдје је рок 12. јули 2018),
- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 2016/1388 од 17. августа 2016. о успостављању мрежних правила за прикључак купца (рок: 12. јули 2021, осим за чл. 4(2) тачка (а) и (б), 6(4), 51(1), 56. и 57. гдје је рок: 12. јули 2018),
- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 2016/631 од 14. априла 2016. о успостављању мрежних правила за захтјеве за прикључивање произвођача електричне енергије на мрежу (рок: 12. јули 2021, осим за чл. 4(2) тачка (а) и (б), 7(4), 58, 59, 61(1), 68(1) и 69(1) гдје је рок 12. јули 2018),
- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 543/2013 од 14. јуна 2013. о достави и објави података на тржиштима електричне енергије и о измјени Прилога I Уредбе (ЕЗ) бр. 714/2009 Европског парламента и Савјета (рок: 24. децембар 2015),
- Уредба (ЕУ) бр. 1227/2011 Европског парламента и Савјета од 25. октобра 2011. о интегритету и транспарентности велепродајног тржишта енергије (рок: 29. мај 2020),
- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 838/2010 од 23. септембра 2010. о утврђивању смјерница које се односе на механизам накнаде између оператора преносних система и заједнички регулаторни приступ наплати преноса (рок: 1. јануар 2014),
- Директива 2009/72/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 13. јула 2009. о заједничким правилима за унутрашње тржиште електричне енергије и стављању ван снаге Директиве 2003/54/ЕЗ (рок: 1. јануар 2015, осим за члан 9(1) гдје је рок: 1. јуни 2016, члан 9(4): 1. јуни 2017. и члан 11: 1. јануар 2017),
- Уредба (ЕЗ) бр. 714/2009 Европског парламента и Савјета од 13. јула 2009. о условима за приступ мрежи за прекограничну размјену електричне енергије и стављању ван снаге Уредбе (ЕЗ) бр. 1228/2003 (рок: 1. јануар 2015).

Acquis о гасу

- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 2017/460 од 16. марта 2017. о успостављању мрежних правила о усклађеним структурама транспортних тарифа за гас (рок: 28. фебруар 2020, осим за поглавља II, III и IV гдје је рок 31. мај 2021),
- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 2017/459 од 16. марта 2017. о успостављању мрежних правила за механизме расподеле капацитета у транспортним системима за гас (рок: 28. фебруар 2020, осим за поглавља II, III и IV гдје је рок 31. мај 2021),
- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 2015/703 од 30. априла 2015. о успостављању мрежних правила интероперабилности и размјене података (рок: 1. октобар 2018. године),
- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 312/2014 од 26. марта 2014. о успостављању мрежних правила о балансирању гаса транспортних мрежа (рок: 12. децембар 2020. године),
- Уредба (ЕУ) бр. 1227/2011 (видјети *Acquis о електричној енергији*),
- Директива 2009/73/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 13. јула 2009. о заједничким правилима за унутрашње тржиште природног гаса и стављању ван снаге Директиве 2003/55/ЕЗ (рок: 1. јануар 2015, осим члан 9(1): 1. јуни 2016, члан 9(4): 1. јуни 2017. и члан 11: 1. јануар 2017),
- Уредба (ЕЗ) бр. 715/2009 Европског парламента и Савјета од 13. јула 2009. о условима за приступ мрежама за транспорт природног гаса и стављању ван снаге Уредбе (ЕЗ) бр. 1775/2005 (рок: 1. јануар 2015, осим за Анекс I гдје је рок 1. октобар 2018. године).

Acquis о сигурности снабдијевања

- Директива 2005/89/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 18. јануара 2006. о мјерама заштите сигурности снабдијевања електричном енергијом и улагања у инфраструктуру (рок: 31. децембар 2009),
- Директива Савјета 2004/67/ЕЗ од 26. априла 2004. о мјерама заштите сигурности снабдијевања природним гасом (рок: 31. децембар 2009).

Acquis о обновљивим изворима

- Директива 2009/28/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 23. априла 2009. о промоцији коришћења енергије из обновљивих извора те о измјени и каснијем стављању ван снаге директива 2001/77/ЕЗ и 2003/30/ЕЗ (рок: 1. јануар 2014).

Национални циљеви за удио енергије из обновљивих извора у коначној бруто потрошњи 2020. за Уговорне стране Енергетске заједнице одређени су одлуком Министарског савјета 18. октобра 2012. године (2012/04/MC-EnC).

Наставак на сљедећој страници ⇨

⇒ *Наставак са претходне странице*

Acquis о заштити животне средине

- Директива (ЕУ) 2016/802 Европског парламента и Савјета од 11. маја 2016. о смањењу садржаја сумпора у одређеним текућим горивима (рок: 30. јуни 2018),
- Спроведбена одлука Комисије (ЕУ) 2015/253 од 16. фебруара 2015. о утврђивању правила узорковања и извјештавања у складу с Директивом Савјета 1999/32/ЕЗ за садржај сумпора у бродским горивима (рок: 30. јуни 2018),
- Директива 2011/92/ЕУ Европског парламента и Савјета од 13. децембра 2011. о процјени учинака одређених јавних и приватних пројеката на животну средину, измјењена Директивом 2014/52/ЕУ (рок: 1. јануар 2019),
- Директива 2010/75/ЕУ Европског парламента и Савјета од 24. новембра 2010. о индустријским емисијама (интегрисано спречавање и контрола загађења) – само Поглавље III, Анекс V и члан 72(3)-(4) (рок: 1. јануар 2018),
- Директива 2004/35/ЕУ Европског парламента и Савјета од 21. априла 2004. о одговорности за животну средину у погледу спречавања и отклањања штете у животnoj средини, измјењена Директивом 2006/21/ЕЗ, Директивом 2009/31/ЕЗ и Директивом 2013/30/ЕУ (рок: 1. јануар 2021),
- Директива 2001/80/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 23. октобра 2001. о ограничењу емисија одређених загађивача ваздуха из великих уређаја за ложење (рок: 31. децембар 2017),
- Директива 2001/42/ЕУ Европског парламента и Савјета од 27. јуна 2001. о процјени учинака одређених планова и програма на животну средину (рок: 31. март 2018),
- Члан 4(2) Директиве Савјета 79/409/ЕЕЗ од 2. априла 1979. о заштити птица (рок: 1. јули 2006).

Acquis о заштити животне средине се примјењује у оној мјери у којој има утицаја на мрежну енергију. У складу са чланом 13. Уговора, Уговорне стране потврђују важност Протокола из Кјота и настојаће да му приступе.

Acquis о енергетској ефикасности

- Уредба (ЕУ) бр. 2017/1369 Европског парламента и Савјета од 4. јула 2017. о утврђивању оквира за означавање енергетске ефикасности и стављању ван снаге Директиве 2010/30/ЕУ (рок: 1. јануар 2020),
- Директива 2012/27/ЕУ Европског парламента и Савјета од 25. октобра 2012. о енергетској ефикасности, измјени директива 2009/125/ЕЗ и 2010/30/ЕУ и стављању ван снаге директива 2004/8/ЕЗ и 2006/32/ЕЗ (рок: 15. октобар 2017),
- Директива 2010/31/ЕУ Европског парламента и Савјета од 19. маја 2010. о енергетској ефикасности зграда (рок: 30. септембар 2012).

Acquis о нафти

- Директива Савјета 2009/119/ЕЗ од 14. септембра 2009. о обавези држава чланица да одржавају минималне залихе сирове нафте и/или нафтних деривата (рок: 1. јануар 2023).

Acquis о инфраструктури

- Уредба (ЕУ) бр. 347/2013 Европског парламента и Савјета од 17. априла 2013. о смјерницама за трансевропску енергетску инфраструктуру те стављању ван снаге Одлуке бр. 1364/2006/ЕЗ и измјени уредби (ЕЗ) бр. 713/2009, (ЕЗ) бр. 714/2009 и (ЕЗ) бр. 715/2009 (рок: 31. децембар 2016).

Acquis о конкуренцији

У складу са Анексом III Уговора о оснивању Енергетске заједнице, нису дозвољене и биће процјењиване у складу са чл. 81, 82. и 87. Уговора о оснивању Европске заједнице следеће активности:

- Спречавање, ограничавање или поремећај конкуренције,
- Злоупотреба доминантне позиције,
- Пружање државне помоћи која узрокује или пријети поремећајем конкуренције.

Поштоваће се одредбе Уговора о оснивању Европске заједнице, посебно члана 86. које се односе на јавна предузећа и предузећа којима су дата посебна права.

* Наведене одредбе садржане су у чл. 101, 102, 106, и 107. Уговора о функционисању Европске уније.

Acquis о статистици

- Уредба (ЕУ) 2016/1952 Европског парламента и Савјета од 26. октобра 2016. о европској статистици цијена природног гаса и електричне енергије те стављању ван снаге Директиве 2008/92/ЕЗ,
- Уредба (ЕЗ) бр. 1099/2008 Европског парламента и Савјета од 22. октобра 2008. о енергетској статистици (рок: 31. децембар 2013).

Приликом дефинисања *acquis*-а, Министарски савјет и Стална група на високом нивоу врше одређена прилагођавања прописа Европске уније институционалном оквиру Енергетске заједнице, водећи рачуна и о временским ограничењима у регији.

Напомена: Текстови прописа ЕУ који се наводе у овом прилогу су доступни у оквиру интернет презентације Државне регулаторне комисије за електричну енергију (www.derk.ba).

Додатне информације о раду и поступцима које води Државна регулаторна комисија за електричну енергију могу се наћи у оквиру интернет презентације на адреси www.derk.ba, односно добити контактом на телефоне 035 302060 и 035 302070, телефакс 035 302077, e-mail info@derk.ba или у сједишту ДЕРК-а у Тузли, Улица Ђорђа Михајловића 4/II.

